

Regeringens proposition

1999/2000:72

Ny naturgaslag

Prop.
1999/2000:72

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 30 mars 2000

Göran Persson

Björn Rosengren
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny lagstiftning införs på naturgasområdet. Bestämmelserna i lagen (1978:160) om vissa rörledningar föreslås överföras till en ny naturgaslag som är avsedd att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas (gasmarknadsdirektivet).

Den nya naturgaslagen föreslås i huvudsak reglera verksamheter avseende koncession, ledningsägares skyldigheter, särredovisning och tillsyn.

De föreslagna bestämmelserna innebär att innehavare av naturgasledningar blir skyldiga att, på skäliga villkor, ansluta naturgasföretag och berättigade kunder till sina ledningar och att för naturgasföretags och berättigade kunders räkning transportera naturgas.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2000.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till naturgaslag	5
2.2	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	15
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar	17
2.4	Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	18
3	Ärendet och dess beredning.....	20
4	Huvuddragen i EG:s naturgasmarknadsdirektiv	20
4.1	Direktivets ingress.....	20
4.2	Direktivets sakinhåll.....	21
4.2.1	Kapitel I	21
4.2.2	Kapitel II.....	22
4.2.3	Kapitel III.....	23
4.2.4	Kapitel IV	23
4.2.5	Kapitel V.....	23
4.2.6	Kapitel VI	24
4.2.7	Kapitel VII	27
5	En ny naturgaslagstiftning	28
5.1	Behovet av en ny lagstiftning	28
5.2	Lagstiftningens omfattning och huvudsakliga innehåll.....	29
6	Bestämmelser om koncession.....	30
6.1	Koncessionsplikt	30
6.2	Undantag från koncession	30
6.3	Förutsättningar för koncession	32
6.4	Villkor för koncession.....	34
6.5	Tidsbegränsad koncession eller koncession tills vidare	35
6.6	Förlängning av giltighetstid	36
6.7	Naturgasledning inom trafikled.....	37
6.8	Överlåtelse av koncession	38
6.9	Upphörande av koncession	39
6.10	Borttagande av naturgasledning, återställning m.m.	40
7	Ledningsägarens skyldigheter.....	42
7.1	Utgångspunkter	42
7.2	Tillträde till naturgasledning	43
7.3	Anslutning till naturgasledningar	44
7.4	Transport av naturgas för annans räkning	46
7.5	Berättigade kunder	47
7.6	Undantag	51
7.6.1	Geografiskt avgränsat område	51
7.6.2	Take or pay-kontrakt.....	52
7.6.3	Reciprocitet.....	54
7.7	Transporttariffer	56
7.7.1	Allmänt om transporttariffer	56

	7.7.2	Offentliggörande av tariffer	58	Prop. 1999/2000:72
	7.7.3	Mätning och avläsning	58	
8		Ekonomisk redovisning	59	
	8.1	Särredovisning	59	
	8.2	Revision	60	
9		Kommunala naturgasföretag.....	61	
	9.1	Lokaliseringsprincipen.....	61	
	9.2	Likställighets- och självkostnadsprinciperna	62	
10		Tillsyn m.m.	64	
	10.1	Tillsyn.....	64	
	10.2	Förseningsavgift.....	65	
	10.3	Finansiering.....	66	
	10.4	Organisation av myndigheten.....	68	
11		Övriga frågor	71	
	11.1	Systemansvar – ansvar för att teknisk balans upprätthålls i landets naturgassystem	71	
	11.2	Allmännyttiga tjänster	73	
	11.3	Företagens behandling av kommersiellt känsliga uppgifter.....	74	
12		Övriga bestämmelser	76	
	12.1	Ansvar	76	
	12.2	Överklagande m.m.	77	
	12.3	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	77	
13		Författningskommentar.....	78	
	13.1	Förslaget till naturgaslag	78	
	13.2	Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)	114	
Bilaga 1		Sammanställning av remissyttranden över Värme- och gasmarknadsutredningens slutbetänkande Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115)	115	
Bilaga 2		Sammanfattning av slutbetänkandet Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115)	129	
Bilaga 3		Lagrådsremissens lagförslag.....	146	
Bilaga 4		Lagrådets yttrande.....	161	
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 mars 2000.....	166	
		Rättsdatablad.....	167	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1999/2000:72

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. naturgaslag
2. lag om ändring i miljöbalken
3. lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar
4. lag om ändring i ellagen (1997:857)

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till naturgaslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag ges föreskrifter om naturgasledningar och naturgaslager samt om handel med naturgas i vissa fall.

Definitioner

2 § Med naturgasledning avses rörledning, mät- och reglerstation, linje-ventilstation, rensdonsstation och kompressorstation.

3 § Med överföring av naturgas avses överföring genom såväl överföringsledningar som distributionsledningar till naturgasföretag eller förbrukare av naturgas.

4 § Med naturgasföretag avses den som överför eller säljer naturgas samt den som lagrar naturgas för annans räkning.

5 § Med berättigad kund avses

1. förbrukare som har naturgaseldad kraftproduktion, och
2. övriga förbrukare som enligt ingångna inköpsavtal kommer att förbruka mer än 25 miljoner kubikmeter naturgas per år på minst ett förbrukningsställe.

6 § Med transport av naturgas avses överföring av naturgas till anslutningspunkten hos ett naturgasföretag eller en berättigad kund som innehavaren av en naturgasledning gör för ett annat naturgasföretags räkning.

7 § Med transporttariff avses avgifter och övriga villkor för transport av naturgas.

8 § Med anslutning av en naturgasledning avses också återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tidpunkt för överföringen.

Allmänt om koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som

1. är belägen efter en mät- och reglerstation, eller
2. uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde.

Regeringen får föreskriva undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

2 § Ett naturgaslager får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen.

Koncession krävs inte för ett naturgaslager som skall anslutas till en naturgasledning för vilken det inte krävs koncession.

3 § Om regeringen har meddelat koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda naturgasledningen eller naturgaslagret.

Förutsättningar för meddelande av koncession

4 § Koncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

5 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

6 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

7 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Härvid skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

8 § En koncession för en naturgasledning skall ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att naturgasledningen eller naturgaslagret skall vara färdigställt inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl kan den angivna tiden förlängas. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

9 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten skall prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Koncessionens giltighetstid

10 § En koncession skall meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Förlängning av giltighetstiden

11 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 4–8 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningsen har prövats slutligt.

12 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession skall 7 § tillämpas.

Återkallelse av koncession

13 § En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om en naturgasledning eller ett naturgaslager inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för naturgasledningens eller naturgaslagrets drift.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Återställning

14 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast har haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

15 § Om en naturgasledning eller ett naturgaslager har byggts utan koncession där sådan behövs, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga ledningens eller lagrets innehavare att ta bort anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om naturgasledningens eller naturgaslagrets innehavare inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

16 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningen skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det

eller om den myndighet som regeringen bestämmer lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen skall kunna utföras.

Om återställningen föranleder skada eller intrång, skall ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Naturgasledning inom område för trafikled

17 § Innehavaren av en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled), är skyldig att, om trafikleden skall ändras, vidta och bekosta de åtgärder med naturgasledningen som behövs för att ändringen skall kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en naturgasledning där denna korsar en trafikled skall dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

18 § Om en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

19 § Om arbete på en naturgasledning, som har byggts inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, skall det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom hans försorg. Innehavaren av ledningen skall svara för kostnaden för arbetet.

Om en naturgasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om han inte hunnit anmäla skadan till trafikledens förvaltare. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen (1971:948).

3 kap. Skyldigheter för den som innehar en naturgasledning

Anslutning av naturgasledning

1 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäliga villkor ansluta en annan naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till sin naturgasledning.

Skyldighet föreligger inte om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan naturgasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

2 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor transportera naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan naturgasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

3 § Innehavaren av en naturgasledning som har gjort inköpsåtaganden i avtal om köp av naturgas får, efter ansökan, av regeringen beviljas ett tillfälligt undantag från skyldigheten enligt 2 § första stycket. Ett sådant undantag får beviljas bara om ledningsinnehavaren får eller kan antas få allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter till följd av skyldigheten enligt 2 § första stycket.

Ett undantag skall avse transporten av en viss mängd naturgas under viss angiven tid från en viss angiven leverantör till en eller flera angivna förbrukare.

Ansökan skall göras utan dröjsmål om ledningsinnehavaren redan har vägrat att utföra en viss transport.

Om ett tillfälligt undantag medges skall det i beslutet anges att det kan komma att ändras eller upphävas.

Ett beviljat undantag skall av regeringen utan dröjsmål anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission.

Mätning av transporterad naturgas

4 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att utföra mätning av transporterad naturgas och att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Kostnaden för den mätning och rapportering som avser transporterad naturgas skall av ledningsinnehavaren debiteras den som mottar naturgasen.

Anslutningsavgifter

5 § Avgifter och övriga villkor för anslutning av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till en naturgasledning skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en avgifts skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Den som innehar en naturgasledning skall vid begäran om ny anslutning inom skäligen tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen.

Transporttariffer

6 § Transporttariffer skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en tariffs skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Transporttariffer skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar, genom vilka transporten sker.

7 § Den som innehar en naturgasledning skall offentliggöra sin transporttariff samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om tariffen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariff.

4 kap. Redovisning och revision

Redovisning av överföring och lagring av naturgas

1 § Verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall ekonomiskt redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Redovisning av överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till den myndighet som regeringen bestämmer.

Revision

2 § Revisor i ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

5 kap. Kommunala naturgasföretag

1 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § ellagen (1997:857) får företaget redovisa båda verksamheterna tillsammans.

6 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. En begäran får förenas med vite.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Avgifter

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter en myndighet har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Förseningsavgift

5 § Om ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning inte lämnar in de handlingar som krävs enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 1 § tredje stycket skall företaget betala förseningsavgift till staten enligt 6 §. Detsamma gäller om ett sådant naturgasföretag inte lämnar in ett revisorsintyg enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 2 § tredje stycket.

Beslut om förseningsavgift fattas av den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall betala en förseningsavgift om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in till den myndighet som regeringen bestämmer inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om företaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har

kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång. Avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt första stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt andra stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 20 000 kr.

7 § Om registrering har skett av ett beslut om att företaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

8 § Har företaget inom föreskriven tid lämnat in de handlingar som anges i 5 §, men har handlingarna någon brist som lätt kan avhjälpas, får myndigheten meddela beslut om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos myndigheten.

9 § En förseningsavgift skall efterges, om underlåtenheten att ge in handlingen framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som företaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

10 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppsättning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

11 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Om ett företag har rätt att få tillbaka betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, skall ränta betalas på den återbetalda förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek tillämpas 19 kap. 14 § skattebetalningslagen (1997:483).

Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 2 kap. 1 eller 2 §, eller
2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 8 § andra stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande

4 § Beslut av en myndighet enligt 2 kap. 14 och 15 §§ samt 6 kap. 3, 6 och 9 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

2. Denna lag tillämpas även på koncessioner som har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som avser rörledning för transport av naturgas eller produkt av naturgas med följande undantag.

a) 1 § andra stycket 1 lagen om vissa rörledningar tillämpas alltjämt på ledningar som har börjat byggas före ikraftträdandet.

b) Ett undantag som har medgivits med stöd av 1 § tredje stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

c) Bestämmelsen om giltighetstid i en koncession som har meddelats enligt lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

d) Ett villkor för en koncession som har meddelats enligt 6 § andra stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

e) 14 § lagen om vissa rörledningar tillämpas på anmälningar som gjorts före ikraftträdandet.

3. Föreskrifterna i 4 kap. 1 och 2 §§ tillämpas första gången för det första räkenskapsår som påbörjas efter den 31 juli 2000.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 och 7 §§ samt 11 kap. 23 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Bestämmelserna i 3 och 4 kap. skall tillämpas endast vid prövning av frågor enligt 7 kap., tillståndsprövning av sådan verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9, 11 och 12 kap. och vid regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. samt enligt vad som är föreskrivet i luftfartslagen (1957:297), lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, plan- och bygglagen (1987:10), minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och ellagen (1997:857).

Bestämmelserna i 3 och 4 kap. skall tillämpas endast vid prövning av frågor enligt 7 kap., tillståndsprövning av sådan verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9, 11 och 12 kap. och vid regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. samt enligt vad som är föreskrivet i luftfartslagen (1957:297), lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, plan- och bygglagen (1987:10), minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ellagen (1997:857) och naturgaslagen (2000:000).

7 §

I fråga om renhållning inom vissa vägområden och angränsande områden gäller 26 § väglagen (1971:948).

I fråga om framförande av luftfartyg i överljudsfart och luftfartygs miljövårdighet gäller 1 kap. 2 a § och 3 kap. 1 § luftfartslagen (1957:297).

I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar. *I fråga om byggande av naturgasledning gäller 2 kap. 3 § naturgaslagen (2000:000).*

**11 kap.
23 §**

Tillstånd skall lämnas till följande vattenverksamhet, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 §§ har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,

2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

4. verksamhet som bearbetningskoncession har meddelats för enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Tillstånd skall lämnas till följande vattenverksamhet, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 § har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,

2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

4. verksamhet som bearbetningskoncession har meddelats för enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,

5. *anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt naturgaslagen (2000:000).*

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om
vissa rörledningar

Prop. 1999/2000:72

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Rörledning för transport av fjärrvärme eller av råolja, *naturgas* eller produkt av råolja *eller naturgas* eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får ej utan särskilt tillstånd (koncession) framdragas eller begagnas.

Rörledning för transport av fjärrvärme eller av råolja eller produkt av råolja eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får ej utan särskilt tillstånd (koncession) framdragas eller begagnas. *Bestämmelser om naturgasledningar finns i naturgaslagen (2000:000).*

Koncession krävs icke för ledning som

1. har eller avses få en längd av högst 20 kilometer,
 2. huvudsakligen skall nyttjas för tillgodoseende av enskilda hushålls behov eller
 3. uteslutande skall nyttjas inom hamn eller industriområde.
- Regeringen får i visst fall medge undantag från koncessionsplikt.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 §, 9 kap. 2 § och 10 kap. 1 § ellagen (1997:857) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller distribution av fjärrvärme *eller naturgas*, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. *Detta gäller dock inte företag som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas i ett område där nätmyndigheten har meddelat ett förbud enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag.*

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller distribution av fjärrvärme, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

9 kap.

2 §

Om en elektrisk anläggning genom inverkan på en redan befintlig sådan anläggning kan vålla person- eller sakskada eller störning i driften, svarar innehavaren av den förstnämnda anläggningen för de åtgärder som behövs vid hans anläggning för att förebygga sådan skada eller störning.

Vad som sägs i första stycket gäller också då en elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig rörledning för transport av naturgas, för vilken det krävs koncession enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

Vad som sägs i första stycket gäller också då en elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig naturgasledning, för vilken det krävs koncession enligt naturgaslagen (2000:000).

1 §

Har någon tillfogats person- eller sakskada genom inverkan av el från en starkströmsanläggning, skall skadan, även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser, ersättas av innehavaren av den starkströmsanläggning från vilken elen senast kommit.

Ansvar enligt första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller en *rörledning för transport av naturgas*, för vilken det krävs koncession enligt *lagen (1978:160) om vissa rörledningar*, eller

4. om den elektriska anläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skada uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Ansvar enligt första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller en *naturgasledning*, för vilken det krävs koncession enligt *naturgaslagen (2000:000)*, eller

4. om den elektriska anläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skada uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

Den 22 juni 1998 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas. Direktivet syftar till att öka konkurrensen på gasmarknaden och skapa en inre marknad för naturgas. För att uppnå detta innehåller direktivet bl.a. bestämmelser om att ägare av gasnät skall göra det möjligt för andra aktörer att utnyttja dessa. Direktivet är betydligt mer långtgående och omfattande än den nuvarande svenska lagstiftningen på naturgasområdet.

Regeringen beslutade i juni 1998 att tillkalla en utredare, f.d. riksdagsledamoten Birgitta Johansson, med uppgift att se över den lagstiftning som reglerar handel, transporter och distribution av naturgas och annan rörbunden energi (dir. 1998:41) och lämna ett förslag till naturgaslagstiftning som tillgodoser det nya direktivets krav. Utredningen antog namnet Värme- och gasmarknadsutredningen. I januari 1999 redovisade utredningen sitt delbetänkande Effektiva värme- och miljölösningar (SOU 1999:5). Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen avser att senare ta ställning i de frågor som behandlats i delbetänkandet. I oktober 1999 redovisade Värme- och gasmarknadsutredningen sitt slutbetänkande Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115). Utredningens slutbetänkande har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 1. En sammanfattning av slutbetänkandet finns i bilaga 2.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 2 mars 2000 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i bilaga 3.

Lagrådets yttrande finns i bilaga 4. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten

4 Huvuddragen i EG:s naturgasmarknadsdirektiv

4.1 Direktivets ingress

Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas (gasmarknadsdirektivet) anger i ingressen ett antal mål, däribland följande.

Upprättandet av en konkurrensutsatt marknad för naturgas är ett viktigt inslag i fullbordandet av den inre marknaden för energi (punkt 3).

Den inre marknaden för naturgas måste upprättas gradvis för att industrin på ett flexibelt och planerat sätt skall kunna anpassa sig till sin nya miljö och för att beakta att marknadsstrukturerna skiljer sig åt mellan medlemsstaterna (punkt 7).

Ett visst antal gemensamma regler bör fastställas för naturgassektorns organisation och funktion. I enlighet med subsidiaritetsprincipen är dessa

regler endast allmänna principer som anger ramarna, medan det närmare genomförandet av dem bör överlåtas på medlemsstaterna, vilket ger varje medlemsstat möjlighet att behålla eller välja den ordning som bäst motsvarar en viss situation, särskilt med avseende på tillståndsgivning och övervakning av leveransavtal (punkt 9).

Grundläggande kriterier och förfaranden bör fastställas för de tillstånd som medlemsstaterna får bevilja för uppförande eller drift av berörda anläggningar enligt de nationella systemen. Dessa bestämmelser bör inte påverka tillämpliga regler i den nationella lagstiftningen som uppställer krav på tillstånd för uppförande och drift av berörda anläggningar. Ett sådant krav bör emellertid inte medföra att konkurrensen mellan företagen i sektorn begränsas (punkt 17).

Grundläggande regler måste fastställas i fråga om överförings-, lagrings- och kondenserad naturgasföretag samt distributionsföretag och leverantörer (punkt 20).

Det är nödvändigt att ge de behöriga myndigheterna tillgång till företagens interna bokföring med vederbörlig hänsyn till konfidentialiteten (punkt 21).

Tillträdet till systemet måste vara öppet, i enlighet med detta direktiv och detta måste leda till en tillräcklig, och där så är lämpligt, jämförbar grad av öppnande av marknaderna i de olika medlemsstaterna. samtidigt får inte öppnandet av marknaderna leda till onödig obalans i företagets konkurrenssituation i olika medlemsstater (punkt 23).

Till följd av de strukturella olikheterna och systemens speciella egenskaper i medlemsstaterna bör det finnas olika förfaranden för tillträde till systemen som används i enlighet med objektiva, klara och tydliga samt icke-diskriminerande kriterier (punkt 24).

Eftersom vissa medlemsstater riskerar särskilda svårigheter vid anpassningen av sina system, bör bestämmelser om tillfälliga undantag utformas (punkt 29).

4.2 Direktivets sakinhåll

4.2.1 Kapitel I

Kapitel I Räckvidd och definitioner innehåller två artiklar.

Artikel 1 anger direktivets räckvidd. Där sägs att det i direktivet fastställs gemensamma regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas. Vidare fastställs regler om naturgassektorns organisation och funktion, inbegripet kondenserad naturgas (LNG), tillträde till marknaden, drift av systemen samt de kriterier och förfaranden som skall tillämpas vid beviljande av tillstånd för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas.

Artikel 2 innehåller definitioner.

Kapitel II Allmänna regler för sektorns organisering innehåller artiklarna 3–5.

Artikel 3 innehåller i första punkten de grundläggande bestämmelserna att medlemsstaterna skall säkerställa att naturgasföretag drivs enligt principerna i direktivet så att en konkurrensutsatt naturgasmarknad kan uppnås och att medlemsstaterna inte får diskriminera naturgasföretag då det gäller rättigheter och skyldigheter.

Artikelns andra punkt innehåller en av de viktigare bestämmelserna i direktivet. Enligt denna punkt kan medlemsstaterna i det allmänna ekonomiska intresset ålägga naturgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Sådana tjänster kan avse säkerhet – inbegripet försörjningstrygghet – regelbundna leveranser, kvalitet och pris på leveranser samt miljöskydd. Om naturgasföretag åläggs sådana tjänster måste det ske med fullt beaktande av EG-fördragets bestämmelser, särskilt artikel 86 (f.d. artikel 90). Allmännyttiga tjänster skall anmälas till Europeiska kommissionen.

Enligt artikelns tredje punkt får en medlemsstat besluta att inte tillämpa bestämmelserna i artikel 4 i direktivet i fråga om distribution i den utsträckning som tillämpningen av dessa bestämmelser rättsligt eller i praktiken skulle hindra naturgasföretagen från att fullgöra de allmännyttiga tjänster som de har blivit ålagda.

En förutsättning för att en medlemsstat skall få använda denna möjlighet är att handelns utveckling inte påverkas i en sådan utsträckning att det strider mot gemenskapens intressen, vartill räknas bl.a. konkurrens när det gäller berättigade kunder, dvs. de kunder som får utnyttja den fria naturgasmarknaden, samt artikel 86 (f.d. artikel 90) i EG-fördraget.

Artikel 4 reglerar frågor om tillstånd att uppföra eller driva naturgasanläggningar.

I första punkten anges att om en medlemsstat uppställer krav på tillstånd för att uppföra och/eller driva naturgasanläggningar skall sådant tillstånd beviljas i enlighet med punkterna 2–4 i artikeln.

I andra punkten anges att, om en medlemsstat uppställer krav på tillstånd för att uppföra och/eller driva naturgasanläggningar, medlemsstaten skall fastställa och offentliggöra objektiva och icke-diskriminerande kriterier som skall tillämpas vid tillståndsprövningen.

I tredje punkten anges bl.a. att en sökande som fått avslag på sin ansökan skall underrättas om skälen för avslaget, vilka skall vara objektiva och icke-diskriminerande, samt ha möjlighet att överklaga och att kommissionen skall informeras om skälen för ett avslag.

Fjärde punkten innehåller en möjlighet för en medlemsstat att avslå ansökningar om tillstånd att få anlägga nya distributionsledningar inom ett visst område som redan har eller som föreslås få viss kapacitet vad gäller rörledningar för distribution. Syftet med denna möjlighet är dels att områden som just har börjat bli försörjda med naturgas skall kunna utvecklas, dels en effektiv drift i allmänhet.

Artikel 5 föreskriver att medlemsstaterna skall säkerställa att tekniska föreskrifter utarbetas och offentliggörs och som anger lägsta tekniska konstruktions- och driftkrav för anslutning till systemet av LNG-anlägg-

ningar, lagringsanläggningar, andra överförings- eller distributionssystem och direktledningar. Kraven skall anmälas till kommissionen. Prop. 1999/2000:72

4.2.3 Kapitel III

Kapitel III Överföring, lagring och LNG innehåller artiklarna 6–8.

I artikel 6 anges att medlemsstaterna skall säkerställa att vissa angivna naturgasföretag, nämligen överförings-, lagrings- och LNG-företag handlar i enlighet med artiklarna 7 och 8.

I artikel 7 anges bl.a att berörda företag skall se till att deras anläggningar är säkra, tillförlitliga och effektiva och att de drivs med vederbörlig hänsyn till miljön, att företagen inte får diskriminera mellan olika systemanvändare eller mellan olika kategorier av systemanvändare och att företagen skall förse varandra med sådan information som krävs för en säker och effektiv drift av det sammankopplade systemet.

Artikel 8 innehåller bestämmelser om skyldighet för berörda företag att behandla kommersiellt känsliga uppgifter som de erhållit från andra företag konfidentiellt och att inte missbruka sådana uppgifter.

4.2.4 Kapitel IV

Kapitel IV Distribution och Försörjning innehåller artiklarna 9–11.

I artikel 9 anges bl.a. att medlemsstaterna skall säkerställa att distributionsföretag handlar i enlighet med artiklarna 10 och 11.

I artikel 10 anges bl.a att distributionsföretag skall se till att deras anläggningar är säkra, tillförlitliga och effektiva och att de drivs med vederbörlig hänsyn till miljön, att företagen inte får diskriminera mellan olika systemanvändare eller mellan olika kategorier av systemanvändare och att företagen skall förse andra naturgasföretag med sådan information som krävs för en säker och effektiv drift av det sammankopplade systemet.

Artikel 11 innehåller bestämmelser om skyldighet för distributionsföretag att behandla kommersiellt känsliga uppgifter som de erhållit från andra företag konfidentiellt och att inte missbruka sådana uppgifter.

4.2.5 Kapitel V

Kapitel V Särredovisning samt insyn och öppenhet i bokföringen innehåller artiklarna 12 och 13.

I artikel 12 anges att medlemsstaterna, eller de behöriga myndigheter de utser, däribland de tvistlösningsmyndigheter som avses i artiklarna 21.2 och 23.3, skall ha tillgång till naturgasföretagens bokföring enligt artikel 13 i den omfattning de behöver för att kunna utföra sina uppgifter. Vidare sägs att medlemsstaterna och de utsedda behöriga myndigheterna skall behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Medlemsstaterna får dock medge undantag från principen om konfidentialitet om det är

nödvändigt för att de behöriga myndigheterna skall kunna utföra sina uppgifter.

Artikel 13 anger i första punkten att medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att naturgasföretagens bokföring sker i enlighet med punkterna 2–5 i artikeln.

I andra punkten föreskrivs att naturgasföretag, oberoende av ägartyp eller juridisk form, skall upprätta, låta revidera och offentliggöra sina årsredovisningar enligt de bestämmelser i nationell rätt som avser årsräkenskaper i aktiebolag och som har fastställts i enlighet med rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978, grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag. Företag som inte enligt lag är skyldiga att offentliggöra sin årsredovisning skall hålla en kopia av denna tillgänglig för allmänheten.

Tredje punkten föreskriver att integrerade naturgasföretag skall särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas. Där artikel 16 (reglerat tillträde till systemet) skall tillämpas och tillträde till systemet lämnas mot betalning av ett enda belopp för både överföring och distribution, kan dock bokföringen för överföring och distribution kombineras.

Enligt fjärde punkten skall företagen i sin interna bokföring ange de regler för fördelningen av tillgångar och skulder, utgifter och inkomster samt för avskrivningar som de följer vid upprättandet av särredovisningen. Detta skall ske utan att nationellt tillämpliga bestämmelser om bokföring åsidosätts.

I femte punkten föreskrivs att vissa transaktioner med vissa anknutna företag skall anges i noter till årsredovisningen.

4.2.6 Kapitel VI

Kapitel VI Tillträde till systemet innehåller artiklarna 14–23.

I artikel 14 föreskrivs att då medlemsstaterna skall organisera tillträde till systemet kan de välja mellan två olika förfaranden, vilka regleras i artiklarna 15 och 16. Man kan också kombinera de två förfarandena.

Artikel 15 reglerar det första förfarandet, ”förhandlat tillträde”. Förfarandet beskrivs i första punkten. Det innebär i korthet att naturgasföretag och berättigade kunder skall kunna förhandla om tillträde till systemet med avsikt att ingå leveransavtal med varandra.

Artikel 16 reglerar det andra förfarandet, ”reglerat tillträde”. Detta förfarande ger naturgasföretag och berättigade kunder rätt till tillträde till systemet på grundval av offentliggjorda tariffer och/eller andra villkor och skyldigheter för att utnyttja systemet.

Artikel 17 reglerar rätten för naturgasföretag att vägra tillträde till systemet. Denna rätt föreligger, enligt första punkten, om det föreligger bristande kapacitet, om tillträde till systemet skulle hindra naturgasföretaget att utföra de allmännyttiga tjänster som har ålagts företaget enligt artikel 3.2 eller om naturgasföretaget drabbas av allvarliga ekonomiska och finansiella problem till följd av take-or-pay-avtal som företaget har ingått.

I andra punkten sägs att medlemsstaterna får vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att ett naturgasföretag, som vägrar tillträde till systemet på grund av bristande kapacitet eller otillräcklig anslutning, genomför nödvändiga förbättringar av systemet. Naturgasföretaget är dock bara skyldig att genomföra sådana förbättringar så långt det är ekonomiskt försvarbart eller då en potentiell kund är villig att betala för förbättringsåtgärderna.

I artikel 18 ges föreskrifter om en viss minsta del av en medlemsstats naturgasmarknad som måste öppnas enligt förfarandena i artiklarna 15 och 16.

Öppningen av marknaden sker, enligt första punkten, genom att en medlemsstat anger vilka kunder som skall komma i åtnjutande av de rättigheter som anges i artiklarna 15 och 16. Dessa kunder benämns berättigade kunder. Därvid måste vissa kundkategorier anges som berättigade kunder. Dessa kundkategorier anges i andra punkten.

I andra punkten anges sålunda två kundkategorier. Den första är kunder som har gaseldad kraftproduktion, oavsett årlig förbrukningsnivå och den andra är övriga slutförbrukare som förbrukar mer än 25 miljoner kubikmeter gas per år per förbrukningsställe.

I tredje punkten anges att medlemsstaterna skall se till att ange så många berättigade kunder enligt bestämmelsen i första punkten att marknadsöppningen motsvarar minst 20 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden.

Fjärde punkten innehåller bestämmelser om ytterligare marknadsöppningar i framtiden. Där stadgas att minsta marknadsöppningen skall ökas från 20 till 28 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden fem år efter det att direktivet har trätt i kraft, dvs. den 10 augusti 2003, och till 33 procent tio år efter det att direktivet har trätt i kraft, dvs. den 10 augusti 2008.

I femte punkten finns en bestämmelse som ger medlemsstaterna rätt att i en viss situation sänka graden av marknadsöppning. Bestämmelsen blir aktuell om angivandet av berättigade kunder leder till en marknadsöppning som överstiger 30 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden. Den situationen kan uppstå om de kundkategorier som nämns i andra punkten och som alltid måste anges som berättigade kunder har en stor sammanlagd förbrukning. Om den situationen uppstår får medlemsstaten anpassa angivandet av berättigade kunder så att marknadsöppningen sänks till lägst 30 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden.

Sjätte punkten innehåller en bestämmelse som skall garantera att öppningsnivån hos medlemsstaternas gasmarknader ökar under en tioårsperiod. Enligt bestämmelsen skall, fem år efter det att direktivet har trätt i kraft, dvs. den 10 augusti 2003, dels tröskelvärde i andra punkten för andra slutförbrukare än de som har gaseldad kraftproduktion sänkas från 25 miljoner till 15 miljoner kubikmeter per år och förbrukningsställe, dels tröskelvärde i femte punkten höjas från 30 till 38 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden.

Vidare skall tio år efter det att direktivet har trätt i kraft, dvs. den 10 augusti 2008, dels tröskelvärde i andra punkten för andra slutför-

brukare än de som har gaseldad kraftproduktion sänkas från 15 miljoner till 5 miljoner kubikmeter per år och förbrukningsställe, dels tröskelvärden i femte punkten höjas från 38 till 43 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella gasmarknaden.

Sjunde punkten ger vissa bestämmelser om s.k. framväxande marknader. Sverige uppfyller dock inte kriterierna för att anses som en framväxande marknad.

Åttonde punkten reglerar den situationen att distributionsföretag inte anses som berättigade kunder.

Kriterierna för definitionen av berättigade kunder skall, enligt nionde punkten, offentliggöras. Kommissionen skall ha del av informationen. Även övrig information som visar att marknaden har öppnats skall lämnas till kommissionen. Kommissionen kan, under vissa förutsättningar, begära att en medlemsstat ändrar angivelserna om dessa hindrar att direktivet tillämpas korrekt. Åtföljs inte begäran inom viss tid skall kommissionen fatta ett slutligt beslut.

Artikel 19 innehåller den s.k. reciprocitetsklausulen. Syftet med denna är att undvika bristande jämvikt i öppnandet av naturgasmarknaderna under de första tio åren efter direktivets ikraftträdande. Klausulen är indelad i två punkter, a och b. I punkt a anges att leveransavtal med en berättigad kund inom en annan medlemsstats system inte får förbjudas om kunden anses som berättigad i båda medlemsstaterna. Av punkt b framgår att om en transaktion vägras på grund av att kunden endast anses berättigad i det ena av de två systemen så kan kommissionen, under vissa förutsättningar, ålägga den vägrande parten att verkställa den begärda gasleveransen. Ett agerande från kommissionens sida förutsätter dock att den berättigade kundens medlemsstat begär det.

Artikel 20 innehåller bestämmelser om s.k. direktledning. Med detta avses, enligt definitionen i artikel 2 punkten 14, en naturgasrörledning som kompletterar det sammankopplade systemet.

Artikel 21 anger i första punkten att medlemsstaterna skall säkerställa att parterna förhandlar om tillträde till systemet i god anda och att ingen av dem missbrukar sin förhandlingsposition till att förhindra ett framgångsrikt resultat av sådana förhandlingar.

I andra punkten anges att medlemsstaterna skall utse en behörig myndighet för lösning av tvister i samband med de förhandlingar som nämns i första punkten. Myndigheten skall särskilt lösa tvister om förhandlingar och vägrat tillträde inom direktivets ram. Myndigheten skall meddela beslut utan dröjsmål eller, om möjligt, inom tolv veckor från det tvisten anhänggjordes hos myndigheten. Tvister skall kunna anhänggöras hos myndigheten utan att det påverkar rätten att överklaga enligt gemenskapsrätten.

I tredje punkten anges att vid gränsöverskridande tvister skall rätt tvistlösningsmyndighet vara den myndighet som täcker systemet för det naturgasföretag som vägrar användning av eller tillträde till systemet.

Artikel 22 anger att medlemsstaterna skall skapa instrument för tillsyn av gasmarknaden.

Artikel 23 behandlar ”tidigare led i rörledningssystemet”. Med detta avses, enligt definitionen i artikel 2 punkten 2, en rörledning eller ett nät

av rörledningar, vilka antingen byggs och/eller drivs som en del av en anläggning för olje- eller gasproduktion eller som används för att överföra naturgas från en eller flera sådana produktionsanläggningar till en behandlingsanläggning eller terminal eller slutlig landningsterminal vid kusten. Enligt bestämmelserna i artikeln skall naturgasföretag och berättigade kunder på visst angivet sätt få tillträde till tidigare led i rörledningssystemet.

4.2.7 Kapitel VII

Kapitel VII Slutbestämmelser innehåller artiklarna 24–31.

Artikel 24 reglerar rätten att vidta skyddsåtgärder vid vissa angivna krissituationer. Vilka åtgärder som vidtagits skall anmälas till övriga medlemsstater och kommissionen.

I artikel 25 regleras frågan om tillfälliga undantag från artikel 15 och/eller artikel 16.

Enligt första punkten kan ett naturgasföretag som, på grund av s.k. take-or-pay-åtaganden, råkat i allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter av medlemsstaten medges tillfälligt undantag från krav på tillträde till systemet.

Av andra punkten framgår att ett beslut om undantag skall anmälas till kommissionen. Kommissionen kan begära att beslutet om undantag skall ändras eller upphävas. Kommersiellt känsliga uppgifter skall behandlas konfidentiellt.

I tredje punkten anges de kriterier som skall beaktas vid prövning av en begäran om undantag.

I fjärde punkten föreskrivs att de naturgasföretag som inte har beviljats undantag enligt första punkten inte skall kunna vägra tillträde till systemet på grund av take-or-pay-åtaganden som har godkänts i ett avtal om köp av gas.

I artikel 26 finns bestämmelser som gör det möjligt för en medlemsstat att få undantag från vissa av direktivets bestämmelser.

I första punkten finns en sådan undantagsbestämmelse som gäller de medlemsstater som inte är direkt anslutna till det sammankopplade systemet i någon annan medlemsstat och som endast har en extern huvudleverantör. Sverige är direkt anslutet till det sammankopplade systemet i Danmark varför bestämmelsen inte är tillämplig på Sverige.

I andra punkten finns en undantagsbestämmelse som gäller de medlemsstater som uppfyller villkoren för att betecknas som en framväxande marknad. En framväxande marknad är, enligt definitionen i artikel 2.24, en medlemsstat i vilken den första kommersiella leveransen enligt det första långsiktiga avtalet för naturgasleveranser genomfördes för inte mer än tio år sedan.

Till Sverige skedde den angivna leveransen för mer än tio år sedan, varför bestämmelsen inte är tillämplig på Sverige.

I tredje–femte punkterna regleras framväxande regioner. Om genomförandet av direktivet kan orsaka allvarliga problem inom ett visst geografiskt område kan, enligt tredje punkten, medlemsstaterna ansöka om tillfälligt undantag från vissa regler hos kommissionen. Fjärde punkten

anger de kriterier som skall beaktas då kommissionen prövar en begäran om undantag. Femte punkten riktar sig till kommissionen.

Artiklarna 27 och 28 riktar sig till kommissionen och gäller viss utvärdering och rapportering.

Artiklarna 29–31 innehåller främst ordningsfrågor, däribland bestämmelsen att de lagar och andra författningar som krävs för att genomföra direktivet skall träda i kraft senast den 10 augusti 2000.

5 En ny naturgaslagstiftning

5.1 Behovet av en ny lagstiftning

Regeringens förslag: En ny naturgaslag skall införas för att genomföra EG:s direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans ifrågasätter utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Lagstiftningen inom naturgasområdet berör främst framdragande och drift av gasledningar. Särskilda bestämmelser för framdragande och begagnande av rörledningar för bl.a. naturgas finns i lagen (1978:160) om vissa rörledningar (rörledningslagen). Rörledningslagen innehåller i huvudsak bestämmelser om koncession för att dra fram eller använda rörledningar för transport av naturgas. Utöver denna lag måste den som vill dra fram och använda en rörledning även ta hänsyn till en rad andra lagar, såsom plan- och bygglagen (1987:10), lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. och miljöbalken.

Det finns ingen lagstiftning i Sverige som reglerar t.ex. handel och transport av naturgas. Av rörledningslagen framgår endast att koncessionshavaren är skyldig att mot ersättning ombesörja transport genom ledningen åt annan, om det kan ske utan väsentligt förfång för koncessionshavaren. EG:s direktiv ger naturgasföretag och berättigade kunder en rätt att transportera gas i andras rörledningar. Direktivet är således betydligt mer långtgående och omfattande än den gällande svenska lagstiftningen på området. Mot denna bakgrund bör det införas en ny lagstiftning på naturgasområdet. Lagen har utarbetats med ellagen (1997:857) och rörledningslagen (1978:160) som förebilder. Den nya lagstiftningen tillgodoser enligt regeringens bedömning naturgasmarknadsdirektivets krav.

Regeringens förslag: En ny naturgaslag införs. Den nya lagen reglerar bl.a. koncession, ledningsägarens skyldigheter, särredovisning och tillsyn.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag att införa en ny naturgaslag. *Hovrätten för västra Sverige* ifrågasätter om det finns någon vinst med att flytta över bestämmelserna om koncession i rörledningslagen till den nya lagen. Risken är då att regleringarna av rörledningar splittras i två parallella system och där båda systemen kommer att vara tillämpliga på rörledningar för transport av naturgas.

Skälen för regeringens förslag: I rörledningslagen (1978:160) föreskrivs att en rörledning för transport av naturgas inte får dras fram och användas utan koncession. Övriga bestämmelser handlar nästan uteslutande om beviljande av koncession och om villkor för samt överlåtelse och upphörande av koncession. Huvudvikten hos lagens bestämmelser ligger alltså på anläggande och drift av själva rörledningarna. Den nu föreslagna lagstiftningen har ett vidare syfte än rörledningslagen. Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas, som skall genomföras i svensk rätt, innehåller bl.a. bestämmelser som syftar till att öppna och öka tillträdet till systemen för naturgas och därmed öka konkurrensen. I direktivet finns regler för överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas. Där fastställs regler för särredovisning samt insyn och öppenhet i bokföringen. Vidare finns där regler för tillträde till marknaden, graden av marknadsöppning samt ett antal undantagsregler. Den nu föreslagna lagstiftningen har alltså ett vidare syfte än rörledningslagen och det har därför bedömts ändamålsenligt att samla alla de bestämmelser som behövs för att genomföra gasmarknadsdirektivet i en ny lag med namnet naturgaslag.

Naturgaslagen har disponerats i sju kapitel.

Bestämmelser om lagens tillämpningsområde m.m. finns i 1 kap.

I 2 kap. finns regler om koncession. I den nya lagen behålls i huvudsak den ordning som gäller enligt den nuvarande rörledningslagen.

Bestämmelser om ledningsägarens skyldigheter finns i 3 kap. Där anges de bärande principerna för att få till stånd en ökad konkurrens på naturgasmarknaden. Det gäller framför allt centrala bestämmelser om tillträde och anslutning till naturgasledningar samt vilka som skall anses som s.k. berättigade kunder.

I 4 kap. finns regler om redovisning.

5 kap. innehåller bestämmelser om kommunala naturgasföretag.

6 kap. innehåller regler om tillsyn m.m. Bestämmelserna avser myndighetsuppgifter, myndighetens befogenheter och frågor om finansiering.

I 7 kap. finns bestämmelser om ansvar, överklagande, m.m.

6.1 Koncessionsplikt

Regeringens förslag: Koncession krävs för att bygga och använda naturgasledningar och naturgaslager. Frågan om koncession prövas av regeringen.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna instämmer med utredningens förslag eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Framdragande av en naturgasledning och uppförande av ett naturgaslager kan komma i konflikt med andra intressen t.ex. natur- och miljövård. En naturgasledning och ett naturgaslager kan även ha betydelse på andra områden t.ex. för Försvarsmakten. Det är därför viktigt att uppnå en ur samhällssynpunkt ändamålsenlig infrastruktur. Det bör exempelvis inte vara tillåtet att dra fram en naturgasledning där det redan finns en sådan och denna har tillräcklig kapacitet. Inte heller bör naturgasledningar få dras fram eller naturgaslager byggas på ett sådant sätt att tredje man tillfogas onödigt stor skada.

Innehav och drift av en naturgasledning och ett naturgaslager medför förpliktelser av olika slag. Det är därför viktigt att ägaren har de resurser som krävs för att bl.a. kunna garantera en kontinuerlig drift.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör krävas koncession för att dra fram och använda en naturgasledning samt för att uppföra och använda ett naturgaslager. Regeringen bör pröva frågan om koncession, men det är lämpligt att en annan myndighet än regeringen bereder ärendet. Regeringen bör därför utse lämplig myndighet att bereda ärendet. Myndigheten bör efter avslutad handläggning överlämna ärendet till regeringen för beslut.

6.2 Undantag från koncession

Regeringens förslag: Koncession krävs inte för naturgasledning som

1. är belägen efter mät- och reglerstation, eller
2. uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde.

Regeringen får föreskriva undantag från kravet på koncession när det gäller vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar. Koncession krävs inte heller för naturgaslager anslutna till sådana ledningar.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Helsingborgs Energi, Vattenfall Naturgas, Lunds Energi, Göteborg Energi, Sydgas, Fortum Oil & Gas och Svenska Gasföreningen* anser att det skall finnas möjlighet till undantag från konces-

sion även för nybyggnation av mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation. Motivet för detta är att ett sådant undantag underlättar att den koncessionspliktiga ledningen utnyttjas effektivt.

Sveriges Fastighetsägareförbund anser att frågan om icke koncessionspliktiga nät inom fastighet för leverans till hushåll bör utredas vidare.

Kommerskollegium anser att lösningen med att undanta vissa nät från koncession är ändamålsenlig innan naturgasnätet är utbyggt, men påpekar att sådana icke-koncessionspliktiga områden på sikt kan bli betydande användare av naturgas och att det då finns skäl att se över frågan om undantag från koncession.

Länsstyrelsen i västra Götaland anser att kravet på koncession även skall gälla anslutningar till enskilda hushåll och företag och för ledningar som används inom hamn- eller industriområde. Orsaken till det utökade koncessionskravet är att framdragandet av naturgasledningar kan innebära betydande miljökonsekvenser.

Stor-Stockholms Energi AB (Stoseb) påpekar att rörledningslagen även innehåller ett undantag för koncession för ledning som är kortare än 20 kilometer och föreslår att detta undantag även införs i naturgaslagen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt rörledningslagen (1978:160) är naturgasledningar som huvudsakligen används för att tillgodose enskilda hushålls behov inte koncessionspliktiga. Av förarbetena (prop. 1977/78:86 s. 86) framgår att undantaget inte utesluter att ledningen även kan förse t.ex. företag med naturgas. I praktiken har undantaget kommit att innebära att naturgasledningar efter en mät- och reglerstation inte är koncessionspliktiga. Såvitt regeringen känner till fungerar systemet bra. Ett annat skäl för att inte kräva koncession för denna typ av naturgasledningar, är att dessa dras fram och används efter hand som distributionsbolag träffar överenskommelse med enskilda fastighetsägare om att leverera naturgas till dessas respektive fastigheter. Regeringen anser därför att naturgasledningar som huvudsakligen skall användas för att tillgodose enskilda hushålls och företags behov tills vidare bör undantas från koncessionsplikt. Eftersom naturgasledningar inom hamn- eller industriområde inte har någon påtaglig betydelse från allmän synpunkt, bör även naturgasledningar inom sådana områden tills vidare undantas från koncessionsplikt. I konsekvens med detta bör inte heller koncession krävas för naturgaslager anslutet till icke koncessionspliktig naturgasledning. Den omständighet att koncession inte krävs för vissa naturgasledningar innebär att samhället inte kan vidta de sanktioner som gäller för koncessionspliktiga naturgasledningar. Det kan därför diskuteras om det bör krävas någon annan form av koncession för dessa ledningar inom ett visst område. Denna typ av koncession finns inom ellagstiftningen. Mot bakgrund av att den nuvarande ordningen fungerar bra anser regeringen dock att några sådana regler inte behövs. Om utvecklingen skulle visa att det finns behov av reglering, får frågan behandlas på nytt.

Vad gäller *Stosebs* förslag om att även ledningar som understiger 20 kilometer skall undantas från koncession, vill regeringen anföra följande. Rörledningslagens undantag från kravet på koncession beträffande ledningar under 20 kilometer har aldrig tillämpats vad gäller naturgasled-

ningar. Skälet till detta är att det aldrig byggs naturgasledningar som är under 20 kilometer eftersom alla ledningar ingår i ett sammanhängande ledningsnät. Det finns alltså ingen anledning att införa ett sådant undantag i naturgaslagen.

6.3 Förutsättningar för koncession

Regeringens förslag: Koncession får beviljas endast om naturgasledningen är lämplig från allmän synpunkt. Samma krav på lämplighet gäller även för naturgaslager. Endast den som är lämplig att utöva sådan verksamhet som avses med koncessionen får beviljas koncession. En koncession får inte meddelas i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Vid prövning av koncession skall vissa bestämmelser i miljöbalken tillämpas. Meddelas koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager, kan ledningen eller lagret därefter inte förbjudas med stöd av miljöbalken.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att den kommunala vetorätten avseende anläggning för lagring av minst 50 miljoner normal-kubikmeter naturgas bör upphävas.

Remissinstanserna: *Statskontoret, Svenska kommunförbundet, Länsstyrelsen i Hallands län, Malmö Stad, Sveriges Bioenergiförening* och *LRF* anser att upphävandet av den kommunala vetorätten avseende anläggning för lagring av minst 50 miljoner normalkubikmeter inte bör genomföras eller att frågan bör utredas ytterligare.

Boverket, Sydgas, Svenska Gasföreningen, Fortum Oil & Gas, Vattenfall Naturgas och *Helsingborgs Energi* tillstyrker att den kommunala vetorätten avseende anläggning för lagring av minst 50 miljoner normalkubikmeter naturgas upphävs.

LRF anser att det vid koncessionsansökan skall åligga den sökande att visa att ledningen inte leder till ökade koldioxidutsläpp. *Svenska Bioenergiföreningen* anser att det skall åligga den sökande att visa att en ny gasledning leder till sänkta utsläpp av växthusgaser.

Svenska Gasföreningen, Sydgas, Göteborg Energi, Fortum Oil & Gas och *Vattenfall Naturgas* tillstyrker att förslaget att framdragandet eller användning av en naturgasledning som tillåtits i en koncession enligt naturgaslagen inte ska kunna förbjudas med stöd av miljöbalken. De anser att detta är av stor vikt för att undvika osäkerhet i samband med investeringar i ny infrastruktur för naturgas.

Flera remissinstanser vill att man närmare definierar "lämplig från allmän synpunkt", då detta uttryck anses vara vagt.

Skälen för regeringens förslag: Vid koncessionsprövningen bör en ingående prövning göras av de olika intressen som gör sig gällande i sammanhanget. Sålunda bör bl.a. miljö- och näringspolitiska synpunkter liksom vikten av en ändamålsenlig infrastruktur beaktas. Endast om det är lämpligt från allmän synpunkt bör koncession få beviljas för en naturgasledning eller ett naturgaslager. Regeringen anser att det på förhand är

mycket svårt att närmare ange hur en naturgaslednings respektive ett naturgaslagers lämplighet från allmän synpunkt bör bedömas. I stället är det omständigheterna i det enskilda fallet som bör bli avgörande. Av betydelse härvidlag bl.a. ledningens sträckning, dess kapacitet och avsedda användningsområde. Utredningen har gett exempel på olika allmänna intressen som ofta torde komma att aktualiseras vid prövningen av en rörledning. Andra omständigheter som kan kräva beaktande är t.ex. industri- och energipolitiska förhållanden samt faktorer av regional- och lokaliseringpolitisk natur. Det är därför angeläget att varje större rörledningsprojekt prövas också med hänsyn till sådana faktorer.

Ofta torde det vara möjligt att tillgodose de allmänna intressena genom att ledningen ges en annan sträckning eller därigenom att koncessionen förenas med villkor. Samhällsekonomiskt onödiga naturgasledningar och naturgaslager bör dock inte få byggas. Naturgasledningar och naturgaslager bör inte heller få dras fram eller byggas på ett sådant sätt att de medför onödigt stort intrång till skada för tredje man.

En naturgasledning och ett naturgaslager har betydelse från många synpunkter och medför ekonomiska förpliktelser och följder av olika slag. Det är därför viktigt att koncessionshavaren har de resurser, bl.a. tekniska och ekonomiska, som kan krävas för att fullgöra dessa förpliktelser. I den prövning som görs i ett koncessionsärende skall därför tillses att endast den som har förutsättningar och möjligheter att fullgöra alla de förpliktelser som är en följd av naturgasledningens och naturgaslagrets framdragande respektive uppförande och drift får koncession. I ansökan om koncession bör därför de ekonomiska kalkylerna, såsom anläggningskostnader och finansiering av dessa, för naturgasledningen och naturgaslagret redovisas.

En annan aspekt som har betydelse i sammanhanget är att en naturgasledning kan få inverkan på existerande och framtida bebyggelse. Bebyggelsen kring en naturgasledning påverkas av säkerhetsföreskrifternas regler om zonindelning och skyddsavstånd. Reglerna innebär bl.a. att det inom minst 25 meter på ömse sidor om naturgasledningen inte får finnas några byggnader och att byggrätten är inskränkt inom 200 meter på ömse sidor om naturgasledningen. Koncession bör därför inte få meddelas i strid med detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas bör dock mindre avvikelser få göras.

Arbetet med att dra fram en naturgasledning och att uppföra ett naturgaslager påverkar miljön. Vid prövningen av koncession bör därför de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken tillämpas liksom bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken. Hänsynsreglerna är tillämpliga på all verksamhet och alla åtgärder av betydelse för miljöbalkens mål och innebär bl.a. att vid prövning av frågor om tillstånd för naturgasledningar och naturgaslager skall den som bedriver verksamhet ha bevisbördan för att kapitlets bestämmelser tillämpas. Bestämmelserna i 3 och 4 kap. anger vilken hänsyn som ska visas olika allmänna intressen när en myndighet fattar beslut om tillstånd eller dylikt till en verksamhet som innebär ändrad markanvändning. Vidare berörs hushållning med mark- och vattenområden och vilka områden som är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i området. Dessutom bör 5 kap. 3 §

miljöbalken beaktas vid prövningen. Enligt denna bestämmelse skall bl.a. myndigheter vid tillståndsprovning säkerställa att miljö kvalitetsnormer uppfylls. Även bestämmelsen i 16 kap. 5 § miljöbalken, dvs. att tillstånd etc. inte får meddelas för en ny verksamhet som medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överträds, bör tillämpas vid koncessionsprovningen. För att belysa de miljömässiga effekterna av en naturgasledning och ett naturgaslager bör en miljökonsekvensbeskrivning bifogas ansökan. För konsekvensbeskrivningen gäller bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken vad avser förfarandet, kravet (enl. 2 kap. 6 § den föreslagna lagen) på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag.

En rörlednings framdragande eller användning bör inte förbjudas med stöd av miljöbalken om rörledningen har tillåtits i en koncession enligt naturgaslagen. Motivet härför är att regeringen vid sin koncessionsprovning skall beakta de frågeställningar som skall prövas enligt miljöbalken. Efter det att koncession beviljats bör det alltså inte vara möjligt att förbjuda rörledningen. Motsvarande bestämmelse som gäller för koncessioner enligt rörledningslagen bör därför gälla även för en koncession meddelad med stöd av naturgaslagen. Vidare anser regeringen att detta är av stor vikt för de naturgasföretag som ämnar investera i rörledningar för att undvika osäkerhet i samband med investeringar i ny infrastruktur för naturgas. När koncession är beviljad skall miljöhänsynen vara tillgodosedd och det skulle därför vara onödigt att pröva koncessionen en gång till. Det skall i detta sammanhang nämnas att även om koncession har beviljats kan tillstånd erfordras enligt annan lagstiftning, t.ex. tillstånd till ingrepp i fast fornlämning enligt 2 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Utredningen föreslår att den kommunala vetorätten vad avser anläggning för lagring av minst 50 miljoner normalkubikmeter naturgas bör upphävas. Regeringen anser dock, liksom ett flertal remissinstanser, att frågan inte är tillräckligt utredd och avstår därför från att lägga ett sådant förslag.

6.4 Villkor för koncession

Regeringens förslag: Koncession skall avse naturgasledning med en i huvudsak bestämd sträckning.

En koncession för naturgasledning eller naturgaslager får förenas med villkor för att bl.a. skydda miljön.

En koncession får göras beroende av att sökanden ställer säkerhet för kostnaderna för återställning.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan erinran av remissinstanserna. *Sydgas* motsätter sig dock kravet på att göra koncessionen beroende av att sökanden ställer säkerhet för återställning. Detta skapar en administration som fördyrar transporten och därigenom försvagar naturgasens konkurrenskraft.

Skälen för regeringens förslag: I koncessionsärendet bör prövas vilken inverkan naturgasledningen har på motstående intressen, t.ex. möjligheten att uppföra byggnader. För att en sådan prövning skall vara möjlig måste naturgasledningens sträckning i vart fall i huvudsak vara bestämd.

För att tillgodose allmänna intressen och enskild rätt bör det vara möjligt att förena en koncession för en naturgasledning eller för ett naturgaslager med villkor. Sådana villkor kan behövas för att tillgodose krav på t.ex. säkerhet och till skydd för bland annat miljö-, natur- och kulturvärden.

I beslutet om koncession bör det vara möjligt att föreskriva att naturgasledningen skall vara färdigställd inom en viss tid för att undvika att allt för lång tid passerar utan att sökanden förverkligar anläggningen. Vid bestämmande av tidsfristens längd bör arbetets omfattning beaktas. Om arbetet på grund av särskilda förhållanden förhindras eller avsevärt försvåras bör tidsfristen kunna förlängas.

Det kan bli aktuellt att ta bort en naturgasledning eller ett naturgaslager. I sådana fall kan det finnas behov av att återställa omgivningen. För att öka förutsättningarna för att återställningen blir av, bör regeringen ha möjlighet att göra koncessionen beroende av att sökanden ställer säkerhet för fullgörandet av sådana åtgärder. Regeringen anser att det är viktigt att säkerställa att återställningsåtgärderna blir uppfyllda och vill därför kunna ålägga naturgasföretag att ställa säkerheter. Om den ställda säkerheten inte är tillräcklig bör ytterligare säkerhet kunna krävas.

6.5 Tidsbegränsad koncession eller koncession tills vidare

Regeringens förslag: Koncession beviljas för 40 år. Om särskilda skäl finns, eller om sökanden begär det, kan kortare giltighetstid bestämmas.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans ifrågasätter utredningens bedömning om att 40 år är en lämplig koncessionstid. Flera remissinstanser tycker att koncessionstiden alltid skall vara 40 år och att kortare giltighetstid inte bör tillämpas.

Skälen för regeringens förslag: En koncessionspliktig naturgasledning och naturgaslager innebär en stor investering som kan få konsekvenser på en rad områden. Frågan är om koncessionen skall gälla tills vidare eller om den skall vara tidsbegränsad.

Ett skäl för att tidsbegränsa koncessionen är att samhället ständigt förändras. För koncessionshavaren är frågeställningen tveeggad. Å ena sidan innebär en tidsbegränsad koncession en viss garanti för att koncessionen gäller oförändrad under angiven tid. Å andra sidan måste gjorda investeringar betala sig och därför kan en icke tidsbegränsad koncession vara att

föredra för koncessionshavaren. Vid en tidsobegränsad koncession torde dessutom koncessionshavarens ställning bli mycket starkare i förhållande till allmänna intressen.

Om koncessionen skall gälla tills vidare måste det, enligt regeringens mening, finnas möjlighet till omprövning, t.ex. om förhållandena ändras väsentligt. Prövningen skulle i sådana fall kunna koncentreras till fall där problem har aktualiserats. Detta förutsätter dock att fallen kan avgränsas på ett lämpligt sätt. Ett förfarande med omprövning skulle dock medföra en kraftig förstärkning av koncessionshavarens ställning i förhållande till allmänna intressen. Troligen blir det då svårare att göra de allmänna intressena gällande. Regeringen anser därför inte att detta är en lämplig lösning.

I stället bör, för att den övriga samhällsutvecklingen skall kunna beaktas i tillräcklig omfattning, koncessionen vara tidsbegränsad. Koncessionshavarens intressen bör kunna tillgodoses genom en lång koncessionstid. Längden på denna är en fråga om avvägning mellan å ena sidan det allmännas intresse av att kunna pröva frågan om koncession på nytt, och å andra sidan koncessionshavarens behov av att få betalt för gjorda investeringar. Enligt regeringens mening bör koncession beviljas för 40 år.

Det får anses betydelsefullt att sökanden kan räkna med att regeringen i sitt koncessionsbeslut meddelar koncession för den tid som sökts för, när det inte finns starka skäl som talar emot det. Därför bör det i lagen anges att koncession skall beviljas för 40 år, om det inte föreligger särskilda skäl eller om sökanden begär en kortare giltighetstid för koncessionen. Det kan exempelvis finnas behov av att anpassa giltighetstiden till den som gäller för intilliggande ledningar. I sådana fall kan det vara motiverat med kortare giltighetstid. På så sätt kan koncession för ledningarna i ett senare skede omprövas i ett sammanhang. Huvudregeln bör dock vara att koncession beviljas för 40 år.

6.6 Förlängning av giltighetstid

Regeringens förslag: Koncession får förlängas med 40 år åt gången. Vid prövning av ansökan om förlängning ställs samma krav som vid prövning av ny ansökan. En ansökan om förlängning bör lämnas in två år före koncessionstidens utgång. Giltighetstiden för den tidigare beviljade koncessionen förlängs till dess ansökan om förlängning har prövats slutligt.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Om naturgasledningen och naturgaslagret inte har vållat olägenhet, bör såväl koncessionshavaren som samhället vara intresserade av att driften fortsätter även efter det att koncessionstiden har gått ut. Därför bör det finnas möjlighet att förlänga kon-

cessionstiden. Det kan diskuteras om kraven vid en förlängning av koncessionstiden kan ställas lägre än vid en ny ansökan. Om lägre krav skulle ställas innebär detta i realiteten att koncessionen inte är tidsbegränsad. Enligt regeringens mening bör därför, och för att samhällets intressen skall kunna beaktas, samma krav gälla vid förlängning som vid en ny ansökan. Prövningen av en förlängning av giltighetstiden bör ske i god tid före koncessionstidens utgång. Det bör anges i lagen vid vilken tidpunkt ansökan om förlängning skall lämnas in. Tidpunkten bör bestämmas med hänsyn till koncessionshavarens och myndigheternas planering. Ansökan bör därför lämnas in senast två år före koncessionstidens utgång. När ansökan om förlängning har getts in bör giltighetstiden för den tidigare beviljade koncessionen förlängas till dess ansökan om förlängning har prövats slutligt.

6.7 Naturgasledning inom trafikled

Regeringens förslag: Om en naturgasledning har dragits fram inom område för befintlig allmän väg, järnväg etc. (trafikled) och trafikleden ändras, är koncessionshavaren skyldig att vidta och bekosta de åtgärder med naturgasledningen som behövs för att genomföra ändringen.

Om naturgasledningen korsar trafikleden skall väghållaren ersätta koncessionshavaren för hans utgifter för åtgärden med naturgasledningen där denna korsar trafikleden och som har orsakats av ändringen av trafikleden.

Koncessionshavaren skall betala ersättning för de merkostnader för underhåll av trafikled som en naturgasledning som har dragits fram inom en trafikled kan medföra.

Om arbete med naturgasledningar som utförs inom trafikledsområde medför större ingrepp i trafiken skall, om arbetet utförs inom område för annan trafikled än allmän väg, trafikledens förvaltare ha möjlighet att anvisa hur arbetet skall utföras eller själv utföra arbetet. I bägge fallen skall koncessionshavaren stå för kostnaderna. För arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller reglerna i 44 § väglagen (1971:948).

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Vägverket* anser att koncessionshavaren i samtliga fall skall bekosta erforderliga åtgärder, oavsett om ledningen korsar vägen eller ej, dels eftersom detta är rimligt och dels för att man riskerar svåra tolkningsfrågor, vilka kan föranleda tvister. *Banverket* tillstyrker förslaget till kostnadsdelning och anser att när en naturgasledning dras fram längs ett järnvägsspår bör samlokaliseringen av naturgasledning och järnvägsspår prövas särskilt. *Banverkets* och berörd järnvägsinnehavares synpunkter bör därvid inhämtas. Lämpligen bör en oberoende riskanalys genomföras i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag: Naturgasledningar dras ofta inom områden för t.ex. befintliga allmänna vägar. Emellanåt fattas beslut om att ändra vägars sträckning. Naturgasledningar kan i sådana fall komma att utgöra ett hinder för ändringen. Frågan blir då vilket intresse som skall ha företräde. Vägverket har föreslagit att koncessionshavaren alltid skall bekosta erforderliga åtgärder. Regeringen anser att frågan kan lösas genom en tillämpning av den s.k. prioritetsprincipen. Denna innebär att den senare tillkomna anläggningen får vika för den tidigare tillkomna. Om naturgasledningen har dragits fram inom områden för befintliga allmänna vägar, bör därför koncessionshavaren åläggas att göra de ändringar beträffande naturgasledningen som behövs för att trafiklederna skall kunna ändras.

Nästa fråga är vem som skall betala kostnaderna för de åtgärder som behöver vidtas avseende naturgasledningen. Drar koncessionshavaren fram naturgasledningen längs ett järnvägsspår har ett befintligt trafikledsområde utnyttjats. Därigenom bör arbetena vid ledningsdragningen ha underlättats och kostnaderna rimligen ha blivit lägre än vad som skulle ha blivit fallet om naturgasledningen hade dragits t.ex. genom en skog. Det är därför rimligt att koncessionshavaren åläggs att bekosta de ändringar av naturgasledningen som föranleds av att trafikleden ändras. Gäller det däremot korsningar mellan naturgasledningar och trafikleder kommer saken i ett annat läge. I denna situation är det snarare en nackdel för koncessionshavaren att ha en naturgasledning inom ett trafikledsområde. Därför bör vägghållaren, i detta fall, ersätta koncessionshavaren för de kostnader denne haft för åtgärder avseende naturgasledningen där denna korsar trafikleden och som har föranletts av att trafikleden ändrats.

En naturgasledning som har dragits fram inom ett område för befintlig trafikled kan orsaka att kostnaderna för underhållet av trafikleden blir högre. Eventuell merkostnad bör därför bäras av koncessionshavaren.

Arbete med naturgasledningar, t.ex. framdragning och underhåll, utförs även inom trafikledsområden. I vissa fall kan sådana arbeten medföra större ingrepp i trafikleden och kan även påverka trafiksäkerheten. I sådana fall bör, om arbetet utförs inom ett område för annan trafikled än allmän väg, trafikledens förvaltare ha möjlighet att antingen ge koncessionshavaren anvisningar för hur arbetet skall utföras eller att utföra arbetet genom egen försorg. Kostnaderna för arbetet bör i bägge fallen bestridas av koncessionshavaren. Utförs arbetet med naturgasledning inom område för allmän väg bör reglerna i 44 § väglagen (1971:948) tillämpas. 44 § väglagen reglerar inom vilka vägområden man inte utan vägghållningsmyndighetens tillstånd får dra elektriska ledningar, vattenledningar, andra ledningar eller utföra arbeten på en redan dragen ledning.

6.8 Överlåtelse av koncession

Regeringens förslag: Överlåtelse av koncession kräver särskilt tillstånd. Ny innehavares lämplighet prövas på samma sätt som vid ansökan om ny koncession.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Endast den som har förutsättningarna och möjligheterna att fullgöra alla de förpliktelser som är förenade med naturgasledningens och naturgaslagrets framdragande respektive uppförande och drift bör få koncession. Den som fått koncession kan emellertid av olika anledningar vilja överlåta den på annan. Frågan är då om det allmänna bör ha något inflytande vid en överlåtelse. Regeringen anser att det skall krävas särskilt tillstånd för att överlåta en koncession samt att kraven på den nye innehavarens lämplighet skall prövas på samma sätt som vid en ansökan om ny koncession. Den nye innehavaren bör även överta ansvaret för att övriga villkor för koncessionen följs.

6.9 Upphörande av koncession

Regeringens förslag: Koncession får återkallas om naturgasledningen eller naturgaslagret inte längre används och inte heller behövs för att säkra energiförsörjningen. Den får också återkallas om koncessionshavaren missköter sig.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Under vissa omständigheter kan det finnas skäl att överväga om koncessionen skall bestå. En sådan omständighet kan vara att naturgasledningen samt naturgaslagret inte längre används, och inte heller kommer att användas inom överskådlig framtid och att ledningarna heller inte behövs för att säkra energiförsörjningen och därför definitivt kan tas ur bruk. I sådana fall bör det vara möjligt att återkalla koncessionen.

Möjligheten att återkalla koncession kan även behöva övervägas i andra sammanhang, t.ex. om koncessionshavaren missköter sig. Vid eventuell försummelse bör naturligtvis mindre ingripande åtgärder vidtas först. Sådana åtgärder kan bestå av förelägganden, eventuellt förenade med vite. Om åtgärderna inte har avsedd effekt bör, som en sista utväg, koncessionen kunna återkallas. Frågan om återkallelse bör aktualiseras om för koncessionen gällande villkor eller för naturgasledningens och naturgaslagrets drift gällande säkerhetsbestämmelser inte följs eller om koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt naturgaslagen.

Regeringens förslag: När en koncession upphör är den som senast innehaft koncessionen skyldig att ta bort naturgasledningen och naturgaslagret samt att vidta åtgärder för återställning. Koncessionshavarens skyldighet när det gäller återställning skall fastställas av den myndighet som regeringen bestämmer. Denna myndighet får förelägga koncessionshavaren vid vite att fullgöra sina skyldigheter. Myndigheten kan även besluta att åtgärder skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad.

Den myndighet som regeringen bestämmer får förelägga den som har byggt en naturgasledning eller ett naturgaslager utan att ha tillstånd, där sådant krävs, att ta bort anläggningarna samt att återställa marken om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. Ett föreläggande får förenas med vite. Den myndighet som regeringen bestämmer får även besluta att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad.

Den myndighet som regeringen bestämmer får besluta att annans mark skall tas i anspråk för att återställning skall kunna genomföras. Åtgärderna med att återställa skall genomföras på ett sådant sätt att minsta möjliga skada och intrång vållas. Vägar får byggas eller byggnader uppföras endast om markägaren eller den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtycker eller om den myndighet som regeringen bestämmer lämnar tillstånd. Ersättning skall lämnas om återställning medför skada eller intrång.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Lantmäterimyndigheten* anser att bland de arbeten för återställning som tillsynsmyndigheten bör besluta om, bör ingå att tillse att de rättsliga belastningar som gäller på berörda fastigheter tas bort. Då ledningsrättshavaren har ledningsrätt bör denne åläggas att begära omprövningsförrättning (33 § ledningsrättslagen) för att ledningsrätten skall upphävas. Enligt *Lantmäterimyndigheten* uppfattning är det irrationellt att två olika myndigheter skall engageras, när det gäller markfrågor i samband med återställning. För att effektivisera förfarandet föreslås att *Lantmäterimyndigheten* ges de uppgifter som tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 18 § föreslås få. Dessa frågor är ju av samma karaktär som de *Lantmäterimyndigheten* hanterar då ledningsrätt skall upplåtas för ny ledning. Motsvarande ändring bör i så fall införas också i 2 kap. 21 § ellagen.

Sydgas anser att texten i författningsförslaget 2 kap. 18 § ”Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut...” bör ändras och få en lydelse enligt följande: ”Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt, ledningsrätt eller servitut...” *Fortum Oil & Gas* finner också det angeläget att även de som har ledningsrätt för eventuellt

intelligande ledningar i detta avseende ges samma status som den som har utnyttjanderätt eller servitut till marken.

Skälen för regeringens förslag: Koncession skall kunna upphöra antingen genom att den återkallas eller genom att koncessionstiden löper ut. Frågan är vad som skall hända med naturgasledningar och naturgaslager om koncessionen upphör. En möjlighet är att låta naturgasledningarna och naturgaslagren finnas kvar. En annan möjlighet är att ta bort dem och, i den mån det går, återställa marken i samma skick som före naturgasledningens respektive naturgaslagrets tillkomst. Enligt utredningens mening bör den som senast innehått koncessionen vara skyldig att ta bort naturgasledningarna och naturgaslagren, samt vidta de återställningar som behövs för att tillgodose ett allmänt eller enskilt intresse av någon betydelse. Vilka åtgärder som behöver vidtas får bedömas från fall till fall. Exempelvis bör en naturgasledning av stål tas bort eftersom denna, om den inte används och inte heller underhålls, kommer att rosta sönder. Troligen är det först när koncessionen upphör som det kan avgöras vilka åtgärder som behöver vidtas. När koncessionen upphör bör därför den myndighet som regeringen bestämmer fastställa vilka skyldigheter koncessionshavaren har att ta bort naturgasledningar och naturgaslager samt att vidta återställningar. Om koncessionshavaren inte följer myndighetens beslut bör det vara möjligt att förelägga honom eller henne att vid vite fullgöra sina skyldigheter eller att besluta att åtgärderna skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad.

En annan fråga som bör behandlas i detta sammanhang är vad som skall gälla om någon drar fram en naturgasledning eller uppför ett naturgaslager utan att ha koncession, där sådan behövs, eller bryter mot meddelade villkor på ett betydande sätt, t.ex. genom att dra fram naturgasledningen på annan plats än vad som har angetts i beslutet. Sådana fall bör kunna lösas genom att den myndighet som regeringen bestämmer ges rätt att förelägga den som dragit fram naturgasledningen att dels ta bort den, dels återställa platsen i ursprungligt skick. Ett sådant föreläggande bör kunna meddelas om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. Det bör även vara möjligt att förena föreläggandet med vite. Möjlighet bör även finnas att besluta att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad.

För att kunna återställa marken krävs i de flesta fall tillgång till annans mark. Om markägare, innehavare av nyttjanderätt och servitut av marken och koncessionshavare inte kan komma överens om tillträde till marken, bör det vara möjligt för den myndighet som regeringen bestämmer att besluta om att tillträde till marken skall få ske under viss tid. Återställning bör utföras på ett sådant sätt att minsta möjliga skada och intrång vållas. Om koncessionshavaren avser att anlägga väg eller uppföra byggnad bör markägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken ha lämnat sitt samtycke. Om samtycke inte ges bör det även i detta fall krävas tillstånd av den myndighet som regeringen bestämmer. Sådant tillstånd bör meddelas endast om åtgärden oundgängligen krävs för att återställning skall kunna utföras. Orsakar återställning skada eller intrång bör markägare och innehavare av nyttjanderätt och servitut avseende marken ha ersättning för detta. Den fastighetsdomstol inom vars område

marken eller större delen av denna ligger bör pröva eventuella tvister rörande ersättningen.

Lantmäterimyndigheten anser att de är den mest lämpade myndigheten för att tillse att återställningsarbeten görs, då dessa frågor har samma karaktär som frågorna om ledningsrätt. Regeringen anser att beviljandet av ledningsrätt och utförande av återställning berör olika intressen. Det är därför mer lämpligt att den myndighet som meddelar koncession och eventuella villkor till denna även tillser att återställning utförs på ett riktigt sätt.

7 Ledningsägarens skyldigheter

7.1 Utgångspunkter

Den svenska naturgasmarknaden präglas av betydande inslag av monopol, vilket ger kunder små eller inga möjligheter att välja leverantör. Varje kund är i praktiken hänvisad till en leverantör och har därmed små möjligheter att söka uppnå bättre villkor genom avtal med någon annan leverantör.

Enligt regeringens uppfattning är det viktigt att naturgasmarknaden i Sverige öppnas för konkurrens. En naturgasmarknad som möjliggör inhemsk och internationell handel med naturgas leder bl.a. till att produktionsresurserna kan utnyttjas bättre. På sikt bör ökade inslag av konkurrens leda till en annan och effektivare prissättning på naturgasmarknaden som gynnar konsumenterna och får därför ses som ett angeläget allmänt intresse.

Regeringen anser således att naturgasmarknaden på sikt bör vara helt öppen för alla aktörer. Det är dock angeläget att öppningstakten anpassas till rådande förhållanden på marknaden. Dagens naturgasmarknad är till stora delar uppbyggd på långsiktiga s.k. take or pay-kontrakt. Dessa avtal tillkom under en tidsperiod då naturgasmarknaden i princip var en monopolmarknad. Leverantörer och köpare har ingått avtalen under andra förutsättningar än de som införs i och med genomförandet av gasmarknadsdirektivet. Det vore därför inte konkurrensneutralt att ändra marknadsförutsättningarna med risk för att missgynna ena avtalsparten.

I följande avsnitt beskrivs närmare regeringens förslag till strategi för marknadsöppningen. Sammanfattningsvis föreslår regeringen att marknaden under en övergångsperiod, initialt till år 2003, endast i begränsad utsträckning skall öppnas för konkurrens. Enbart de största kunderna bör få möjlighet att fritt välja gasleverantör under de första åren. Under åren 2000–2003 kommer dock en stor del av de långa, inlåsnings-, take or pay-kontrakten att löpa ut. Utredningen har föreslagit att marknaden öppnas för samtliga kunder år 2006, men regeringen utesluter inte att hela marknaden kan avregleras fortare än så. Effekterna av den initiala öppningen bör därför analyseras noggrant och öppningstakten omprövas år 2003.

Regeringens förslag: Tillträde till naturgasledningar skall baseras på ett reglerat förfarande.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran. *Vattenfall Naturgas AB* föreslår att reglerat tillträde skall tillämpas efter en kortare övergångsperiod med förhandlat tillträde. *Fortum Oil & Gas AB* anser att förhandlat nättillträde är den lämpligaste tillträdesformen, som i vart fall borde tillämpas under en övergångsperiod. *Svenska Gasföreningen*, *Göteborg Energi AB* och *Fortum Oil & Gas AB* anför att om ett reglerat tillträde väljs så bör det utformas så att ansvaret för prissättning liksom utformningen av allmänna leveransvillkor och tariffer åläggs naturgasföretagen själva. *Statskontoret* och *Konkurrensverket* anser att utvecklingen måste följas noggrant och regelverket ses över och skärpas vid behov.

Skälen för regeringens förslag:

Transport av naturgas genom naturgasledningar kan som tidigare framgått betraktas som ett s.k. naturligt monopol. Förekomsten av stordriftsfördelar har medfört att ett enda företag kommit att dominera inom sitt område, och i praktiken är det omöjligt för något annat företag att etablera överföringsverksamhet inom detta område. Utvecklingen har emellertid visat att det även när gäller naturliga monopol finns alternativa lösningar. Huvudprincipen är att separera handel och transport av naturgas. Det är ofta i transporten (överföring och/eller distribution) till kunderna som kostnadsfördelarna med ett överföringsföretag är störst, medan handeln inte uppvisar motsvarande kostnadsegenskaper, dvs. inte är förknippad med stordriftsfördelar. Genom att separera handel från transport kan man tillgodogöra sig de fördelar som följer av konkurrens i handelsledet samtidigt som man tillvaratar kostnadsfördelarna med ett överföringsföretag. Försäljning av naturgas bör således ske i konkurrens, medan transportverksamheten som är ett naturligt monopol bör regleras på ett särskilt sätt.

Naturgasmarknadsdirektivets bestämmelser om tillträde till systemet är enligt regeringens uppfattning de centrala verktygen för att åstadkomma ökad konkurrens på naturgasmarknaden. Bestämmelserna medger olika förfaranden för tillträde till naturgasledningarna. Det är möjligt att välja förhandlat och reglerat tillträde eller båda dessa förfaranden. Ett reglerat tillträde innebär en laglig rätt att mot avgift utnyttja ledningarna, medan ett förhandlat tillträde innebär en rätt att förhandla om tillträde till ledningarna.

En utgångspunkt för regeringens bedömning är att ett reglerat tillträde kan innebära olika former och grader av ingrepp. Ett reglerat tillträde kan innebära att priser, leveransvillkor, tariffstrukturer etc. regleras av en regleringsmyndighet. Så behöver dock inte vara fallet. I Sverige har reglerande ingrepp i t.ex. priser och tariffstrukturer traditionellt sett varit av

begränsad omfattning. På t.ex. den svenska elmarknaden utgår regleringen av nättarifferna från vissa mål om skälighet och likabehandling. Tariffernas struktur regleras dock inte och det sker ingen prövning i förväg av nätbolagens tariffer och övriga kommersiella villkor.

I den meningen är skillnaden mellan ett förhandlat och ett reglerat tillträde mindre tydlig. Det finns dock även ur detta perspektiv två väsentliga skillnader mellan de båda tillträdesformerna. I jämförelse med ett förhandlat tillträde innebär ett reglerat tillträde för det första att det är möjligt att få tariffer och övriga villkor för transporttjänster prövade av en regleringsmyndighet. Tariffer och/eller andra villkor och skyldigheter måste för det andra offentliggöras.

Det är sannolikt att kravet på prövning och offentliggörande av tariffer vid ett reglerat tillträde i någon utsträckning begränsar ledningsägarnas handlingsutrymme jämfört med vad som är fallet vid ett förhandlat tillträde. Ett förhandlat tillträde ger ledningsägare vissa möjligheter att påverka konkurrensförhållandena i försörjningsledet. Det är därmed troligt att incitamenten att investera i infrastruktur för naturgas är starkare vid ett förhandlat tillträde än vid ett reglerat. De ekonomiska förutsättningarna för utbyggnad av infrastruktur för naturgas kan emellertid påverkas även med traditionella energipolitiska styrmedel som skatter och andra regler. Dessa medel kan utformas just för att främja investeringar i infrastruktur och torde därför vara effektivare i detta avseende än ett regelverk som främst skall skapa konkurrens på marknaden.

Enligt regeringens bedömning är det troligt att ett förhandlat tillträde blir mer resurskrävande och förenat med större osäkerhet för potentiella nyttjare av ledningarna än en ordning med reglerat tillträde. Detta hänger samman med att det vid ett reglerat tillträde, som framgått ovan, är möjligt att få tariffer och villkor prövade samt att tarifferna är offentliggjorda. Därmed reduceras vissa nackdelar som är förknippade med förhandlingar. Förhandlingar tar alltid tid och resurser, vilket kan verka avskräckande för aktörer som planerar att etablera sig på marknaden. Det råder också alltid i förväg en osäkerhet om utfallet av en förhandling om tillträdesvillkor och priser. Osäkerheten kan innebära att aktörer har små incitament att vidta åtgärder i form av t.ex. investeringar eller marknadsanalyser för att träda in på marknaden. Ett förhandlat tillträde kan t.ex. innebära att kunder inte likabehandlas och medföra att kunder utestängs från marknaden.

Sammanfattningsvis uppfyller, enligt regeringens bedömning, ett reglerat tillträde i högre utsträckning än ett förhandlat tillträde de formella förutsättningarna för att få till stånd en ökad konkurrens.

7.3 Anslutning till naturgasledningar

Regeringens förslag: Den som äger naturgasledning är, om inte särskilda skäl föranleder något annat, skyldig att på skäliga villkor ansluta naturgasföretags och berättigade kunders naturgasledningar. Skyldigheten att ansluta gäller endast om det finns ledig kapacitet.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* understryker dock att det är väsentligt att en anslutning som en gång accepterats inte med automatik innebär att uttagsrätten är obegränsad.

Skälen för regeringens förslag: För att åstadkomma en naturgasmarknad i konkurrens är det enligt regeringens mening inte tillräckligt att enbart låta naturgasledningarna bli tillgängliga för de berättigade kunderna. En förutsättning för att kunna leverera och ta emot naturgas är dessutom att kunden måste vara ansluten till en naturgasledning. Någon skyldighet att ansluta andras ledningar föreligger inte i dag. Därför bör ledningsägaren vara skyldig att ansluta naturgasledningar. Denna skyldighet införs som nämnts för att öka konkurrensen och skydda angelägna allmänna intressen. Den kan alltså inte anses stå i strid med bestämmelserna om rätt att driva näring i 2 kap. 20 § regeringsformen eller Europakonventionens regler om egendomsskyddet.

Skyldigheten att ansluta annans ledning bör inledningsvis enbart gälla vissa större berättigade kunder. Från och med den 1 januari 2006 anses alla kunder som berättigade.

I huvudsak är det två kategorier av berättigade kunder som i praktiken kan begära anslutning till en naturgasledning. Den ena kategorin är en naturgaskonsument som vill ta ut naturgas från en ledning. Den andra kategorin är ledningsägare som vill ansluta sin ledning till annan ledning.

Med anslutning avses inte bara nyanslutning, utan också återinkoppling av befintlig naturgasledning och höjning av avtalad kapacitet.

Ledningsägare får en betydelsefull roll genom att de skall genomföra en transport av naturgas som har avtalats mellan säljare och köpare. Skäligheten i ledningsägarens villkor och tjänster får därför stor betydelse för konkurrensen inom naturgashandeln. Det är därför viktigt att precisera innebörden i vad som skall anses som skäligt.

Huvudregeln är, som framgått ovan, att ledningsägare är skyldiga att på skäliga villkor ansluta berättigade kunders naturgasledningar.

Skyldigheten att ansluta en berättigad kund bör gälla endast om det finns ledig kapacitet. Om det inte finns ledig kapacitet bör därför ledningsägaren befrias från sina skyldigheter i nödvändig utsträckning.

I samband med att ledningsägaren prövar en begäran om anslutning tar denne ställning till om naturgasledningen har kapacitet att klara de transporter som blir möjliga med den begärda anslutningen. När en anslutning väl har accepterats av ledningsägaren kan denne inte därefter hävda kapacitetsproblem till följd av anslutningen.

Om anslutning medges avtalar parterna samtidigt om kapacitet i den aktuella anslutningspunkten och om den tid under vilken transporten skall ske. Den som redan är ansluten till en ledning kan begära att kapaciteten i hans anslutningspunkt skall ändras. Således ingår begäran om ändrad kapacitet i anslutningspunkten i begreppet anslutning.

De ökade möjligheterna att fritt välja leverantör medför inte i sig att nya kapacitetsproblem uppstår. Enbart byte av leverantör bör därför inte

kunna åberopas som skäl för att vägra en begärd anslutning. Frågan om det finns ledig kapacitet är således aktuell främst vid anslutningstillfället.

Undantag från anslutningsskyldigheten bör, om det finns särskilda skäl såsom t.ex. tekniska orsaker eller kapacitetsbrist, kunna beviljas av den myndighet som regeringen bestämmer. En sådan prövning kan avse skäligheten i ledningsägarens vägran eller villkor för att utföra den begärda tjänsten.

De tekniska förutsättningarna vid anslutningen är en annan viktig orsak till undantag från anslutningsskyldigheten. Den naturgasledning som skall anslutas måste tekniskt vara anpassad till det befintliga systemet. Det kan inte vara en uppgift för ledningsägaren att göra extraordinära investeringar för att en kund skall kunna anslutas till hans ledning.

Det är inte endast skyldigheten att ansluta naturgasledningar som bör prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Villkoren för anslutning skall vara skäligen. Sådana villkor kan gälla anslutningsavgiftens storlek, men också andra krav som ledningsägaren ställer för att ansluta en berättigad kund.

7.4 Transport av naturgas för annans räkning

Regeringens förslag: Den som innehar naturgasledning skall vara skyldig att på skäligen villkor transportera naturgas för naturgasföretags och berättigade kunders räkning.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Det reglerade tillträdet förutsätter att säljare och köpare får tillgång till de naturgasledningar som behövs för leveranserna. Därför skall den som äger naturgasledning (i fortsättningen benämnd ledningsägare) vara skyldig att på skäligen villkor transportera naturgas för berättigade kunders räkning. Skyldigheten att transportera naturgas för annans räkning är en bärande princip för att få ökad konkurrens på naturgasmarknaden. Med transport avses transport av naturgas för berättigade kunders räkning från införselpunkten i Sverige till slutkund. Transporter sker i överförings- och distributionsledningar. Med överföringsledning avses naturgasledning belägen fram till mät- och reglerstation (MR-station). Med distributionsledning avses naturgasledning belägen från och med MR-station.

Skyldigheten att transportera naturgas för annans räkning gäller inledningsvis enbart för vissa större berättigade kunder. Dessa berättigade kunder definieras i avsnitt 7.5. Från och med den 1 januari 2006 anses alla kunder som berättigade och alla kunder kan därmed fritt välja leverantör.

Transporten av naturgas skall ske på skäligen villkor. Som exempel på villkor kan nämnas pris och betalningsvillkor, avtalstid och uppsägning,

7.5 Berättigade kunder

Regeringens förslag: Följande kundkategorier skall vara berättigade kunder.

1. Kunder som har naturgaseldad kraftproduktion.
 2. Övriga slutförbrukare som förbrukar mer än tjugofem miljoner kubikmeter naturgas per år på minst ett förbrukningsställe.
- Från och med den 1 januari 2006 anses alla kunder som berättigade.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår under punkt 2 att övriga slutförbrukare som förbrukar mer än fem miljoner kubikmeter naturgas per år och förbrukningsställe skall anses vara berättigade kunder. Vidare föreslår utredningen att den som äger naturgasledning och som transporterar eller försäljer naturgas till fler än en kund skall anses vara en berättigad kund.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran. *Statens energimyndighet* anser att marknaden initialt bör öppnas för kunder med en förbrukning på 25 miljoner kubikmeter per år och att en fullständig öppning bör ske år 2006 i enlighet med utredningens förslag. *Svenska Gasföreningen* anser att öppningstakten för den svenska naturgasmarknaden bör anpassas till löptiderna hos nu gällande take or pay-kontrakt. *Konkurrensverket*, *TCO* och *Villaägarnas Riksförbund* anser att en fullständig öppning av marknaden bör ske tidigare än vad utredningen har föreslagit. *Vattenfall Naturgas AB* anser att den föreslagna initiala öppningstakten är väl balanserad men att den fortsatta öppningstakten bör prövas år 2003. *Sveriges Elleverantörer* saknar en diskussion om varför gränsen skall läggas just på den föreslagna nivån fem miljoner kubikmeter. Några remissinstanser anser att begreppet kraftvärme tydligare bör definieras, exempelvis genom att lägga till kvot mellan producerad el och värme anges. *Statens Jordbruksverk* samt *länsstyrelserna i Hallands och Västra Götalands län* anser att det bör övervägas om regelverket även bör omfatta biogas.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen har föreslagit att begreppet berättigade kunder skall omfatta tre kategorier, nämligen den som äger naturgasledning och som transporterar eller säljer naturgas till fler än en kund, dvs. naturgasföretag, kunder som har naturgaseldad kraftproduktion och övriga slutförbrukare med viss minsta förbrukning.

Gasmarknadsdirektivet har en något annorlunda uppbyggnad. Den marknadsöppning som eftersträvas skall åstadkommas genom att vissa kundkategorier ges tillträde till systemet, det samlade rörledningsnätet. Enligt artiklarna 15 och 16, som reglerar tillträdet till systemet, skall naturgasföretag och berättigade kunder ges tillträde. Härav framgår att naturgasföretag inte ingår i kategorien berättigade kunder.

Detta framgår också av bestämmelserna i artikel 18 där det i första stycket anges att medlemsstaterna skall ange vilka de berättigade kunderna är, dvs. de kunder som har behörighet att ingå avtal om eller att köpa naturgas enligt artiklarna 15 och 16. I andra stycket anges de kategorier som alltid måste anges som berättigade kunder. Bland dessa anges inte naturgasföretag.

Direktivet bygger på principen att de berättigade kunderna skall ha möjlighet att fritt välja leverantör. En förutsättning för att uppnå detta syfte är att samtliga leverantörer, dvs. naturgasföretag, har tillträde till systemet.

Förslaget till lagstiftning bygger på samma principer som direktivet, dvs. naturgasföretag inbegrips inte i begreppet berättigade kunder.

De naturgaskunder som har naturgaseldad kraftproduktion bör, i enlighet med direktivet och utredningens förslag, anses vara berättigade kunder. Det innebär att, oavsett årlig produktionsvolym, alla kunder med en naturgasbaserad elkraftproduktion kommer att vara berättigade kunder. De på detta sätt berättigade kunderna blir samtidigt berättigade till tillträde för hela sin naturgasanvändning, dvs. både för el och värmeproduktion. Detta kan få konsekvenser för dagens leverantörer som ofta inte har samma typ av kontrakt med sina kunder som de har med sin naturgasleverantör, vilket kan leda till att dagens leverantör riskerar att inte få avsättning för sina kontrakterade naturgasinköp. Av EG:s naturgasmarknadsdirektiv framgår att en medlemsstat, för att värna om jämvikten på elmarknaden, får införa ett tröskelvärde som inte får överstiga det som anges för andra slutförbrukare, för att kraftvärmeproducenter skall anses vara berättigade kunder. Den el som produceras i naturgaseldade kraftvärmeanläggningar uppgår dock endast till mindre än en procent av den totala elproduktionen, varför det knappast föreligger någon risk för att naturgasbaserad kraft skulle störa jämvikten på den svenska elmarknaden.

Regeringen anser inte att det finns skäl att, i enlighet med några remissinstansers förslag, närmare definiera begreppet kraftvärme.

Huvudmotivet för den nya lagstiftningen är att förutsättningar skall skapas för en effektiv konkurrens på naturgasmarknaden. Från konsumentens synpunkt är det därför naturligt att marknaden öppnas så snabbt som möjligt, men det föreligger en risk för att en för snabb marknadsöppning leder till snedvridningar och konkurrensbegränsningar.

Den andra gruppen berättigade kunder skall enligt direktivet vara slutförbrukare som förbrukar mer än en viss mängd naturgas per år och förbrukningsställe. Värme- och gasmarknadsutredningen har föreslagit att denna gräns skall läggas på fem miljoner kubikmeter naturgas per år och förbrukningsställe. Någon motivering till att frånga direktivets minimiöppning om 25 miljoner kubikmeter naturgas per år har utredningen inte presenterat.

Regeringen anser att marknaden skall öppnas så fort det är praktiskt möjligt med hänsyn till de avtalsbindningar som finns på naturgasmarknaden i Sverige. En gradvis öppning av marknaden har den fördelen att man kan omhänderta de civilrättsliga avtal som ingåtts under en period med monopollänkande förhållanden på naturgasmarknaden. För att mark-

naden skall kunna utvecklas på ett konkurrensneutralt sätt bör öppnings-takten anpassas till befintliga avtal.

Sverige har inte några naturgastillgångar, utan köper all naturgas från Danmark. Idag importeras all naturgas av Vattenfall Naturgas, som till-förhandlat sig en rätt att transportera naturgas i det danska naturgasnätet. Det är troligt att Vattenfall Naturgas kommer att ha en stor andel av den importerade gasen till Sverige, även efter naturgasdirektivets genom-förande. Det finns inga juridiska hinder för konkurrerande naturgasföretag att köpa gas från Tyskland eller Danmark, men initialt kommer troligen de nya avreglerade marknaderna i Danmark och Tyskland att vara svårtillgängliga. Det är därför inte troligt att några andra importörer av naturgas än Vattenfall Naturgas kommer att finnas på kort sikt.

Ett flertal naturgasföretag, som idag fungerar som distributörer på den svenska marknaden, är idag bundna av traditionella och långsiktiga leve-ransavtal, s.k. take or pay-kontrakt. Take or pay-kontrakten innebär att de svenska distributörerna är skyldiga att köpa en viss mängd naturgas eller åtminstone betala för gasen under kontraktstiden och dessa kontrakt löper ut under åren 2001–2005.

När distributörernas långsiktiga leveransavtal ingicks var naturgas-marknaden i praktiken en monopolmarknad och distributörerna gjorde investeringar och kalkylerade med att kunna sälja den gas de köpte inom sina distributionsområden. De långa avtalen innebar att risken för in-vesteringarna reducerades och avtalen var sannolikt vid den tidpunkten en förutsättning för att erhålla finansiering av den infrastrukturella ut-byggnaden. Grundtanken i take or pay-kontrakt är att företagen i de tidi-gare leden i naturgaskedjan inte skall konkurrera med de senare leden i kedjan, förrän kostnaderna för byggandet av infrastrukturen är betald.

Distributörernas avtal med slutkonsumenterna är ofta ett- eller tvååriga. Om marknadsöppningen skulle leda till att kunder som köper gas för ned till 5 miljoner kubikmeter blir berättigade, kommer distributörernas kun-der att kunna köpa naturgas från annan leverantör. Beslutar sig distribu-törernas kunder för att köpa gas direkt från en producent eller annan leve-rantör, och har möjlighet att göra detta enligt gällande avtal, så minskar distributörernas försäljningsvolymen långt innan deras take or pay-kon-trakt går ut. Detta kan leda till allvarliga ekonomiska konsekvenser för distributörerna. Regeringen anser det viktigt att marknadsöppningen inte leder till problem för de företag som ingått take or pay-kontrakt och som fortfarande är bundna av dessa.

Skulle Sverige välja att öppna marknaden för kunder som köper ned till 5 miljoner kubikmeter naturgas redan i augusti 2000 kommer de berätti-gade kunderna att kortsiktigt kunna pressa priset på naturgas, då de kommer att kunna köpa direkt från annan leverantör. Vattenfall Naturgas marknadsandel på slutkundsmarknaden kommer förmodligen att öka och om kundunderlaget försämras för distributionsföretagen, föreligger en risk för att dessa slås ut från naturgasmarknaden. Regeringen ser en risk i att konkurrensen på naturgasmarknaden på lång sikt kan komma att hämmas, då distributörerna har svårt att utnyttja den avreglerade marknaden innan take or pay-kontrakten löper ut. När väl naturgasmarknaden öppnas helt för konkurrens år 2006, innebär detta att de företag som redan från början

kan sälja fritt på marknaden får en mycket stark ställning och övriga företag kan vara utslagna från marknaden. Detta gör att kunderna kan få färre leverantörer att välja mellan och detta gynnar varken konkurrensen eller kunderna på lång sikt.

Det krävs en viss tid för att utveckla tariffer, tillsyn över nätkostnader, administration av tillsynsmyndigheten och dess funktion som tvistlösare. Eftersom nya och utvecklade marknader behöver tid på sig, innan reglerna blir transparenta och funktionella anser regeringen det vara lämpligt i detta fall att initialt öppna marknaden mindre än vad utredningen föreslagit.

Regeringen delar därför Statens energimyndighets bedömning att marknaden inledningsvis skall öppnas för kunder med en årlig förbrukning på lägst 25 miljoner kubikmeter naturgas per år, så att de långsiktiga kontrakten på den svenska naturgasmarknaden hinner löpa ut. Öppnas marknaden redan år 2000 för kunder med en lägsta förbrukning på fem miljoner kubikmeter naturgas per år, finns det även en risk för att distributionsföretagen kommer att ansöka om undantag från tillträde till systemet. Den osäkerhet på marknaden som en sådan utveckling skulle kunna leda till är otillfredsställande och skulle kunna innebära allvarliga störningar vid utvecklingen av en konkurrensutsatt marknad.

Regeringen föreslår därför att slutförbrukare som förbrukar mer än 25 miljoner kubikmeter naturgas per år och förbrukningsställe skall anses vara berättigade kunder. Denna nivå överensstämmer med det i naturgasmarknadsdirektivet angivna högsta tillåtna tröskelvärde. Av värme- och gasmarknadsutredningen framgår att denna nivå leder till en marknadsöppning i Sverige på 47 procent, vilket med god marginal överstiger lägsta tillåtna marknadsöppning på 20 procent.

Den tröskel på 25 miljoner kubikmeter naturgas per år som föreslås för andra berättigade kunder än de som har gaseldad kraftproduktion skall, enligt direktivet, sänkas till 15 miljoner kubikmeter naturgas per år senast fem år efter det att direktivet trätt i kraft, dvs. år 2003. En del av de långsiktiga take or pay-kontrakten löper ut under åren 2000–2003. Marknaden kommer därför att öppnas upp och det kommer att finnas större möjligheter till importkonkurrens och nya kontraktsformer. Det är därför viktigt att effekterna av marknadsöppningen analyseras och att öppningstakten omprövas år 2003. Regeringen kan redan nu förutse att gränsen för de kunder som blir berättigade att köpa gas på marknaden kommer att sänkas till åtminstone 15 miljoner kubikmeter och att gränsen kan bli ännu lägre om förhållandena medger detta. Regeringen avser därför att i god tid före detta datum återkomma till riksdagen med förslag till ändring i lagen med denna innebörd.

Den 1 januari 2006 bör marknaden öppnas för samtliga kunder. Detta innebär en mer långtgående öppning än vad som krävs i direktivet, enligt vilket marknaden skall vara öppen för kunder som köper 5 miljoner kubikmeter naturgas per år först år 2008. Den totala marknadsöppningen år 2006 innebär att ledningsägare skall vara skyldiga att på skäligen villkor ansluta andras naturgasledningar och transportera naturgas för samtliga kunders räkning.

Frågan huruvida lagstiftningen skall omfatta även biogas har inte behandlats av utredningen. EG:s naturgasmarknadsdirektiv omfattar endast naturgas. Regeringen har därför inte funnit anledning att pröva frågan om huruvida lagstiftningen även skall omfatta biogas. Inte heller så kallad stadsgas omfattas av lagstiftningen.

7.6 Undantag

7.6.1 Geografiskt avgränsat område

Regeringens bedömning: Om införandet av naturgaslagen skulle orsaka allvarliga problem inom ett geografiskt begränsat område, i synnerhet när det gäller att utveckla infrastrukturen för överföring och underlätta investeringar i infrastrukturen, bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ansöka hos Europeiska gemenskapernas kommission om ett tillfälligt undantag från reglerna om marknadsöppning.

Värme- och gasmarknadsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera gasföretag understryker vikten av att undantag medges för att möjliggöra nya investeringar i naturgasinfrastruktur. *Vattenfall Naturgas AB* efterlyser ett förtydligande av lagtexten på denna punkt. *Svenska Bioenergiföreningen* anser att möjlighet till undantag från bestämmelserna om att tillåta tredje part inte bör finnas. *Lantbrukarnas Riksförbund* föreslår att undantag från marknadsöppning inte skall kunna beviljas för längre tid än fem år.

Skälen för regeringens bedömning: I avsnitt 7.1 har regeringen uppmärksammat att investeringsbenägenheten skulle kunna komma att påverkas negativt om marknaden öppnas. Stora nya investeringar i naturgasinfrastruktur riskerar att inte bli lönsamma om marknaden öppnas alltför snabbt. För att uppmuntra nya investeringar i områden som inte tidigare varit försörjda med naturgas innehåller naturgasmarknadsdirektivet därför ett undantag från reglerna om marknadsöppning. Enligt regeringens bedömning är det väsentligt att denna möjlighet finns.

Av naturgasmarknadsdirektivet framgår att Europeiska gemenskapernas kommission kan bevilja undantag med beaktande särskilt av följande kriterier:

- Behovet av investeringar i infrastrukturen som inte skulle vara ekonomiskt lönsamma att genomföra på en konkurrensutsatt marknad.
- Nivån på och avkastningsmöjligheterna för de investeringar som krävs.
- Gassystemets storlek och utvecklingsnivå i det berörda området.
- Utsikterna för den berörda gasmarknaden.
- Det berörda områdets eller den berörda geografiska regionens utbredning och beskaffenhet.
- Socioekonomiska och demografiska faktorer.

Enligt direktivet får undantag endast medges om ingen infrastruktur för gas har anlagts i detta område, eller om sådan har anlagts för mindre än

tio år sedan. Det tillfälliga undantaget får inte utsträckas längre än tio år efter det att naturgas först levererades till området.

Enligt regeringens bedömning finns det dock skäl att analysera effekterna av ett undantag innan ett sådant begärs. Det kan vara motiverat att genom t.ex. informationsinsatser eller andra medel motverka kontraktsformer som innebär att kunder binds av mycket långsiktiga åtaganden. Det finns annars en risk för att den tillfälliga undantagsregeln leder till att den svenska naturgasmarknaden, vid en eventuell utbyggnad, under lång tid kommer att bestå av ett antal regionala monopolmarknader.

Det är dock mycket viktigt att möjligheten till undantag för ett geografiskt avgränsat område finns. Det kan bidra till att marknaden utvecklas, vilket kan vara en förutsättning för att uppnå en ökad konkurrens.

Regeringen finner inte anledning att i lagen reglera möjligheten till undantag för geografiskt avgränsat område. Av naturgasmarknadsdirektivet framgår att denna undantagsmöjlighet inte förutsätter lagstiftning. Om frågan blir aktuell kan regeringen ansöka hos Europeiska gemenskapernas kommission om tillfälligt undantag från reglerna om marknadsöppning. Regeringen avser att i dessa fall förelägga frågan för riksdagen.

7.6.2 Take or pay-kontrakt

Regeringens förslag: Ett naturgasföretag som får, eller kan antas få, allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter på grund av långsiktiga åtaganden som har godkänts i ett eller flera avtal om köp av naturgas, kan ansöka hos regeringen om ett tillfälligt undantag från transportskyldigheten.

Ansökan skall göras utan dröjsmål senast efter det att transport av naturgas har vägrats.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Svenska Gasföreningen* påtalar risken för att möjligheten till undantag p.g.a. långsiktiga take or pay-kontrakt leder till att problem byggs in i den nya svenska naturgasmarknaden. Föreningen anser att man i stället bör beakta strukturen hos naturgastillförseln till Sverige och anpassa öppningstakten av den svenska naturgasmarknaden till löptiden hos nu gällande take or pay-kontrakt.

Skälen för regeringens förslag: Naturgasföretagen på den svenska naturgasmarknaden är bundna av traditionella och långsiktiga s.k. take or pay-kontrakt. Sådana kontrakt innebär att kunden förbinder sig att betala för en minsta volym och säljaren att leverera en maximal volym. Den återstående löptiden på dessa kontrakt är visserligen relativt begränsad. Vattenfall Naturgas AB:s importavtal med DONG Naturgas A/S löper exempelvis ut 2003, 2006 och 2010. Sydgas AB:s kontrakt med Vattenfall Naturgas AB löper ut under perioden 2001–2005. Trots den begränsade återstående löptiden kan dock sådana åtaganden leda till stora förluster

om ledningarna öppnas för tillträde. För att undvika att naturgasföretag råkar ut för allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter ger naturgasmarknadsdirektivet därför en möjlighet att ansöka om ett tillfälligt undantag från reglerna om tillträde till ledningarna.

Om rimliga alternativa lösningar inte är tillgängliga, och med beaktande av bestämmelserna i naturgasmarknadsdirektivets artikel 25.3 får regeringen besluta att medge undantag. Beslut om att bevilja undantag skall utan dröjsmål anmälas till kommissionen. Inom fyra veckor efter mottagandet av denna anmälan kan Europeiska gemenskapernas kommission begära att beslutet om undantag skall ändras eller upphävas.

Vid beslut om undantag skall medlemsstaten eller den utsedda behöriga myndigheten samt kommissionen särskilt ta hänsyn till följande kriterier:

- Målet att uppnå en konkurrensutsatt gasmarknad.
- Behovet av att fullgöra allmännyttiga tjänster och att säkerställa försörjningstryggheten.
- Naturgasföretagets ställning på gasmarknaden och det faktiska konkurrensläget på denna marknad.
- Hur allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter naturgas- och överföringsföretagen eller berättigade kunder råkar ut för.
- Datum för undertecknande och villkor i det aktuella avtalet, eller de aktuella avtalen, inbegripet i vilken utsträckning förändringar på marknaden beaktas.
- De ansträngningar som gjorts för att lösa problemet.
- I vilken mån företaget, när det godtog take or pay-åtagandena i fråga, rimligen kunde ha förutsett att allvarliga problem troligen skulle uppstå med anledning av bestämmelserna i detta direktiv.
- I hur hög grad systemet är anslutet till andra system samt i vilken mån dessa system är driftkompatibla.
- De effekter ett beviljande av ett undantag skulle få på den korrekta tillämpningen av detta direktiv avseende en väl fungerande inre marknad för naturgas.

Av naturgasmarknadsdirektivet framgår att ett beslut om ansökan om undantag för take or pay-avtal som ingåtts innan direktivet trädde i kraft inte bör leda till en situation där det är omöjligt att finna alternativ ekonomiskt lönsam avsättning. Allvarliga problem skall i vilket fall som helst inte anses föreligga om försäljningen av naturgas inte faller under nivån för minimiköpgarantierna i take or pay-avtal om köp av naturgas, eller om det ifrågavarande take or pay-avtalet kan anpassas, eller om naturgasföretaget kan finna alternativa avsättningsmöjligheter.

Frågan om hur öppningstakten påverkar behovet av undantag har behandlats i avsnitt 7.5.

Regeringens bedömning: Det bör uppdras åt en myndighet att förlöpande rapportera om konkurrensen på naturgasmarknaden och att om så bedöms nödvändigt lämna förslag om tillägg till lagstiftningen för att undanröja bristande jämvikt i utlandshandeln.

Värme- och gasmarknadsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Helsingborgs Energi AB (HEAB)* och *Sydgas AB* har haft synpunkter på frågan om reciprocitet. De framhåller att reciprocitet är en del av EG:s grundpelare och väsentligt för att uppnå jämvikt mellan olika länder. Därför anser HEAB och Sydgas att det är självklart att Sverige skall ha möjligheter att använda sig av en sådan klausul. Företagen anser att det bör införas tydliga regler som kan användas mot länder med en procentuellt mindre marknadsöppning än Sveriges och att detta är särskilt viktigt om Sverige använder reglerat tillträde och närstående länder väljer ett förhandlat tillträde.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i det föregående pekat på vissa konkurrensproblem som kan uppstå om Sverige väljer ett annat system för tillträde än andra länder och om naturgasföretag åläggs att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Ett liknande problem är att graden av marknadsöppning kan förmodas variera mellan medlemsstaterna. I extrema fall kan två medlemsstater som gränsar till varandra ha naturgasmarknader som är öppna till 100 % resp. 20 %. Detta innebär att naturgasföretag i medlemsstaten med den mindre marknadsöppningen skulle kunna agera fullt ut i den andra medlemsstaten och där konkurrera på lika villkor med andra naturgasaktörer. Naturgasföretag i medlemsstaten med den större marknadsöppningen skulle däremot inte kunna agera fullt ut i den andra medlemsstaten och därmed inte heller kunna konkurrera på lika villkor med den andra statens naturgasaktörer. Dessa förhållanden kan medföra bristande jämvikt vad gäller rättigheter och skyldigheter mellan naturgasföretag i olika medlemsstater.

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller emellertid en s.k. reciprocitetsklausul som har till syfte att hindra bristande jämvikt i öppnandet av naturgasmarknaderna under den närmaste tioårsperioden efter direktivets ikraftträdande, dvs. fram till den 22 juni 2008. Klausulen finns intagen i artikel 19 och innebär att leveransavtal om naturgas med en berättigad kund inom en annan medlemsstats system inte får förbjudas om kunden anses berättigad i båda systemen. Det framgår vidare att EG-kommissionen med beaktande av situationen på marknaden och det gemensamma intresset, och om kunden anses berättigad endast i det ena av de två systemen, kan ålägga den vägrande parten att verkställa den begärda naturgasleveransen på begäran av den berättigade kunden befinner sig.

Europeiska gemenskapernas kommission har inte redovisat hur reciprocitetsklausulen skall tolkas. Elmarknadsdirektivet innehåller samma bestämmelser om reciprocitet som naturgasmarknadsdirektivet. Som framgick av regeringens proposition om Genomförande av Europaparla-

mentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m. (prop. 1997/98:159) har EG-kommissionen redovisat följande tolkning av reciprocitetsklausulen i elmarknadsdirektivet.

Två förutsättningar måste vara uppfyllda för att en medlemsstat skall kunna vägra leverans av el från leverantör i en annan medlemsstat till en berättigad kund i egna medlemsstaten. För det första måste den medlemsstat som vill utnyttja denna möjlighet ha öppnat sin elmarknad till en större procentuell öppningsgrad än som krävs enligt direktivet, eftersom någon bristande jämvikt till den medlemsstatens nackdel annars inte kan uppstå. För det andra krävs det att den berättigade kund som har ingått leveransavtalet anses som berättigad i den egna medlemsstaten men inte i leverantörens medlemsstat. Det är ju bara i den situationen som bristande jämvikt uppstår eftersom leveranser till en viss kategori av kunder endast kan ske i en riktning.

Enligt regeringens förslag till marknadsöppning kommer inledningsvis enbart större naturgaskunder att få tillträde till naturgasledningarna och därmed bli berättigade kunder. Från och med den 1 januari 2006 anses alla kunder som berättigade. Enligt förslaget har vidare såväl inhemska som utländska leverantörer tillträde till marknaden, vilket också är fallet enligt den nuvarande rörledningslagen.

Det bör naturligtvis vara ett övergripande mål att naturgasmarknaden organiseras så att svenska naturgaskunder kan dra nytta av de fördelar som ges av naturgashandel med andra länder. Samtidigt bör svenska naturgaskunder skyddas från t.ex. prishöjande influenser från länder med bristande marknadsfunktioner, dvs. där ömsesidigheten är dålig med avseende på naturgasmarknadens öppenhet. Möjliga obalanser i relationen till andra naturgasmarknader i Europa som skulle kunna uppkomma under en omställningstid och som då kan hanteras i enlighet med naturgasmarknadsdirektivet bör kunna omhändertas. Enligt regeringens bedömning bör därför reciprocitetsklausulen kunna användas mot länder med en procentuellt sett mindre marknadsöppning än Sveriges och om öppningen uppenbart orsakar ett snedvridande av konkurrensen. I det längre tidsperspektivet kan möjligheten att utnyttja reciprocitetsklausulen innebära att följsamheten mellan länderna ökar.

Den närmare utformningen av en bestämmelse i den svenska naturgaslagen som ger möjlighet att vägra leveranser i enlighet med reciprocitetsklausulen, måste dock göras under beaktande av de särskilda konkurrensvillkor som föranleder utnyttjandet. Enligt klausulen får ledningsinnehavare rätt att vägra transportera gas från leverantör i ett visst land till en viss typ av berättigad kund i Sverige. Det är således inte möjligt att införa en generell bestämmelse i lagen. Det är viktigt att bevaka konkurrenssituationen på naturgasmarknaden. Regeringen kommer att följa frågan noga och om så bedöms nödvändigt föreslå riksdagen ett tillägg till lagstiftningen för att undanröja bristande jämvikt i utlands-handeln.

7.7.1 Allmänt om transporttariffer

Regeringens förslag: Transporttariffer för transport av naturgas skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder.

Transporttariffer för transport av naturgas skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar, genom vilka transporten sker.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning. *Konkurrensverket* framhåller dock att det är angeläget att regelverket ses över och skärps när gasmarknaden nått ett stadium där sådan skärpt reglering inte motverkar tillväxten på ett negativt sätt, mot bakgrund av erfarenheterna från motsvarande regler i ellagen. *Konkurrensverket* understryker att såväl Nätmyndigheten som domstolarna haft betydande svårigheter att tillämpa skälighetsregeln i ellagen och menar att såväl problemen med korssubventionering som problemen med tillämpning av reglerna om skäliga tariffer synes utgöra bakgrunden till att man nyligen givit direktiv till en utredning om översyn av ellagens (1997:857) bestämmelser.

Skälen för regeringens förslag: Ökad konkurrens på naturgasmarknaden kommer sannolikt att leda till att handeln med naturgas förändras jämfört med i dag. Möjligheten för berättigade kunder att kunna teckna kontrakt med annan än den som äger naturgasledningar kommer att medföra stora förändringar för köpare och säljare på naturgasmarknaden. Andra typer av aktörer än dagens, t.ex. mäklare, kommer sannolikt att träda in på marknaden. Nya kontraktsformer förutses växa fram som bl.a. möjliggör vidareförsäljning av naturgas. Ett tariffsystem måste mot denna bakgrund utformas så att det uppfyller de krav som ställs på en konkurrensutsatt naturgasmarknad med kontraktsfrihet. En viktig förutsättning är att det skall vara enkelt att köpa och sälja naturgas med olika typer av kontrakt och att olika aktörer skall ha denna möjlighet. Det skall därför räcka för en berättigad kund att vara ansluten till en punkt på ledningen för att man skall ha rätt att mot offentliggjord tariff använda andras naturgasledningar.

En berättigad kund som är ansluten till en distributionsledning betalar sin transporttariff till ägaren av distributionsledningen. I den del av tariffen som avser avgift för transport av naturgas bör ingå hela kostnaden för transporten inom landet. Den berättigade slutkunden betalar således hela transportkostnaden för den beställda naturgasvolymen.

Väl fungerande tariffsystem kan vara mycket komplicerade att konstruera och effekterna är i många fall svåra att bedöma. Det är mot denna bakgrund vanligt att det enbart ställs vissa generella krav på tariffernas utformning och att den närmare konstruktionen blir en uppgift för marknaden, såsom fallet är med t.ex. ellagen.

Regeringen förordar denna princip för tariffernas utformning och anser att det inte är en uppgift för statsmakterna att meddela detaljerade föreskrifter om vilka tariffer som skall tillämpas av naturgasföretagen. Den närmare utformningen av tarifferna är en fråga för ledningsföretagen.

Det är dock lämpligt att statsmakterna anger vissa allmänna riktlinjer för utformningen av tariffsystem.

Enligt regeringens bedömning bör det i naturgaslagen föreskrivas att transporttariffer skall vara skäliga och utformas på sakliga grunder. Tillsynsmyndigheten kommer att få i uppgift att i sin tillsyn bedöma om transporttariffer och övriga villkor för transporttjänster är skäliga och utformade på sakliga grunder. Begreppet saklig grund innebär att transporttarifferna skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Kunder bör dock få indelas i grupper efter kostnadsbild. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma principutformning av transporttariffen.

När det gäller skäligheten är konsumentintresset den viktigaste faktorn vid bedömningen enligt ellagen (prop. 1996/97:136, sid. 14). Härmed avses elanvändarnas intresse av låga och stabila nättariffer. Under normala förhållanden kan det ofta bli den enda faktorn som beaktas. Vid mer speciella förhållanden måste dock även andra omständigheter tillåtas inverka på skälighetsbedömningen. En sådan faktor är kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Omständigheterna i det enskilda fallet får då avgöra vilken tyngd dessa faktorer skall få vid skälighetsbedömningen.

Gassektorn är jämfört med elsektorn en ung näringsgren. Naturgasnätet i Sverige är fortfarande under uppbyggnad. Enligt regeringens uppfattning bör överförings- och distributionsföretagens avkastning ges stor betydelse vid en skälighetsbedömning av anslutningsavgifter och transporttariffer. Transporttarifferna bör ge sådana intäkter att verksamheten ger en rimlig avkastning på den del som avser transporttjänster. Regeringen är medveten om att det är svårt att fastställa vad som är en rimlig eller normal vinst och att det är svårt att förena avkastnings- och incitamentskrav. De metoder och analyser som Statens energimyndighet tillämpar på elområdet bör dock vara användbara även på naturgasmarknaden. En viktig aspekt är att analysera kostnadsutvecklingen och vilka kostnader som ingår i verksamheten. En annan viktig aspekt är att transportverksamheten inte utnyttjas för att subventionera annan verksamhet, s.k. korssubventionering. Regeringen kommer att noga följa utvecklingen av avgifterna och kontinuerligt överväga behoven av en eventuell skärpning av tillsynen. Tillsynsmyndigheten kommer att få i uppdrag att analysera om det krävs en annan skälighetsbedömning när alla kunder blir berättigade den 1 januari 2006.

Regeringens förslag: Ledningsinnehavare skall vara skyldiga att offentliggöra sina transporttariffer och andra villkor för att utnyttja systemet.

Ledningsinnehavare skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftliga uppgifter om sin transporttariff.

Närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariffer meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Enligt direktiv 98/30/EG (gasmarknadsdirektivet) är ledningsinnehavarna skyldiga att ge de berättigade kunderna, enligt det reglerade tillträdet, tillträde till naturgasledningarna på grundval av offentliggjorda tariffer och andra villkor för att utnyttja systemet. Regeringen föreslår därför att ledningsägare skall vara skyldiga att offentliggöra sin transporttariff och andra villkor för att utnyttja systemet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör beordras att meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av tariffer.

7.7.3 Mätning och avläsning

Regeringens förslag: Ledningsinnehavare skall vara skyldiga att mäta mängden transporterad naturgas och att rapportera mätresultatet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utfärda föreskrifter om hur mätning skall ske.

Kostnaden för mätning och rapportering för en berättigad kunds räkning skall debiteras denne.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget lämnas utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Regler för mätning och avläsning av naturgasleveranser finns preciserade i avtal.

Formellt är det överförings- och distributionsföretag som står för kostnaderna för mättjänster. I praktiken bärs dessa kostnader för mättjänster kollektivt av alla kunder hos dessa företag.

En öppen naturgasmarknad kommer att öka kraven på mätning och rapportering av mätresultat. Fler aktörer än i dag kommer att vara ägare till den naturgas som transporteras i naturgasledningarna. När naturgasledningarna öppnas måste det fastslås vem som skall ha ansvaret för att mätning sker, samt för att korrekta mätdata samlas in och görs tillgängliga för berörda leverantörer, ledningsägare och kunder. En öppning av

marknaden kommer att öka kraven på objektivitet och kontroll i mätningen. Ansvaret för dessa uppgifter bör ligga på ledningsägaren. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utfärda föreskrifter om hur bl.a. mätning skall utföras.

Kostnaden för mättjänster bör inte bäras kollektivt av alla kunder hos ledningsägaren. En ledningsägare skall debitera och rapportera mottagaren av gasen för hela kostnaden för mätning och rapportering.

8 Ekonomisk redovisning

8.1 Särredovisning

Regeringens förslag: Överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall redovisas för sig i bokföringen. Särredovisning av verksamheterna överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall ske som särskilda rörelsegrenar.

De särskilda redovisningarna för verksamheterna överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning (årsrapporter) skall årligen sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer.

Redovisning av överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om de redovisningskrav som lämpligen bör ställas på nämnda verksamheter.

Regeringens bedömning: Något krav på att verksamheten med överföring av naturgas och lagring av naturgas bedrivs i skilda juridiska personer bör inte ställas upp.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att särredovisning skall ske för respektive verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i huvudsak förslaget om särredovisning för respektive verksamhetsgren. *Bokföringsnämnden* anser dock att det kan vara förenat med betydande svårigheter att upprätta en särredovisning av god kvalitet i de fall då en och samma juridiska person bedriver olika verksamheter. Nämnden erinrar om vikten att regeringen och ansvarig myndighet kan utfärda föreskrifter för naturgasmarknaden som är jämförbara med vad som gäller inom elmarknadsområdet. *Statskontoret* anför att särredovisning ställer höga krav på såväl regelverk som tillsynsmyndighet för att tillsynen skall vara effektiv vad gäller att bevaka att villkoren för kunderna är skäliga och utformade på sakliga grunder. Vidare framhåller *Statskontoret* att det ligger på tillsynsmyndighetens ansvar, om tillsynen visar att lagstiftningen inte följs, att dels agera gentemot det aktuella företaget, dels överväga om regelverket bör skärpas för att motverka korssubventionering.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: För en effektiv reglering av ett naturligt monopol krävs att den reglerande myndigheten kan kontrollera verksamheternas ekonomiska resultat. Under förutsättning att ett naturgasföretag bedriver såväl monopolverksamhet som konkurrensutsatt verksamhet föreligger en uppenbar risk för konkurrensproblem genom att ett ekonomiskt överskott från monopolverksamhet kan användas för att subventionera konkurrensutsatt verksamhet, s.k. korssubventionering. Det är som regel också mycket svårt att fastställa om överskott från monopolverksamhet används för att subventionera den konkurrensutsatta verksamheten.

Genom en långtgående särredovisning ökas förutsättningarna för att skapa en effektiv tillsyn och riskerna för t.ex. korssubventionering minskar. I naturgasföretag bör därför verksamheterna överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning redovisas skilt från annan verksamhet. Vad gäller överföring av naturgas bör följande uppmärksammas. Redovisningen av överföring avser all överföring, alltså dels den som ledningsinnehavaren utför för egen räkning till de kunder som han säljer gas till, dels den överföring som han utför för ett annat företags räkning när detta företag säljer gas till berättigade kunder. Den senare formen av överföring definieras i 1 kap. 7 § som transport av naturgas. Det är endast tariffen för sådan transport som är reglerad i 3 kap. 6 §. Det torde dock vara ogörligt att redovisa dessa två former av överföring separat. Enligt regeringens bedömning krävs tydliga och klara riktlinjer för redovisningarna och att dessa redovisningar följs upp av tillsynsmyndigheten på ett aktivt sätt.

De särskilda redovisningarna för verksamheterna överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall årligen sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer.

8.2 Revision

Regeringens förslag: En revisor hos ett företag som bedriver sådan verksamhet som skall särredovisas skall göra en särskild granskning av denna redovisning.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i fråga om redovisningen skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall ge in intyget till den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om revision av den verksamhet som skall särredovisas.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Särredovisningen bör upprättas på ett otvetydigt sätt och följa fastställda riktlinjer. Naturgasföretagens ordinarie revisorer är de som är bäst skickade att kontinuerligt granska att kraven efterlevs.

Revisorerna bör därför åläggas att årligen i ett särskilt intyg, som fogas till årsrapporten, aktivt uttala sig om hur redovisningen har upprättats med utgångspunkt från gällande föreskrifter.

Detta intyg bör av naturgasföretaget tillsammans med årsrapporten och eventuellt annan relevant information årligen sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten kan med dessa handlingar som grund följa hur kraven på redovisning av överförings- och lagringsverksamheten efterlevs.

Naturgasverksamhet kan bedrivas av den som inte enligt andra regler har skyldighet att ha en auktoriserad eller godkänd revisor, exempelvis en kommun. Regeringen bör därför bemyndigas att utfärda föreskrifter om revision av naturgasföretagens överförings- och lagringsverksamhet. För elmarknaden har regeringen meddelat föreskrifter i nu nämnda hänseenden i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet. Dessa föreskrifter bör kunna ligga till grund för regeringen när motsvarande föreskrifter skall meddelas för naturgasmarknaden.

9 Kommunala naturgasföretag

9.1 Lokaliseringsprincipen

Regeringens förslag: Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) och som bedriver naturgasverksamhet i den egna kommunen får bedriva sådan verksamhet även utanför kommungränsen.

För handel med naturgas och därmed sammanhängande verksamhet skall ingen begränsning göras från undantaget från kommunallagens lokaliseringsprincip.

För överföring av naturgas skall dock undantaget från kommunallagens lokaliseringsprincip gälla endast om syftet är att uppnå en ändamålsenlig verksamhet. Överföringsverksamheten får därvid endast bedrivas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet i den egna kommunen. Detta innebär inte att de ifrågavarande områdena under alla omständigheter måste gränsa direkt till varandra. Däremot skall det inte vara tillåtet för ett kommunalt naturgasföretag att bedriva överföringsverksamhet i skilda delar av landet.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Statskontoret* anför att lokaliseringsprincipen är en av flera grundläggande principer för kommunal verksamhet, som det är angeläget att värna om. Undantag från denna princip måste vara mycket väl underbyggda, där syftet med undantaget noggrant måste analyseras i förhållande till syftet med lokaliseringsprincipen. *Statskontoret* anser inte att utredningens förslag uppfyller de krav som bör ställas på ett beslutsunderlag i denna fråga. *Länsstyrelsen Västra Götaland* anser att kommunala naturgasföretag i princip inte bör undantas från kommunal-

lagens lokaliseringsprincip då kommunala bolag som verkar utanför den egna kommunen i konkurrens med det privata näringslivet skapar konkurrensproblem. Länsstyrelsen anser dock att det faktum att undantag från kommunallagens lokalisering-, likställighets- och självkostnadsprincip idag råder för kommunala bolag verksamma inom energiområdet torde dock tala för att undantag även bör gälla naturgasföretag. *Malmö stad, Svenska Kommunförbundet, Svenska Fjärrvärmeföreningen, Svenska Gasföreningen, Lunds Energi AB, Helsingborg Energi AB och Göteborg Energi AB* anser att kommunerna bör tillåtas bedriva naturgasverksamhet på en konkurrensutsatt marknad, utan geografisk inskränkning av lokaliseringsprincipen.

Skälen för regeringens förslag: Inom energiområdet gäller undantag från lokaliserings-, likställighets- och självkostnadsprinciperna för produktion av och handel med el. För elnätverksamhet gäller undantag från lokaliseringsprincipen för verksamhet i geografisk närhet till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet. Vidare har undantag gjorts från likställighets- och självkostnadsprinciperna för distribution av fjärrvärme och naturgas.

Regeringens ställningstagande avser frågan om motsvarande undantag från kommunallagens lokaliseringsprincip även skall gälla för kommunala naturgasföretag. När det gäller elnätverksamhet har undantag från lokaliseringsprincipen begränsats så att verksamhet får bedrivas utanför den egna kommunens gränser enbart om verksamheten bedrivs i geografisk närhet till företagets verksamhet inom kommunen. Syftet är att uppnå en bra infrastruktur och en ändamålsenlig verksamhet. Regeringen anser inte att det finns anledning att göra en annan bedömning för naturgasnätet.

9.2 Likställighets- och självkostnadsprinciperna

Regeringens förslag: Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) och som bedriver handel med naturgas skall driva den delen av verksamheten på affärsmässiga grunder samt redovisa den särskilt.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna. *Sydgas AB* finner det självklart att de kommunägda naturgasföretagen skall bedriva sin handelsverksamhet enligt affärsmässiga principer. I annat fall riskerar den svenska naturgasmarknaden att snedvridas. När det gäller transportverksamheten kommer denna att regleras för såväl kommunägda som icke kommunägda naturgasföretag av reglerna om skäliga villkor för berättigade kunders tillträde till naturgasledningarna och därigenom kommer inte heller här att uppstå någon snedvridning av konkurrensen. *Sydgas AB* delar således utredningens förslag i denna del.

Skälen för regeringens förslag: I 7 kap. 2 § ellagen (1997:857) anges bland annat att om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver distribution av naturgas, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Således föreligger i dag undantag från de kommunalrättsliga likställighets och självkostnadsprinciperna för framför allt kommunala aktieföretag, som bedriver naturgasverksamhet.

För närvarande görs ingen skillnad i lagstiftningen mellan överföringsverksamhet och handelsverksamhet vad avser naturgas. När naturgaslagen träder i kraft kommer dock en åtskillnad att göras mellan dessa två verksamheter på motsvarande sätt som tidigare gjorts inom ellagstiftningen.

Likställighetsprincipen är reglerad i 2 kap. 2 § kommunallagen. Självkostnadsprincipen är lagfäst i 8 kap. 3 c § samma lag. Dessa principer har behandlats i utredningens delbetänkande SOU 1999:5.

Inom ellagstiftningen har undantag gjorts för elverksamheten, dvs. för produktion av och handel med el. Motiven för dessa undantag har redovisats i ellagstiftningsutredningens delbetänkande Elkonkurrens med nätmonopol (SOU 1993:68). Det främsta motivet för att elverksamhet skulle bedrivas på affärsmässig grund var att kommunala företag, som dittills haft monopol på leveranser till kunder inom ett koncessionsområde, skulle komma att utsättas för konkurrens genom avregleringen av elmarknaden. Om de kommunala företagen skulle kunna hävda sig på den marknaden måste de agera på samma villkor som andra aktörer.

Regeringen anser att det vad gäller handel med naturgas föreligger motsvarande motiv som angetts ovan för att krav skall ställas på att verksamheten skall drivas på affärsmässiga grunder. Handelsverksamhet med naturgas är en konkurrensutsatt verksamhet och därför bör ett kommunalt naturgasföretag agera på samma villkor som andra aktörer.

För såväl kommunal elnätverksamhet som kommunala naturgasföretags överföringsverksamhet finns krav på dessa verksamheter genom ellagens respektive naturgaslagens bestämmelser om skäliga villkor för kunders (i naturgaslagens fall berättigade) tillträde till nätet respektive ledningarna.

Den bestämmelse för kommunal handelsverksamhet med naturgas som föreslås innebär undantag från grundläggande kommunala principer. Det skall inte vara möjligt att i denna verksamhet räkna in verksamheter från andra icke konkurrensutsatta områden. Det är också viktigt att konkurrensutsatt verksamhet hålls klart åtskild från annan kommunal verksamhet så att konkurrensnedvidande effekter undviks. Med hänsyn till detta skall den verksamhet som bedrivs med ett uttryckligt undantag från självkostnads- och likställighetsprinciperna redovisas särskilt. I 7 kap. 2 § ellagen (1997:857) ställs krav på att verksamheterna handel med och produktion av el samt distribution av fjärrvärme och naturgas skall redovisas särskilt. Om ett företag bedriver flera av dessa verksamheter samtidigt tillåter lagen att verksamheterna redovisas tillsammans. Regeringen anser att någon ändring i denna del inte behövs. Detta skulle innebära att om ett kommunalt företag bedriver handel med och produktion av el, fjärrvärmeverksamhet samt handel med naturgas, kan dessa verksamheter redovisas tillsammans.

För att tillgodose de ovan beskrivna kraven på insyn i verksamheten och skapa bättre förutsättningar för särredovisning, föreslår regeringen att undantagen från likställighets- och självkostnadsprincipen endast skall gälla då verksamheten bedrivs i form av ett sådant företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen, dvs. normalt ett aktiebolag.

10 Tillsyn m.m.

10.1 Tillsyn

Regeringens förslag: Den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen, av föreskrifter som utfärdats med stöd av naturgaslagen och av villkor som meddelats med stöd av naturgaslagen. Myndigheten skall också utfärda föreskrifter och allmänna råd med stöd av naturgaslagen, bereda koncessionsärenden, lämna information och råd samt i övrigt bevaka naturgasmarknaden såväl nationellt som internationellt.

Myndigheten skall vidare ansvara för hanteringen av frågor enligt rådets direktiv av den 31 maj 1991 om transitering av naturgas genom gasledningsnät (91/296/EEG).

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som nämner utredningens förslag om att tillsyn över efterlevnaden av den föreslagna naturgaslagen skall utövas av den myndighet som regeringen bestämmer delar samtliga utredarens förslag. *Banverket* saknar dock ett uttalat ansvar för den föreslagna myndigheten att utöva tillsyn över drift och underhåll så att detta inte eftersätts på ett sådant sätt att säkerheten äventyras och att tillsynsmyndigheten bör ges rätten att stänga driften av anläggningen i dessa fall.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att naturgaslagens regler och de föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av denna följs. Tillsynen skall avse efterlevnaden inte bara av vad som föreskrivits om framdragande och användande av naturgasledningar, inklusive olika naturgasanläggningar m.m., utan även reglerna om återställning.

Tillsynen skall även omfatta kontroll av skäligheten av villkoren för transport av naturgas för annans räkning samt för anslutning till naturgasledningar. I tillsynen ingår också att bestämma vem som inledningsvis skall betraktas som s.k. berättigad kund. Vidare skall tillsynen innefatta granskning av överförings-, distributions- och lagringsföretagens årsrapporter och revisorsintyg.

För att kunna utöva tillsynen skall tillsynsmyndigheten ha rätt att infordra de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

För att åstadkomma rättelse av felaktiga beteenden skall myndigheten ha befogenhet att meddela förelägganden. Dessa skall, för att öka styrkan av påbuden och för att vara ett effektivt påtryckningsmedel, kunna förenas

med vite. Vite skall kunna föreläggas såväl vid konstaterad obenägenhet att rätta sig efter tidigare föreläggande, som redan vid ett första föreläggande om det finns anledning att anta att det behövs för att uppnå rättelse inom angiven tid. Vad gäller utformning av vitesföreläggande, storleken på vitesbelopp, utdömande av vitet m.m. skall bestämmelserna i lagen (1985:206) om viten tillämpas. I vissa situationer skall myndigheten även ha befogenhet att besluta att en åtgärd skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad.

I myndighetens övriga uppgifter ingår att utfärda föreskrifter och råd samt att bereda koncessionsärenden. Därutöver skall myndigheten lämna information och råd samt bedriva allmän uppföljnings- och bevakningsverksamhet.

Myndigheten skall meddela föreskrifter och ge ut s.k. allmänna råd. Med allmänna råd avses i författningssamlingsförordningen (1976:725) sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende.

Slutligen kan konstateras att myndigheten även skall lämna råd och information till kunder, naturgasföretag, organisationer och andra myndigheter. Särskilt i ett inledningsskede kan denna uppgift bli förhållandevis omfattande. Därutöver skall myndigheten rent allmänt bevaka både den nationella och den internationella naturgasmarknaden. I detta bevakningsåtagande ingår att utifrån ett konsumentperspektiv bevaka naturgasföretagens beteende och villkor gentemot den enskilda konsumenten. Detta innebär att även icke berättigade kunders intressen skall tillgodoses.

Den 9 juni 1994 uppdrog regeringen åt NUTEK att vara den myndighet som hanterar transitering av naturgas i enlighet med rådets direktiv 91/296/EEG av den 31 maj 1991 om transitering av naturgas genom gasledningsnät. Regeringen kommer att uppdra åt den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen att även ansvara för hanteringen av frågor enligt transiteringsdirektivet.

10.2 Förseningsavgift

Regeringens förslag: Naturgasföretagen skall årligen inom viss tid lämna in rapporter jämte revisorsintyg när det gäller den särskilda redovisningen av verksamheterna överföring och lagring av naturgas för annans räkning. Handlingarna skall lämnas till den myndighet som regeringen bestämmer. Om så inte sker skall myndigheten ha rätt att ta ut viss till beloppet i förväg bestämd förseningsavgift av naturgasföretaget.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har föreslagit att överförings- och lagringsverksamhet skall särredovisas, samt att en årsrapport

jämte ett revisorsintyg beträffande särredovisningen årligen skall sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer. För att förmå naturgasföretagen att i rätt tid och med riktiga uppgifter sända in dessa handlingar skall en sanktion kunna meddelas för det fall att ett företag inte uppfyller kraven.

I 12 kap. 7 § ellagen (1997:857) har från och med den 1 januari 1999 införts bestämmelser som i huvuddrag innebär att den årsrapport jämte revisorsintyg som ett elnätsföretag skall sända in till nätmyndigheten enligt ellagen, skall ha inkommit inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om en årsrapport jämte revisorsintyget inte inkommit i rätt tid eller med de uppgifter som föreskrivits enligt förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet samt enligt Energimyndighetens föreskrifter och allmänna råd om redovisning av nätverksamhet (NUTFS 1998:1) kommer nätmyndigheten som huvudregel att meddela beslut om att företaget skall betala 10 000 kr. Om naturgasföretaget därefter brister på nytt kommer ytterligare avgifter att tas ut.

De refererade bestämmelserna har sitt ursprung i aktiebolagslagens (1975:1385) och sedermera årsredovisningslagens (1995:1554) bestämmelser om aktiebolags skyldighet att till Patent- och registreringsverket inom sju månader från räkenskapsårets utgång sända in en bestyrkt kopia av årsredovisningen och revisionsberättelsen med äventyr att annars en förseningsavgift påförs. Regeringen konstaterade i prop. 1997/98:159 att erfarenheterna av detta system har varit goda. Regeringen föreslog då att, i syfte att öka efterlevnaden av bestämmelserna om redovisning av nätverksamheten, en motsvarande avgift borde införas för elnätsföretag som sänder in årsrapporten för sent eller felaktigt sammanställt.

Regeringen föreslår att motsvarande regelsystem införs för de naturgasföretag som skall upprätta särredovisningar. Sanktionen skall alltså vara en i förväg till beloppet bestämd förseningsavgift. Regeringen har i förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet, samt Statens energimyndighet genom föreskrifter och allmänna råd om redovisning av nätverksamhet (NUTFS 1998:1) bestämt vad elnätsföretagens årsrapporter jämte revisorsintyg skall innehålla. På samma sätt skall regeringen samt den myndighet som regeringen bestämmer meddela motsvarande bestämmelser för naturgasföretagen.

10.3 Finansiering

Regeringens förslag: Myndighetens verksamhet skall finansieras genom en årlig avgift, som betalas av de naturgasföretag som skall sända in särredovisningar enligt naturgaslagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för myndighets verksamhet som sker med stöd av naturgaslagen.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat utredningens förslag utan invändning. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* har förståelse för att myndighetens verksamhet bör finansieras genom avgifter som betalas av verksamheten. Sydgas AB vill dock påpeka att det, i varje fall inledningsvis, enbart är sju företag som kommer att finansiera verksamheten och med den föreslagna metoden för avgiftsuttag är det till största delen Sydgas AB och Vattenfall Naturgas AB som kommer att vara finansörer. Sydgas AB anser därför att med hänsyn till att naturgasverksamheten är så pass liten och under utveckling kan den inte bära ytterligare kostnader. Helsingborg Energi AB anser att det är av vikt att tillsynsmyndighetens verksamhet inte tillåts expandera så att avgifterna blir orimligt stora.

Skälen för regeringens förslag: Den myndighet som kommer att ha tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen samt i övrigt ha de uppgifter som framgår av tidigare avsnitt kommer att ha behov av vissa personresurser och andra resurser. Regeringen bedömer att behovet av sådana resurser är begränsat. En förutsättning är dock att myndighetens uppgifter samordnas med motsvarande tillsyns- och arbetsuppgifter enligt ellagen.

Såsom bl.a. har redovisats i elmyndighetsutredningens betänkande (SOU 1993:105) kan en myndighets verksamhet finansieras på olika sätt. Elmyndighetsutredningen fastnade slutligen för att föreslå att nätmyndighetens kostnader skulle finansieras via en allmän avgift och att denna avgift skulle vara differentierad, så att avgiften i det enskilda fallet skulle motsvara en rimlig kostnadsandel och betalas årligen. Regeringen föreslog i prop. 1994/95:222 att avgiften skulle grundas på antalet lågspännings- respektive högspänningsabonnenter. Regeringen har, efter bemyndigande i ellagen, i förordning (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet, meddelat att nätinnehavare årligen skall betala en s.k. nätövervakningsavgift baserad på antalet lågspännings- respektive högspänningsabonnenter.

Även den verksamhet som en myndighet bedriver enligt naturgaslagen bör, på motsvarande sätt som vad gäller tillsynen över ellagen, finansieras via en allmän avgift. Denna avgift bör tas ut av de aktörer på marknaden som myndigheten utövar tillsyn över, dvs. naturgasföretagen.

Naturgasföretag kan enligt naturgasmarknadsdirektivets definition vara varje fysisk eller juridisk person, med undantag för slutförbrukare, som bedriver åtminstone en av följande verksamheter: produktion, överföring, distribution, försörjning, köp eller lagring av naturgas och som svarar för kommersiella och tekniska arbetsuppgifter och/eller underhåll i samband med dessa verksamheter. Av dessa företag är det framför allt verksamheterna överföring och lagring av naturgas som myndigheten kommer att utöva tillsyn över genom kontroll av dessa verksamheters särredovisningar. Därutöver kommer tillsyn att ske så att villkoren för anslutning till och transport av naturgas genom naturgasledningarna blir skäliga. Med hänsyn till detta är det naturligt att dessa verksamheter även får bära myndighetens kostnader.

Som angetts ovan grundas nätövervakningsavgiften på elområdet på antalet högspännings- respektive lågspänningsabonnenter. Motsvarande beräkningsgrund på naturgasområdet är knappast möjlig eftersom ett

överföringsföretag och ett lagringsföretag inte har denna typ av kunder, samt att karaktären på distributionsföretagens kunder är så olika att det kan vara svårt att bestämma en generell avgift. I stället anser regeringen att avgifter bör grundas på gasverksamhetens omfattning.

Den avgift som regeringen föreslår är en s.k. offentligrättslig avgift eftersom den kommer att tvångsmässigt tas ut av naturgasföretagen.

Med hänsyn till detta skall det i naturgaslagen införas en bestämmelse som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om avgifter för myndighets verksamhet som sker med stöd av naturgaslagen.

Myndigheten kommer enligt naturgaslagen eller enligt föreskrifter som kommer att meddelas med stöd av naturgaslagen att hantera följande uppgifter.

- Beredning av koncessionsärenden,
- granskning av naturgasföretagens särredovisning av överföringsverksamhet och lagringsverksamhet samt
- tillsyn när det gäller naturgasföretagens skyldigheter.

De viktigaste bland dessa skyldigheter är anslutnings- och överföringskyldigheterna.

Samtliga åtgärder innebär myndighetsutövning och samtliga naturgasföretag kommer att bli föremål för dessa åtgärder. Myndigheten kommer inte att ha några andra uppgifter än de nu nämnda. Avgiften kommer alltså uteslutande att finansiera uppgifter som kan betecknas som en kollektiv motprestation gentemot de avgiftsskyldiga. Därmed är, enligt regeringens uppfattning, avgiften att betrakta som en offentligrättslig avgift och inte en skatt.

Regeringen vill för övrigt påpeka att motsvarande konstruktion förekommer på vissa andra områden. Som exempel kan nämnas de avgifter som utgår enligt förordningen (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet. Avgifterna finansierar den statliga elsäkerhetsverksamheten, verksamheten vid nätmyndigheten samt åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288).

Bemyndigande beträffande de två första avgifterna finns i 12 kap. 6 § ellagen (1997:857) och beträffande den sista avgiften i 15 § sista stycket elberedskapslagen.

10.4 Organisation av myndigheten

Regeringens förslag: Tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning när det gäller både ellagen och naturgaslagen skall handhas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att regeringen bör låta utreda huruvida tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen skall handhas av en självständig myndighet.

Remissinstanserna: *Statskontoret* anser att tillsynsmyndigheten har en viktig roll i genomförandet av den nya naturgaslagen och denna verksamhet kan komma igång senast när den nya lagen träder i kraft den 1 augusti 2000. *Statskontoret* anser att tillsynsverksamheten i ett inledningskede bör ligga på Statens energimyndighet men att det finns skäl att som en mer långsiktig lösning, som utredningen föreslår, utreda om nätmyndigheten och tillsynsmyndigheten för gasmarknaden bör föras samman i en från Energimyndigheten fristående myndighet. *Riksrevisionsverket* tar inte ställning till om tillsynen över både ellagen och naturgaslagen bör utövas av en och samma myndighet men instämmer i utredningens förslag att en samordning bör föregås av en utredning om inrättandet av en självständig myndighet. *Statens energimyndighet* anser inte att frågan om huruvida tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen skall handhas av en självständig myndighet behöver utredas ytterligare. Frågan om de myndighetsuppgifter som avser ellagen skall handhas av en självständig myndighet eller ej har utretts och analyserats grundligt vid två tillfällen, dels inför inrättandet av Nätmyndigheten vid Närings- och teknikutvecklingsverket 1995, dels inför inrättandet av Energimyndigheten 1998. Vid båda dessa tillfällen ansågs övervägande skäl tala för att uppgifterna inte skulle handhas av en självständig myndighet. Enligt Statens energimyndighets uppfattning har inte några nya omständigheter framkommit som kan medföra att dessa ställningstaganden bör ändras och därmed inga skäl att än en gång utreda organisationsfrågan avseende tillsynen enligt ellagen och en kommande naturgaslag. *Sveriges elleverantörer* anser att tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen bör handhas av en självständig myndighet. *Sveriges elleverantörer* anser vidare att det är viktigt att en sådan myndighet har kompetens och kan arbeta självständigt och effektivt inom sitt verksamhetsområde. Risken för intressekonflikter om dessa frågor förläggs till en existerande myndighet är en annan viktig faktor som talar för en självständig myndighet. *Sydgas AB* delar utredningens uppfattning att samma myndighet bör hantera både ellagen och naturgaslagen. *Sydgas AB* vill dock påpeka att en sådan självständig myndighet inte onödigtvis tillåts expandera utan istället administrativt och till viss del kompetensmässigt tar hjälp av andra myndigheter så att eventuella skalfördelar utnyttjas. *Sydgas AB* anser vidare att det mest effektiva är att Statens energimyndighet är tillsynsmyndighet samt att detta medför att samordningsfördelar kan uppnås med annan verksamhet som hantering av koncessionsärenden. *Helsingborg Energi AB* uppfattar utredningen som att den anser att en särskild tillsynsmyndighet bör inrättas gemensamt för tillsyn av ellagens och naturgaslagens bestämmelser. *Helsingborg Energi AB* delar den uppfattningen, men självklart bör de administrativa kostnaderna minimeras.

Skälen för regeringens förslag: Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) inrättades den 1 juli 1991 (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38, rskr. 1990/91:318). Till NUTEK fördes i huvudsak verksamheten i de tidigare myndigheterna Statens energiverk, Statens industriverk och Styrelsen för teknisk utveckling. Före 1998 fanns inom

NUTEK en myndighet, Nätmyndigheten, organiserad. Nätmyndigheten hade en särställning inom NUTEK genom sin organisatoriska och resursmässiga självständighet. Detta motiverades i prop. 1994/95:222 enligt följande:

NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet omfattar främst normgivning och tillsyn och skiljer sig i viktiga hänseenden från NUTEK:s övriga verksamhetsområden. Mot bakgrund av riktlinjerna i myndigheternas ledningsformer och regeringens övervägande i prop. 1994/95:150 kan konstateras att NUTEK:s styrelse inte bör ges några beslutsbefogenheter när det gäller NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet enligt ellagen. I sammanhanget kan noteras att NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet utgör ett särskilt verksamhetsområde, vilket är en viktig förutsättning för nätmyndighetens självständighet. Regeringen avser att tillsätta ett s.k. insynsråd vid nätmyndigheten för att bl.a. ge konsumenterna insyn i nätmyndighetens arbete.

Statens energimyndighet inrättades den 1 januari 1998 (prop. 1996/97:84, bet. 1996/97:NU12, rskr. 272). Statens energimyndighet bildades av de delar av NUTEK som hade energin som sitt ansvarsområde. Motiveringen till utbrytningen var att myndighetsfunktionen inom energiområdet borde tydliggöras och förstärkas, och då särskilt med hänsyn till de omställningsåtgärder som skall vidtas och samordnas med anledning av 1997 års energipolitiska överenskommelse.

Inför inrättandet av Statens energimyndighet tillsatte regeringen en särskild utredning som bl.a. hade som uppgift att utarbeta förslag till organisation och uppgifter för myndigheten (Utredningen om en ny energimyndighet, N 1997:03). I detta uppdrag låg också att överväga nätmyndighetens dåvarande relativa självständighet i förhållande till övriga delar av myndigheten. I den då gällande instruktionen för NUTEK hade NUTEK:s organisationsfrihet begränsats vad gällde nätmyndighetens verksamhet på så sätt att det i instruktionen särskilt hade pekats ut att en "enhet för elmarknad och nätverksamhet" skulle finnas. Även i andra delar hade nätmyndigheten en särställning, exempelvis i frågan om vem som hade rätt att fatta beslut om föreskrifter och övriga ärenden enligt ellagen samt hur verksamheten skulle finansieras. Genom sin organisatoriska särställning hade nätmyndigheten också vissa egna specialistresurser, vilka inte delades med övriga NUTEK. Utredningen kom fram till att framför allt den särställning i organisatoriskt och resursmässigt hänseende som tillkom nätmyndigheten borde begränsas.

I den nu gällande förordningen (1997:868) med instruktion för Statens energimyndighet har nätmyndigheten inte en organisatorisk särställning. Vissa specialistresurser används numera också av andra delar av Statens energimyndighet. Dock föreligger även nu en viss särställning vad gäller beslutsfrågor, eftersom det i instruktionen anges att det är chefen för den enhet som fullgör myndighetens uppgifter som nätmyndighet enligt ellagen (1997:857) som skall besluta om föreskrifter och ärenden enligt ellagen, med undantag av de ärenden som anges i 2 § elförordningen (1994:1250). Vid myndigheten skall det dock enligt instruktionen finnas ett insynsråd som har till uppgift att bl.a. bevaka konsumenternas intresse.

Vidare kan noteras att nätmyndighetens verksamhet fortfarande finansieras genom en särskild nätövervakningsavgift, se förordning (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet.

I dag är Statens energimyndighet organiserad i avdelningar där nätavdelningen är en avdelning med underenheterna Struktur- och företagsenheten samt Tillsyns- och villkorsenheten. Energimyndighetens verksamhet är reglerad genom förordningen (1997:868) med instruktion för Statens energimyndighet.

Regeringen anser i likhet med Statskontoret att tillsynsmyndigheten har en viktig roll i genomförandet av den nya naturgaslagen och att denna verksamhet skall vara igång senast när den nya lagen träder i kraft den 1 augusti 2000. Regeringen ser därför ingen anledning att nu åter utreda om nätmyndigheten och tillsynsmyndigheten för gasmarknaden bör föras samman i en fristående myndighet. Tillsynsverksamheten bör i ett inledningskede således ligga på Energimyndigheten och där ges samma ställning som tillsynsverksamheten enligt ellagen.. Däremot instämmer regeringen i framförda åsikter om att frågan om en självständig myndighet bör föregås av en utredning.

11 Övriga frågor

11.1 Systemansvar – ansvar för att teknisk balans upprätthålls i landets naturgassystem

Regeringens bedömning: Det behövs ingen särskild myndighetsfunktion för att upprätthålla systemansvaret, dvs. den tekniska balansen i landets naturgassystem. Ansvaret bör i stället, på avtalsmässiga grunder mellan naturgasmarknadens aktörer, åvila de naturgasföretag som bedriver handel med naturgas.

Värme- och gasmarknadsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Svenska kraftnät vill i detta sammanhang särskilt framhålla vikten av en tydlig ansvars- och rollfördelning mellan marknadens aktörer. Erfarenheter från andra avreglerade områden visar att detta bäst åstadkoms genom en klar boskillnad mellan den konkurrensutsatta verksamheten och monopolverksamheten. På elmarknaden har stamnätet och utlandsförbindelserna avskiljts och hanteras av ett särskilt företag, Svenska kraftnät, med uppgift att svara för denna infrastruktur. Detta är en allmänt accepterad ordning som har visat sig fungera väl. Enligt Svenska kraftnät bör erfarenheterna från elmarknaden tas till vara när den svenska naturgasmarknaden avregleras. Utredningen har inte redovisat några skäl som talar för att naturgasmarknaden inte borde organiseras på samma sätt som elmarknaden. Man bör således skapa ett stamnätsbolag som är oberoende av de kommersiella aktörerna. Detta bolag bör hantera såväl de större ledningarna i landet som ledningarna till andra länder. Bolagets främsta uppgift skulle vara att säkerställa tillgången till ledning-

arna på icke-diskriminerande villkor för samtliga kommersiella aktörer. Svenska kraftnät konstaterar att det finns klara synergieffekter att integrera hanteringen av ett stamnät för gas med stamnätet för el som bl.a. gäller planering, tillståndsfrågor, upphandling, underhåll och övervakning. *Svenska gasföreningen* anser att balansansvaret bäst hanteras genom att det fördelas mellan såväl nätdelen som handelsdelen samt att detta bör överlämnas till naturgasmarknadens aktörer att lösa. Säkerhetskraven ligger på nätägaren och därför måste även denne omfattas av balansansvaret. Även *Vattenfall Naturgas AB*, *Lunds Energi AB* och *Göteborg Energi AB* anser att upprätthållandet av den tekniska balansen i landets naturgassystem är en skyldighet som, inte minst av säkerhetsskäl, skall hanteras av ägarna till naturgasnäten. Det fysiska ansvaret för naturgasledningarna måste kopplas till äganderätten via en kontraktskedja mellan olika nätägare där det ekonomiska ansvaret vidare fördelas på samtliga aktörer. Bolagen anser detta vara en förutsättning för att naturgasnäten ska kunna utnyttjas såväl säkert som optimalt. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* delar utredningens uppfattning att det för närvarande inte föreligger behov av en särskild myndighetsfunktion för att upprätthålla balansen i det svenska naturgassystemet. Huruvida ansvaret för balansens upprätthållande skall åvila naturgasföretagens handelsverksamhet eller annat naturgasföretag bör dock lösas av naturgasmarknadens aktörer på rent affärsmässiga grunder.

Skälen för regeringens bedömning: Naturgassystemet skiljer sig ifrån elsystemet vad gäller behov av momentan balans mellan tillförsel och användning. Kraftsystemet måste alltid momentant vara i balans, medan naturgassystemet är ett trögt system och systemets line-pack (fyllnadsgraden eller mängden naturgas i ledningsnätet) hjälper till att balansera intag och uttag.

Inom elområdet är Svenska Kraftnät systemansvarig myndighet. Ansvaret innebär bl.a. att säkerställa landets kortsiktiga elbalans, dvs. att se till att balans råder mellan tillförsel av el (inhemsk produktion och import) och uttag (inhemsk användning och export).

För elsystemet skall för samtliga elanvändares uttagspunkter från elkraftnätet finnas balansansvariga. Endast de som ingått avtal med Svenska Kraftnät kan vara balansansvariga. I dag är drygt 40 energiföretag balansansvariga.

De balansansvariga ansvarar ekonomiskt för att elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut av de kunder den balansansvarige har balansansvar för. Ansvaret regleras tillsammans med övriga villkor i ett avtal mellan den balansansvarige och Svenska Kraftnät.

Den balansansvarige måste timvis planera sin balans mellan tillförsel och uttag av el och alltså vidta åtgärder för att balansen mellan tillförsel och uttag så långt möjligt upprätthålls.

Svenska Kraftnät utför balansavräkning baserat på det underlag som erhålles från de balansansvariga och elnätägarna. Svenska Kraftnät är den balansansvariges motpart vid köp och försäljning av regler- och balanskraft.

För naturgas erfordras ett balansansvar av samma typ som för elsystemet. Naturgasledningssystemet i sig är ett korttidslager. Det svenska

naturgasledningarna har en lagerkapacitet på ett par dagar. Det finns ingen annan lagerkapacitet i Sverige än vad som finns i naturgasledningarna. Lagerkapacitet finns dock i Danmark, men något särskilt åtgående från dansk sida föreligger inte för att upprätthålla en viss lagernivå.

En del av naturgasen säljs på s.k. swing basis. Det innebär att en kund har erhållit rätt att begära av producenten att denne skall öka eller minska sin produktion för att anpassa leveransen efter kundens uttag.

Balansen i ett naturgassystem, dvs. att lika mycket naturgas tillförs systemet som tas ut från systemet, åstadkommes i huvudsak på fyra olika sätt.

- Genom att anpassa naturgasleveransen från producenten eller leverantören.
- Genom att ha avbrytbara leveranser med kunder, som enkelt kan byta till annat bränsle eller tillfälligt avstå från naturgasförsörjning.
- Genom att göra uttag från naturgaslager.
- Genom att utnyttja naturgassystemets korttidssystem, s.k. line-pack.

De svenska naturgasföretagen svarar själva för att de har tillräckligt med naturgas för att försörja sina kunder och att tillräcklig transportkapacitet finns. Det finns redan i dag ett väl utbyggt och fungerande system för mätning av naturgasvolym hos såväl producenter, naturgasleverantörer som kunder. Det är också regeringens bedömning att det inte erfordras någon överordnad myndighetsfunktion för att tillse att naturgasaktörerna fullgör sina skyldigheter i avsett förhållande.

11.2 Allmännyttiga tjänster

Regeringens bedömning: Naturgasföretag bör inte åläggas att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör följa upp utvecklingen och behovet av allmännyttiga tjänster och konsekvenserna av sådana tjänster.

Värme- och gasmarknadsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna lämnar utredningens förslag utan invändning. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* anför att inte bara nationellt utan även internationellt är det viktigt att konkurrensen inte snedvrids. med hänsyn till de signaler som har erhållits från andra länder om införande av allmännyttiga tjänster är det viktigt att den svenska myndigheten är mycket uppmärksam på dessa förhållanden så att svenska naturgasföretag inte drabbas negativt. *Helsingborg Energi AB* anser att man inte har kunnat visa att det föreligger något behov av s.k. allmännyttiga tjänster, varför denna fråga kan avföras från diskussionen. *Sydgas AB* föreslår att det omedelbart tillsätts en utredning som får i uppdrag att följa utvecklingen och behovet av allmännyttiga tjänster och vilka konsekvenser ett tillämpande av sådana kan få.

Skälen till regeringens bedömning: Förfarandet med allmännyttiga tjänster kan bl.a. påverka möjligheten för andra företag att få tillträde till systemet och därmed möjligheten att få till stånd en effektiv konkurrens. Enligt naturgasmarknadsdirektivets artikel 17 får naturgasföretag vägra tillträde till systemet om detta skulle hindra dem från att utföra de allmännyttiga tjänster som åläggs dem.

För närvarande föreligger inte uppgifter om huruvida, och i vilken grad, andra medlemsstater kommer att ålägga naturgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Det är dock uppenbart att sådana ålägganden inskränker konkurrensen och kan förhindra t.ex. svenska naturgasföretag att agera på andra länders marknader. Andra länder kan dock agera på den svenska marknaden när det, som ovan framgått, inte föreslås tillhandahållande av allmännyttiga tjänster.

Även om det för närvarande inte är aktuellt att föreslå tillhandahållande av allmännyttiga tjänster kan det bli aktuellt i framtiden. Ett problem i sammanhanget är att begreppet allmännyttiga tjänster inte är klart definierat. Medlemsstaterna har själva frihet att definiera vad som är tjänster av allmänt intresse och den närmare organisationen av dessa. Detta kan leda till konkurrenssnedvridningar och andra obalanser. Regeringen bedömer därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kommer att följa utvecklingen och behovet av allmännyttiga tjänster och vilka konsekvenser ett tillämpande av sådana kan få.

11.3 Företagens behandling av kommersiellt känsliga uppgifter

Regeringens bedömning: Några regler om tystnadsplikt för företag på naturgasmarknaden bör inte införas.

Värme- och gasmarknadsutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Utredningens bedömning lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt artiklarna 8 och 11 i naturgasmarknadsdirektivet skall överförings-, lagrings- och distributionsföretag – utan att det påverkar tillämpningen av artikel 12 eller någon annan laglig skyldighet att lämna uppgifter – behandla kommersiellt känsliga uppgifter som det erhåller under bedrivandet av sin affärsverksamhet konfidentiellt.

Bland aktörerna på den svenska naturgasmarknaden finns såväl ett halvstatligt aktieföretag (Vattenfall Naturgas AB, vilket till 51 procent ägs av Vattenfall AB), som kommunala och privata företag.

Bestämmelser om sekretess finns i sekretesslagen (1980:100). Med sekretess avses förbud att röja uppgift, vare sig det sker muntligt (tystnadsplikt) eller genom att allmän handling lämnas ut (handlingssekretess) eller på annat sätt. Med handling avses en framställning i skrift eller bild, eller en upptagning som kan läsas, avlyssnas eller uppfattas på

annat sätt endast med hjälp av något tekniskt hjälpmedel (TF 2 kap. 3 §). Handlingen är allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt särskilda regler anses inkommen dit eller upprättad där. Sekretessen gäller mot enskilda personer (1 kap. 2 § sekretesslagen) och myndigheter (1 kap. 3 § sekretesslagen).

I 1 kap. 9 § sekretesslagen anges att aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser i vilka kommun, landsting eller kommunalförbund har ett rättsligt bestämmande inflytande, jämställs med myndighet vid tillämpningen av sekretesslagen. Även bestämmelserna i 2 kap. TF om rätt att ta del av handlingar hos myndighet gäller i tillämpliga delar också handlingar hos dessa företag. Ett rättsligt bestämmande inflytande har kommuner och landsting, vad gäller aktiebolag, om de ensamma eller tillsammans äger aktier med mer än hälften av samtliga röster i bolaget eller annars förfogar över så många röster i detta. Sådant inflytande föreligger också om de har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen. Samma kriterier gäller för ekonomiska föreningar. Beträffande handelsbolag föreligger ett kommunalt rättsligt bestämmande inflytande om samtliga obegränsat ansvariga bolagsmän är kommuner eller landsting. Vad gäller stiftelser gäller ett sådant inflytande om kommuner eller landsting på grund av stiftelseförordnandet har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen för en stiftelse.

I 6 kap. 1–3 §§ och i 8 kap. 10 § sekretesslagen finns regler om affärssekretess. Bestämmelserna i kapitel 6 tar sikte på att skydda det allmännas (exempelvis det kommunala företags) intressen medan kapitel 8 främst avser skydd för enskilda (myndighetens eller det kommunala företags motparts) ekonomiska förhållanden.

Sekretess gäller, enligt 6 kap. 1 § sekretesslagen, i myndighets affärsverksamhet för uppgift om myndighetens affärs- eller driftsförhållanden, om det kan antas att någon som driver likartad rörelse gynnas på myndighetens bekostnad om uppgiften röjs. Enligt 6 kap. 2 § sekretesslagen gäller sekretess för uppgift som hänför sig till ärende angående förvärv, överlåtelse eller användning av bl.a. egendom, om det kan antas att det allmänna lider skada om uppgiften röjs. Av 6 kap. 3 § sekretesslagen framgår att sekretess gäller för uppgift som hänför sig till myndighetens verksamhet för upplåning om det kan antas att det allmännas ställning som låntagare försämras om uppgiften röjs.

Enligt 8 kap. 10 § sekretesslagen gäller sekretess hos myndighet för uppgift om affärs- eller driftsförhållanden för enskild som har trätt i affärsförbindelse med myndigheten, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs.

För sådant kommunalt företag som uppfyller kraven i 1 kap. 9 § sekretesslagen gäller med andra ord sekretess i dess affärsverksamhet för uppgifter om affärs- eller driftsförhållanden, dvs. kommersiella uppgifter. Sekretessen gäller dock endast om det kommunala företaget kan peka på och konkretisera den skada som anges i de ovannämnda reglerna om affärssekretess (vid upphandling gäller dock absolut sekretess). Detta får dock anses förenligt med kraven i artiklarna 8 och 11 i naturgasmarknadsdirektivet, eftersom där endast anges att företag skall behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Med kommersiellt känsliga

liga uppgifter bör, enligt regeringens mening, avses sådana uppgifter vars rövande kan antas skada bl.a. den enskilde.

Statliga aktiebolag och enskilda företag omfattas inte av sekretesslagen. Frågan är om de, på grund av artiklarna 8 och 11 i direktivet, skall åläggas att behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Det mest ingripande vore att införa regler om tystnadsplikt.

Bestämmelser om tystnadsplikt finns, förutom i sekretesslagen, även i en rad andra författningar t.ex. lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i rättegångsbalken. Det främsta motivet till att exempelvis privat anställd sjukvårdspersonal har tystnadsplikt är hänsynen till enskilds, dvs. patientens, personliga integritet. Det ter sig därför något främmande för den svenska rättsordningen att införa tystnadsplikt i bl.a. enskild verksamhet för kommersiella uppgifter. Därför bör, enligt regeringens mening, en sådan tystnadsplikt inte införas. Regeringen är medveten om att medlemsstaterna, enligt artiklarna 6 och 9 i direktivet skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att överförings-, lagrings- och distributionsföretagen handlar i enlighet med artiklarna 8 och 11, dvs. behandlar kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Medlemsstaterna avgör dock själva hur detta mål skall uppnås. Det ligger i det enskilda företagens eget intresse att kommersiellt känsliga uppgifter inte lämnas ut.

12 Övriga bestämmelser

12.1 Ansvar

Regeringens förslag: Den som med uppsåt eller av oaktsamhet bygger eller använder naturgasledning eller naturgaslager utan tillstånd där sådant krävs, eller som bryter mot villkor som meddelats i koncessionen till skydd för allmänna intressen och enskild rätt, skall kunna dömas till ansvar.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen inte föreslagit att det i ringa fall inte skall dömas till ansvar.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har lämnat utredningens förslag utan invändning.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det är viktigt att de villkor som har meddelats i koncessionen till skydd för allmänna intressen och enskild rätt följs. Det bör därför införas regler om ansvar i naturgaslagen. Den som med uppsåt eller av oaktsamhet drar fram och använder naturgasledning utan tillstånd där sådant krävs samt den som uppför och använder naturgaslager utan tillstånd eller som bryter mot villkor som meddelats i koncessionen till skydd för allmänna intressen och enskild rätt, skall kunna dömas till ansvar.

Regeringens förslag: Beslut av en myndighet enligt 2 kap. 14 och 15 §§ samt 6 kap. 2, 3, 6 och 9 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skäl för regeringens förslag: Beslut enligt 2 kap. 14 och 15 §§ samt 6 kap. 2, 3, 6 och 9 §§ bör kunna överklagas. Med hänsyn till målens karaktär bör prövningen ske hos allmän förvaltningsdomstol. Vem som får överklaga beslut framgår av 22 § förvaltningslagen (1986:223).

Enligt det till Lagrådet remitterade förslaget skulle tvister mellan en ledningsinnehavare och ett naturgasföretag eller en berättigad kund i vissa angivna frågor prövas av en myndighet, vars beslut skulle kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Lagrådet har i sitt yttrande i anslutning till 3 kap. 1, 2 och 4 §§ riktat kritik mot förslaget och också framfört ett förslag till reglering av frågan. Enligt regeringens uppfattning uppfyller Lagrådets förslag kraven i artikel 21.2 i gasmarknadsdirektivet som uppställer krav på en tvistlösningsmyndighet. Regeringen har därför valt att utforma sitt förslag i enlighet med Lagrådets förslag.

Konsekvenser för domstols- och åklagarväsendet

Det i lagrådsremissen framlagda lagförslaget innebär att redan befintlig lagstiftning överförs till en ny lag och att den nya lagen även skall tillgodoses naturgasmarknadsdirektivets bestämmelser om handel och överföring av naturgas. Tillkommande beslut av myndighet som regeringen föreslår får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol gäller i allt väsentligt tvister om skäliga anslutnings- och överföringsvillkor samt mättnings- och rapporteringsskyldighet. Med hänsyn till att lagförslaget under flera år innebär en begränsning av det redan låga antalet aktörer på den svenska naturgasmarknaden förväntas det inte medföra någon nämnvärd ökning av antalet ärenden som överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det förväntas inte heller öka ärendemängden vid åklagarmyndigheter och allmänna domstolar. Lagförslaget väntas inte medföra något merarbete för domstolarna och åklagarmyndigheterna. Eventuella merkostnader bör därför kunna rymmas inom befintliga ramar.

12.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Naturgaslagen skall träda i kraft den 1 augusti 2000. De nya reglerna skall tillämpas även på koncession för naturgasledning meddelad enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

Värme- och gasmarknadsutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Skäl för regeringens bedömning: Naturgasmarknadsdirektivet skall vara genomfört i medlemsstaternas lagstiftning senast den 10 augusti 2000. Naturgaslagen bör träda i kraft den 1 augusti 2000. De nya reglerna skall tillämpas även på koncession meddelad enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till naturgaslag

Föreskrifter om rörledningar för transport av naturgas finns idag i lagen (1978:160) om vissa rörledningar (rörledningslagen). I den lagen föreskrivs som huvudregel att en rörledning för transport av naturgas inte får dras fram och användas utan koncession. Övriga bestämmelser handlar nästan uteslutande om beviljande av koncession och om villkor för samt överlåtelse och upphörande av koncession. Huvudvikten hos lagens bestämmelser ligger alltså på anläggande och drift av själva rörledningarna. I linje med detta ligger också att lagen är tillämplig på rörledningar för transport av även annat än naturgas, nämligen fjärrvärme, råolja och annan vätska och gas som är ägnad att användas som bränsle.

Den nu föreslagna lagstiftningen har ett vidare syfte än rörledningslagen. Den nya lagstiftningen är avsedd att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 98/30/EG av den 22 juni 1998 om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas (gasmarknadsdirektivet), vars primära syfte är att skapa en inre marknad för naturgas. Det främsta medlet för att uppnå detta syfte är att öppna medlemsstaternas naturgasmarknader, och däribland alltså också den svenska, för konkurrens.

Denna marknadsöppning skall främst uppnås genom att naturgasföretag och så kallade berättigade kunder ges tillträde till systemet, dvs. det samlade rörledningsnätet, så att de kan ingå leveransavtal med varandra.

Det har bedömts vara mest ändamålsenligt att samla alla de bestämmelser som behövs för att genomföra gasmarknadsdirektivet i en ny lag med namnet naturgaslag. Huvuddelen av rörledningslagens bestämmelser om koncession såvitt avser transport av naturgas förs därvid över till den nya naturgaslagen.

Gasmarknadsdirektivet har en struktur som starkt påminner om EG:s s.k. elmarknadsdirektiv, vilket har genomförts i svensk lagstiftning genom ellagen (1997:857). Den nya naturgaslagen har därför i stor utsträckning utformats efter mönster från ellagen, både vad gäller struktur och enskilda bestämmelser.

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag ges föreskrifter om naturgasledningar och naturgaslager samt om handel med naturgas i vissa fall.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Beträffande naturgasledningar finns föreskrifter i 2 kap. Koncession, 3 kap. Skyldigheter för den som innehar en naturgasledning och i 4 kap. Redovisning och revision.

Föreskrifter om naturgaslager finns i 2 kap. Koncession och i 4 kap. Redovisning och revision.

Föreskrifter om handel med naturgas i vissa fall finns i 5 kap. Kommunala naturgasföretag.

Begreppet naturgasledning definieras i 2 §.

Av paragrafen framgår även att lagen endast tillämpas på naturgas. Utanför tillämpningsområdet faller andra former av gas, såsom stadsgas och gasol.

Definitioner

2 § Med naturgasledning avses rörledning, mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 § rörledningslagen.

I paragrafen definieras begreppet naturgasledning. Detta begrepp används som ett samlande namn på den infrastruktur som används vid överföring och distribution av naturgas. I paragrafen anges de olika komponenter som används vid sådan överföring och distribution och som alltså sammanfattas i begreppet naturgasledning.

Huvuddelen av infrastrukturen utgörs av de rörledningar som används för själva överföringen och distributionen av naturgasen. Dessa rörledningar är i allmänhet nedgrävda under markytan. Rörledningarna har olika diameter och är tillverkade av olika material beroende på det tryck som råder i rörledningen.

Rörledningar indelas i två huvudgrupper, överföringsledningar och distributionsledningar.

Överföringsledningar används för att överföra naturgasen över längre sträckor. De indelas i två grupper, stamledningar och grenledningar.

I Sverige finns endast en stamledning, vilken börjar i Dragör utanför Köpenhamn, där den är ansluten till det danska ledningsnätet. Sverige har ingen egen produktion av naturgas utan all naturgas som används i Sverige importeras från Danmark och förs alltså i Dragör in i den svenska stamledningen. Denna ledning går under Öresund till Klagshamn utanför Malmö, där gasen tas emot i en mottagningsstation. Från denna station fortsätter stamledningen längs Västkusten till Göteborg, där det svenska ledningsnätet slutar.

Från olika punkter på denna stamledning går grenledningar till de samhällen där gasen distribueras.

Överföringsledningarna är av stål och dimensionerade för ett tryck på 80 bar. Stamledningen har en diameter på 500–600 millimeter medan grenledningarnas diameter varierar mellan 100 och 400 millimeter.

Distributionsledningar är indelade i fördelningsledningar, distributionsledningar och servisledningar.

Fördelningsledningar tillverkas i stål eller polyetenplast och har en diameter på 50–250 millimeter. Trycket i dessa ledningar uppgår till 4 bar. Vissa fördelningsledningar leder direkt till större förbrukare men de flesta fördelningsledningarna leder till ett system med distributionsledningar, i vilka gasen distribueras till förbrukare. Distributionsledningarna är tillverkade av plast. Trycket i dessa ledningar är 0,1 bar. Sista biten av en distributionsledning kallas servisledning. Denna ledning slutar i förbrukarens abonnentcentral.

Längs ledningsnätet finns olika typer av stationer. I slutet av en grenledning finns en mät- och reglerstation, även kallad MR-station. Där mäts den överförda gasmängden och där sänks trycket från grenledningens 80 bar till 4 bar varefter gasen förs vidare i fördelningsledningar. Som nämnts tidigare leder vissa fördelningsledningar direkt till en större förbrukare. Övriga fördelningsledningar slutar i en reglerstation, där trycket reduceras från 4 bar till 0,1 bar varefter gasen förs vidare i distributionsledningar.

En annan typ av stationer är linjeventilstationer, som finns med jämna mellanrum längs stamledningen och längs större grenledningar. Med hjälp av ventilerna i dessa stationer kan gasflödet stängas av. Man kan också tömma systemet genom att leda ut gasen genom s.k. tömningsrör som mynnar ovan mark. Detta blir aktuellt vid läckage och i samband med reparationer. Även vid grenledningarnas anslutning till stamledning-
en finns ventiler, s.k. grenventiler.

Rensdonsstationer finns längs stamledningen och de större grenledningarna. I dessa stationer finns rensdon med vilka man kan rengöra ledningarna invändigt utan att ledningssystemet behöver tas ur drift.

Kompressorstationer byggs längs en ledning för att göra det möjligt att öka trycket i ledningen och därmed öka överföringskapaciteten. Några sådana stationer finns dock ännu inte i Sverige.

Enligt 2 kap. 1 § krävs koncession för att bygga och använda en naturgasledning. Koncessionskravet omfattar alltså inte bara rörledningar utan också övriga komponenter som ingår i begreppet naturgasledning. Distributionsledningar är dock undantagna från kravet på koncession varför bara överföringsledningar omfattas av detta krav.

3 § Med överföring av naturgas avses överföring genom såväl överföringsledningar som distributionsledningar till naturgasföretag eller förbrukare av naturgas.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i utredningens förslag, har utformats i enlighet med Lagrådets förslag, vilket innebär att andra stycket i det till Lagrådet remitterade förslaget har strukits. Den fråga som reglerades i det stycket behandlas nu i författningskommentaren till 4 kap. 1 §.

Motsvarande bestämmelser beträffande naturgaslager fanns i 4 § i det förslag som remitterades till Lagrådet. Även den paragrafen har strukits.

I gasmarknadsdirektivet definieras såväl överföring som distribution av naturgas, vilket sker genom överförings- respektive distributionsledningar. Regleringen i direktivet skiljer sig endast marginellt mellan överföring och distribution. Dessa skillnader saknar relevans för den svenska gasmarknaden, varför någon åtskillnad mellan överföring och distribution inte görs i lagen. Därför används bara termen överföring, oavsett om det gäller överförings- eller distributionsledningar.

För att anses som överföring enligt paragrafens definition måste överföringen gå till antingen ett naturgasföretag eller en förbrukare. Naturgasföretag definieras i följande paragraf. Kort uttryckt gäller det företag som innehar en naturgasledning eller naturgaslager eller ett företag som säljer naturgas utan att ha ledningar eller lager.

Utanför definitionen av överföring faller därmed sådan överföring som sker i s.k. interna rörledningsnät. Sådana nät används inom hamn- och industriområden och används uteslutande för att distribuera gasen inom ledningsinnehavarens eget område och därmed för hans eget behov.

I gasmarknadsdirektivet finns i kapitel VI bestämmelser om rätt till tillträde till systemet för naturgasföretag och berättigade kunder. Med systemet avses naturgasledningar. Dessa bestämmelser genomförs i naturgaslagen genom att ledningsinnehavare blir skyldiga att överföra gas för andra naturgasföretags och berättigade kunders räkning. Sådan överföring definieras i 6 § som transport av naturgas.

Med systemet avses, som nämnts, naturgasledningar men inte naturgaslager. Därför innehåller inte naturgaslagen någon uttrycklig föreskrift om skyldighet att lagra naturgas för annans räkning.

För naturgaslager gäller däremot de mer allmänt hållna bestämmelserna i kapitel III i direktivet. Där föreskrivs bl.a. att lagringsföretag inte får diskriminera mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare, i synnerhet inte till förmån för sina anknutna företag, dvs. främst företag i samma koncern. Föreskriften finns i artikel 7.2.

Någon uttrycklig föreskrift som genomför denna bestämmelse införs inte i naturgaslagen. Denna skyldighet för lagringsföretagen regleras genom konkurrensrättens bestämmelser om förbud mot missbruk av dominerande ställning.

Naturgaslager är naturliga monopol. För att kunna bedöma om ett lagringsföretag missbrukar sin dominerande ställning genom att exempelvis ställa upp oskäligen ersättningsvillkor för upplåtelse av utrymme i lagret krävs en korrekt redovisning av verksamhetens intäkter och kostnader. Därför föreskrivs i 4 kap. 1 § att lagringsverksamhet skall redovisas särskilt.

4 § Med naturgasföretag avses den som överför eller säljer naturgas samt den som lagrar naturgas för annans räkning.

Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.

Enligt gasmarknadsdirektivet skall gasmarknaden öppnas för konkurrens bl.a. genom att naturgasföretag och berättigade kunder ges tillträde

till systemet, dvs. ledningsnätet, så att de kan ingå leveransavtal med varandra. I förevarande paragraf definieras begreppet *naturgasföretag*.

Definitionen utgår från den som finns i artikel 2.1 i gasmarknadsdirektivet. Där definieras naturgasföretag som varje fysisk eller juridisk person, med undantag för slutförbrukare, som bedriver åtminstone en av följande verksamheter: produktion, överföring, distribution, försörjning, köp eller lagring av naturgas.

Någon produktion, dvs. utvinning av naturgas förekommer inte i Sverige och någon sådan kan heller inte förutses för närvarande. Produktionsföretag har därför lämnats utanför definitionen.

Överföring av naturgas definieras i 3 §. Överföringsföretag är i praktiken de företag som innehar naturgasledningar, med undantag för interna nät.

Vidare nämns i gasmarknadsdirektivets definition företag som ägnar sig åt köp och försörjning beträffande naturgas. Med försörjning avses leverans och/eller försäljning av naturgas. På dagens monopoliserade marknad har ingen aktör tillträde till någon annans naturgasledning. Detta innebär att alla företag som innehar naturgasledningar köper och säljer all naturgas som de överför genom sina ledningar. På en avregle-rad, konkurrensutsatt gasmarknad är det sannolikt att även återförsäljare av gas kommer att etablera sig på marknaden. De kommer alltså att yrkesmässigt köpa och sälja naturgas men de kommer inte att inneha naturgasledningar. Även denna kategori kommer att omfattas av definitionen i förevarande paragraf.

I gasmarknadsdirektivets definition av naturgasföretag ingår också företag som lagrar naturgas. Även vad gäller naturgaslager finns det s.k. interna lager. Sådana lager används av ledningsinnehavaren uteslutande för internt bruk, dvs. för att hantera variationer i den egna överföringen. De har så liten kapacitet att det inte finns utrymme för upplåtelse av kapacitet till andra. Man kan säga att dessa lager endast används för själva driften av rörledningssystemet. Innehavare av sådana lager har i paragrafen lämnats utanför definitionen av naturgasföretag.

Den som innehar ett internt lager innehar emellertid alltid en naturgasledning, i vilken överföring av naturgas sker. Företaget är därmed ett naturgasföretag enligt definitionen i förevarande paragraf.

Definitionen i paragrafen anger bara företag som lagrar naturgas *för annans räkning*. Sådan lagring sker alltid i lager av större omfattning än de interna lagren. För närvarande finns inget sådant naturgaslager i Sverige men ett första större lager är under uppförande i södra Halland. Om gassystemet byggs ut kommer det antagligen att behövas fler större lager i Sverige. Man kan se dessa gaslager som komplement till rörledningssystemet med uppgift att hantera variationer under året i större förbrukares gasförbrukning.

Som nämnts i inledningen till denna kommentar skall naturgasföretag ges tillträde till ledningsnätet så att de kan ingå leveransavtal med berättigade kunder. Detta uppnås i lagen genom föreskrifterna i 3 kap. 1 och 2 §§.

I 3 kap. 1 § föreskrivs att innehavaren av en naturgasledning är skyldig att ansluta en naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag. I prak-

tiken innebär det en skyldighet att ansluta dels naturgasledningar som innehas av andra företag, dels naturgaslager som innehas av andra företag. Någon anslutning av återförsäljare blir inte aktuell eftersom dessa inte har vare sig ledningar eller lager.

I 3 kap. 2 § föreskrivs att innehavaren av en naturgasledning är skyldig att överföra naturgas för ett naturgasföretags räkning. I praktiken innebär det att ledningsinnehavaren är skyldig att i sin ledning överföra naturgas som ett annat naturgasföretag köper eller säljer.

5 § Med berättigad kund avses

1. förbrukare som har naturgaseldad kraftproduktion, och
2. övriga förbrukare som enligt ingångna inköpsavtal kommer att förbruka mer än 25 miljoner kubikmeter naturgas per år på minst ett förbrukningsställe.

Paragrafen motsvarar 3 § i utredningens förslag.

I kommentaren till 4 § nämns att gasmarknaden skall öppnas för konkurrens bl.a. genom att naturgasföretag och berättigade kunder ges tillträde till systemet, dvs. ledningsnätet, så att de kan ingå leveransavtal med varandra. I 4 § definieras den första kategorien, *naturgasföretag*, medan i förevarande paragraf den andra kategorien, *berättigade kunder*, definieras.

I gasmarknadsdirektivet anges i artikel 18 punkten 1 att medlemsstaterna skall ange vilka kundkategorier som är berättigade kunder, dvs. kunder som har rätt till tillträde till systemet. Som berättigade kunder måste därvid, enligt punkten 2, två kundkategorier anges.

Den första kategorien är kunder som har naturgaseldad kraftproduktion, dvs. elproduktion, oavsett förbrukningsnivå. Den kundkategorien anges i paragrafens *första punkt*. För att räknas som berättigad kund enligt denna punkt krävs inte att all inköpt naturgas används till elproduktion, det räcker att en viss del av inköpen används för detta ändamål. Kunden är berättigad för hela sin gasförbrukning, alltså inte bara för den del som används för elproduktion.

Den andra kategorien är övriga förbrukare som enligt ingångna inköpsavtal kommer att förbruka mer än 25 miljoner kubikmeter gas per år och förbrukningsställe. Den kategorien anges i paragrafens *andra punkt*.

I de flesta fall kommer det antagligen inte att uppstå tvist mellan ledningsinnehavaren och förbrukaren huruvida förbrukaren är en berättigad kund eller inte. Om en sådan tvist trots allt uppstår är det förbrukaren som måste visa att han uppfyller kriterierna för att räknas som berättigad kund. Därvid skall följande beaktas.

Det avgörande är inte om förbrukarens faktiska förbrukning har överstigit gränsvärdet efter ett år utan det avgörande är om han har ingått avtal om köp av gas för en årlig förbrukning över gränsvärdet. Förbrukaren har alltså uppfyllt kriterierna för berättigad kund om han kan förete ingångna inköpsavtal som överstiger gränsvärdet. Någon kontroll i efterhand av förbrukningens omfattning skall alltså inte ske.

Med år avses inte kalenderår utan en period om ett år framåt. Om en förbrukare har visat att han uppfyller kriterierna för att räknas som be-

rättigad kund har han de rättigheter som följer av detta under ett år framåt. Därefter måste han på nytt visa att han uppfyller kriterierna.

Med förbrukningsställe avses ställe i fysisk bemärkelse, t.ex. en verkstad, en fabrik eller ett kontor som ligger på en viss plats. För att ett företag som förbrukar naturgas på skilda ställen skall bli klassificerat som berättigad kund krävs att detta företags förbrukning av naturgas uppgår till minst 25 miljoner kubikmeter naturgas per år på minst ett av dessa förbrukningsställen.

De förbrukare som uppfyller definitionen för berättigade kunder har rätt att dels, enligt 3 kap. 1 §, få bli anslutna till en naturgasledning, dels, enligt 3 kap. 2 §, få naturgas, som de köpt av ett annat naturgasföretag än ledningsinnehavaren, överförd genom den sistnämndes naturgasledning.

6 § Med transport av naturgas avses överföring av naturgas till anslutningspunkten hos ett naturgasföretag eller en berättigad kund som innehavaren av en naturgasledning gör för ett annat naturgasföretags räkning.

Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag.

Det är endast sådan överföring som faller under paragrafens definition av transport som regleras i naturgaslagen. Annan överföring är i lagen oreglerad. Det senare gäller överföring som ledningsinnehavaren gör för egen räkning, dvs. naturgas som ledningsinnehavaren själv köper och säljer, oavsett om leveransen går till förbrukare som är berättigade kunder eller ej.

De viktigaste föreskrifterna om transport av naturgas finns i 3 kap. 2 § där transportskyldigheten regleras och i 3 kap. 6 §, där föreskrifter ges om de villkor som skall tillämpas vid transport av naturgas.

Beträffande den närmare innebörden av paragrafens reglering kan följande nämnas. För att anses som transport måste överföringen alltid ske för ett annat naturgasföretags räkning. Det är detta naturgasföretag som säljer gasen. Det kan vara både ett naturgasföretag som överför naturgas, dvs. ett företag som innehar ledningar, och ett naturgasföretag som säljer naturgas, dvs. en återförsäljare, som alltså inte innehar ledningar. Därutöver måste överföringen ske till anslutningspunkten hos ett naturgasföretag eller en berättigad kund.

För de naturgasföretag som innehar distributionsledningar, s.k. distributionsföretag innebär regleringen följande. Utgångspunkten är därvid att en ledningsinnehavare, enligt 3 kap. 2 §, är skyldig att transportera naturgas. Avgörande för omfattningen av denna skyldighet blir därmed definitionen av transport i förevarande paragraf.

Då ett distributionsföretag köper naturgas har de rätt att få den inköpta gasen transporterad till sin anslutningspunkt, vilket framgår av paragrafens ordalydelse. Det saknar därvid betydelse till vilka kunder distributionsföretaget säljer gasen vidare. Ett distributionsföretag har alltså rätt till transport av all den naturgas som det säljer till de kunder, vilka är anslutna till distributionsföretagets ledningsnät, oavsett om kunderna är berättigade eller icke-berättigade kunder.

Då ett distributionsföretag säljer naturgas blir situationen något mer komplicerad. Då försäljningen sker till de kunder som är anslutna till distributionsföretagets eget ledningsnät saknar frågan om transport relevans eftersom distributionsföretaget då överför gasen för egen räkning oavsett om överföringen går till berättigade eller icke-berättigade kunder. Om ett distributionsföretag däremot uppträder som återförsäljare gentemot kunder som är anslutna till ett annat distributionsföretags nät kan det förstnämnda företaget bara sälja till berättigade kunder. Överföringen går då till anslutningspunkten hos en berättigad kund och utgör därmed transport enligt paragrafens definition. Däremot kan distributionsföretaget inte sälja till icke-berättigade kunder. I det fallet går överföringen varken till anslutningspunkten hos distributionsföretaget eller hos en berättigad punkt utan till anslutningspunkten hos en icke-berättigad kund. En sådan överföring utgör inte transport enligt paragrafens definition.

7 § Med transporttariff avses avgifter och övriga villkor för transport av naturgas.

Paragrafen, som delvis motsvarar 4 § i utredningens förslag, har utformats i enlighet med Lagrådets förslag. Detta innebär i förhållande till det remitterade förslaget att ”avgifter och övriga villkor för att ansluta naturgasföretag och berättigade kunder till en naturgasledning” inte längre omfattas av definitionen.

Med transporttariff avses avgifter och övriga villkor för *transport* av naturgas .

Avgifter och övriga villkor för sådan överföring som faller utanför definitionen av transport är oreglerade. Det gäller sådan överföring som ledningsinnehavaren gör för egen räkning, oavsett om överföringen görs till berättigade eller icke-berättigade kunder.

Föreskrifter om transporttariffer enligt definitionen finns i 3 kap. 6–7 §§.

8 § Med anslutning av en naturgasledning avses också återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tidpunkt för överföringen.

Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens betänkande.

Som framgår av kommentaren till 3 kap. 1 § måste innehavaren av en naturgasledning, när han får en begäran att ansluta någon annans naturgasledning, avgöra om han har tillräcklig kapacitet i sin egen ledning för att klara den ökade överföring som blir följden om han ansluter den nya ledningen.

Denna bedömning måste inte bara göras då det gäller en ny anslutning. Även i det fallet att en ansluten ledning, som varit bortkopplad, skall återanslutas ökar behovet av överföringskapacitet i huvudledningen.

Samma situation uppstår i ytterligare ett fall. Då någon begär att för första gången bli ansluten till en naturgasledning måste han uppge hur mycket naturgas per tidsenhet som skall överföras till den anslutna led-

ningen och under vilken tid denna transport skall ske. Utifrån den uppgiften prövar innehavaren av huvudledningen om han har tillräcklig kapacitet för den begärda överföringen. Om anslutning medges avtalar parterna samtidigt om kapacitet i den aktuella anslutningspunkten och om den tid under vilken överföringen skall ske.

Den som redan är ansluten till en ledning kan begära att kapaciteten i hans anslutningspunkt skall ändras eller att överföringen skall ske under annan tid än den avtalade. I en sådan situation måste innehavaren av huvudledningen göra en förnyad kapacitetsprövning. Därför ingår begäran om ändrad kapacitet i anslutningspunkten eller om ändrad tidpunkt för överföringen i begreppet anslutning.

2 kap. Koncession

Allmänt om koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder, får inte vidtas innan koncession har meddelats.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som

- 1. är belägen efter en mät- och reglerstation, eller**
- 2. uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde.**

Regeringen får föreskriva undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 1 och 3 §§ rörledningslagen, har med en mindre ändring utformats i enlighet med Lagrådets förslag.

Paragrafen behandlar frågor om koncession för att bygga och använda en naturgasledning.

Huvudregeln finns i *första stycket* och anger att det krävs koncession för att få bygga och använda en naturgasledning. Regeringen prövar frågor om koncession. Begreppet naturgasledning definieras i 1 kap. 2 §, där det anges att begreppet omfattar såväl själva rörledningen, i vilken gasen överförs eller distribueras, samt ett antal typer av stationer som krävs för att ledningsnätet skall kunna drivas på ett effektivt och säkert sätt. Koncessionskravet omfattar alltså även dessa stationer.

Innan byggandet av en naturgasledning påbörjas vidtas vissa förberedande åtgärder enligt följande. Då en naturgasledning skall byggas bestäms först ledningssträckningen. Då detta gjorts röjs marken längs sträckningen genom skogsavverkning, bortsprängning av bergspartier etc. Arbetsvägar för arbetsmaskiner dras fram till ledningssträckningen. Slutligen schaktas den rörgrav i vilken rörledningen sedan placeras. Rörgraven fylls därefter igen med schaktmassorna. Sådana förberedande åtgärder får inte vidtas innan koncession har meddelats vilket framgår av andra meningen i första stycket.

De stationer som också kräver koncession består i allmänhet av mindre byggnader i anslutning till rörledningen. Byggnaderna brukar vara inhägnade. Även byggandet av stationerna kräver för det mesta såväl röjnings- och schaktningsarbeten som anläggande av arbetsvägar.

De nu beskrivna förberedelsearbetena får alltså inte påbörjas förrän koncession har meddelats.

Som framgår av 8 § skall en koncession förenas med vissa villkor. Utöver dessa villkor gäller för koncessionshavaren en rad skyldigheter som regleras i 3 kap. Främst bland dessa kan nämnas anslutnings- och transportskyldigheten. De skyldigheter som framgår av lagtexten anges alltså inte i koncessionsbeslutet.

I *andra stycket* anges två undantag från kravet på koncession. I *punkten 1* anges naturgasledning som är belägen efter en mät- och reglerstation. I praktiken avses härmed distributionsledningar. Skillnaden mellan överföringsledningar, som alltså kräver koncession, och distributionsledningar har beskrivits i kommentaren till 1 kap. 2 §. Av beskrivningen framgår bl.a. att det vid anslutningen mellan en överföringsledning och en distributionsledning alltid finns en mät- och reglerstation, där den transporterade gasen mäts och trycket i rörledningen sänks.

I rörledningslagen gäller motsvarande undantag från kravet på koncession ledningar ”som huvudsakligen skall nyttjas för tillgodoseende av enskilda hushålls behov”. Härmed avses distributionsledningar och så har bestämmelsen också tillämpats. Den definition som anges i naturgaslagen beskriver bättre vad som avses. Någon ändring i sak innebär alltså inte den ändrade skrivningen.

I *punkten 2* anges naturgasledningar som uteslutande används inom hamn- eller industriområde. De omfattas i och för sig av definitionen i punkten 1. För tydlighets skull anges de dock i en separat punkt. Skälet härtill är att innehavare av distributionsledningar har anslutnings- och transportskyldighet enligt föreskrifterna i 3 kap., vilket innehavare av interna ledningsnät inte har.

Enligt *tredje stycket* får regeringen föreskriva undantag från kravet på koncession. Dessa undantag kommer att avse dels vissa slag av stationer som är av mindre omfattning, dels vissa enklare ombyggnadsåtgärder beträffande naturgasledningar.

2 § Ett naturgaslager får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen.

Koncession krävs inte för ett naturgaslager som skall anslutas till en naturgasledning för vilken det inte krävs koncession.

För närvarande finns inget större naturgaslager i Sverige. Det beror på att det svenska ledningsnätet har så begränsad omfattning att ett lager hittills inte har behövts. Det i sin tur beror på att ledningsnätet i sig själv fungerar som ett korttidslager. Den mängd gas som kontinuerligt finns i ledningsnätet räcker för något dygns förbrukning.

Den lagring som krävs för variationerna i förbrukningen under året sker i s.k. säsongslager. Sådana finns i Danmark och täcker det svenska behovet av långtidslagring.

Som har nämnts i kommentaren till 1 kap. 4 § uppförs för närvarande ett första större lager i södra Halland. Om det svenska ledningsnätet byggs ut kommer det förmodligen att krävas fler större naturgaslager i Sverige. Sådana större lager kommer enligt förevarande paragraf att kräva koncession i likhet med naturgasledningar. En föreskrift om detta finns i paragrafens *första stycke*.

I *andra stycket* föreskrivs om undantag från kravet på koncession. Undantaget gäller sådana naturgaslager som avses bli anslutna till en naturgasledning, vilken, enligt 1 § andra stycket, är undantagen från kravet på koncession. Det gäller alltså lager som skall anslutas antingen till en distributionsledning eller till en intern ledning. Sådana lager har så liten omfattning att det inte är befogat att kräva koncession för dem.

Koncessionskravet för naturgaslager gäller alltså i praktiken lager som skall anslutas till en överföringsledning, oavsett om lagret endast skall disponeras av ledningsinnehavaren för eget bruk eller om det är ett lager som skall användas för yrkesmässig lagringsverksamhet, dvs. som kommer att upplåtas till andra naturgasföretag och berättigade kunder.

3 § Om regeringen har meddelat koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att bygga och använda naturgasledningen eller naturgaslagret.

Paragrafen motsvarar 19 § i utredningens förslag och 23 § rörledningslagen.

När ett koncessionsärende prövas av regeringen tillämpas ett antal bestämmelser i miljöbalken, vilket framgår av 2 kap. 6 §. Att dessa bestämmelser tillämpas syftar till att säkerställa att miljöbalkens krav är uppfyllda beträffande den verksamhet som koncessionen avser.

Möjligtvis skulle en naturgasledning eller naturgaslager kunna kräva tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken som avser vattenverksamhet. Om detta blir fallet får inte ledningen eller lagret förbjudas i det tillståndsärendet.

Enligt 26 kap. 9 § miljöbalken får en tillsynsmyndighet under vissa förutsättningar meddela förbud i enskilda fall. Enligt förevarande paragraf får dock inte ett sådant förbud meddelas beträffande en naturgasledning eller ett naturgaslager, för vilket koncession har meddelats av regeringen. Ett sådant förbud skulle kunna få omfattande konsekvenser. Om förbud meddelas mot fortsatt användande av en viss naturgasledning skulle detta kunna omöjliggöra överföring i en betydande del av det samlade naturgasnätet.

Förutsättningar för meddelande av koncession

4 § Koncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Paragrafen motsvarar delvis 4 § första stycket rörledningslagen.

Paragrafen är tillämplig på koncession för såväl naturgasledning som naturgaslager. Lämplighetsprövningen syftar främst till att hindra att

samhällsekonomiskt onödiga anläggningar byggs, dvs. att anläggningar byggs där det redan finns tillräcklig överförings-, distributions- eller lagringskapacitet. Strävan är alltså att åstadkomma en lämplig infrastruktur på naturgasområdet. Även andra omständigheter kan inverka på bedömningen av en anläggnings lämplighet från allmän synpunkt. Den frågan berörs närmare i avsnitt 6.3.

5 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Paragrafen motsvarar 4 § andra stycket rörledningslagen.

Med stöd av 41 § förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor har Sprängämnesinspektionen meddelat föreskrifter som är tillämpliga på naturgasledningar och naturgaslager där trycket är minst 4 bar. Dessa föreskrifter, Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter och allmänna råd till föreskrifterna (SÄIFS 1996:8), innehåller bl.a. ett antal bestämmelser om säkerhetsavstånd både längs rörledningar och kring stationer. Dessa bestämmelser om säkerhetsavstånd måste beaktas vid tillämpning av denna paragraf eftersom bestämmelserna hindrar bebyggelse inom säkerhetsavstånden.

6 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 4 § tredje och fjärde styckena rörledningslagen.

I paragrafens *första stycke* anges de bestämmelser i miljöbalken som skall tillämpas då frågan om meddelande av koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager prövas.

Först anges de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. Här bör först uppmärksammas den s.k. bevisbörderegeln i 1 § som innebär att den som avser att bedriva en verksamhet, i det här fallet den som ansöker om koncession, skall kunna visa att de förpliktelser som följer av bestämmelserna i 2 kap. har iakttagits. Vidare bör uppmärksammas den s.k. stoppregeln i 9 § som handlar om verksamheter, i det här fallet den verksamhet som en sökt koncession avser, som kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön även om de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som kan krävas enligt miljöbalken vidtas. Sådana verksamheter får bedrivas endast om det föreligger särskilda skäl. Koncession för en sådan verksamhet får alltså meddelas endast om det föreligger särskilda skäl.

Endast regeringen får tillåta en sådan verksamhet som avses i 9 §. Detta framgår indirekt av 19 kap. 2 § där det föreskrivs att en förvalt-

ningsmyndighet, som finner att en verksamhet endast kan tillåtas enligt 2 kap. 9 § första stycket, skall överlämna frågan till regeringens avgörande. Då regeringen prövar huruvida särskilda skäl föreligger eller ej skall en avvägning ske mellan samhällsnyttan av verksamheten och dess olägenheter.

I 9 § andra stycket finns en begränsningsregel som föreskriver att en verksamhet som avses i första stycket inte får bedrivas, även om det föreligger särskilda skäl, om verksamheten medför risk för att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller miljön försämras avsevärt.

En möjlighet till undantag från bestämmelsen i 9 § andra stycket föreskrivs i 10 § första stycket. Där föreskrivs att en sådan verksamhet som avses i 9 § andra stycket kan tillåtas av regeringen om verksamheten är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt. Även här finns det en begränsningsregel som föreskriver att en verksamhet inte får tillåtas med stöd av 10 § första stycket om verksamheten kan befaras försämra det allmänna hälsotillståndet.

Vid koncessionsprövningen skall dessutom de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och de särskilda bestämmelserna för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet i 4 kap. miljöbalken tillämpas.

Vidare skall bestämmelsen i 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas vid koncessionsprövningen. Det är en allmän bestämmelse som föreskriver att myndigheter skall säkerställa att de miljö kvalitetsnormer som har meddelats enligt 5 kap. 1 § uppfylls, bl.a när myndigheterna prövar frågor om tillstånd.

Slutligen skall 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas vid koncessionsprövningen. Där föreskrivs som huvudregel att tillstånd inte får lämnas till en ny verksamhet som medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överträds.

I paragrafens *andra stycke* föreskrivs att en miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en koncessionsansökan. Dessutom hänvisas till 6 kap. miljöbalken där närmare föreskrifter om miljökonsekvensbeskrivningar finns. Bland dessa föreskrifter finns i 9 § en bestämmelse att den myndighet som prövar ett ärende, i vilket det krävs en miljökonsekvensbeskrivning också skall pröva om beskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Detta innebär att regeringen, som prövar koncessionsärenden enligt naturgaslagen, i dessa ärenden också skall pröva om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller nämnda krav. Emellertid finns i sista meningen i förevarande paragraf en bestämmelse som medför att regeringen kan delegera denna prövning till en myndighet. Med stöd av detta bemyndigande avser regeringen att till den myndighet som skall bereda koncessionsärenden enligt naturgaslagen jämväl delegera uppgiften att bereda ärendet om miljökonsekvensbeskrivningen och att till regeringen yttra sig över frågan om beskrivningen uppfyller ställda krav.

7 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Härvid skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen,

dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

Prop. 1999/2000:72

Paragrafen motsvarar delvis 4 § rörledningslagen.

Enligt paragrafen får koncession beviljas endast den som bedöms lämplig från allmän synpunkt att bedriva den verksamhet som avses med koncessionen. I andra meningen anges vad som främst skall beaktas vid denna lämplighetsprövning. Vid prövningen görs en bedömning av sökandens tekniska och ekonomiska resurser att bedriva den verksamhet som avses med ansökan. Dessutom görs en bedömning av sökandens vilja och förmåga att uppfylla de förpliktelser som följer av koncessionen, dvs. de villkor som angetts i koncessionsbeslutet och de bestämmelser som ges i det följande i naturgaslagen.

Koncessionsvillkor

8 § En koncession för en naturgasledning skall ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att naturgasledningen eller naturgaslagret skall vara färdigställt inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl kan den angivna tiden förlängas. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

I *första stycket*, som delvis motsvarar 5 § första stycket rörledningslagen, föreskrivs att i en koncession som gäller för en naturgasledning skall rörledningens huvudsakliga sträckning anges. Den exakta sträckningen av rörledningen anges alltså inte i koncessionsbeslutet utan detta görs först då rörledningen skall dras fram. Då krävs att koncessionshavaren träffar överenskommelser med berörda markägare. I sådana överenskommelser bestäms rörledningens exakta sträckning över fastigheten. Om sådan överenskommelse inte kan träffas fastställs den exakta sträckningen vid en förrättning enligt ledningsrättslagen (1973:1144).

I *andra stycket*, som motsvarar 6 § första stycket rörledningslagen, finns bestämmelser om att en koncession skall förenas med vissa typer av villkor, vilka anges i lagtexten. Vad gäller villkor till skydd för människors hälsa och miljön syftar de till att säkerställa att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Villkor som behövs av säkerhetsskäl fastställs efter samråd med Sprängämnesinspektionen.

Enligt *tredje stycket*, som motsvarar 6 § tredje stycket rörledningslagen, får som villkor i ett beslut om koncession föreskrivas att naturgasledningen eller naturgaslagret skall vara färdigställt inom en viss tid.

Skälet till detta är att ett bebyggelseförbud inom visst avstånd från anläggningen träder i kraft när koncession meddelas. Om koncessionshavaren avstår från att utnyttja sin rätt enligt koncessionen kan ett onödigt bebyggelseförbud bli gällande under lång tid.

När tidsfristen bestäms skall bl.a. arbetets omfattning beaktas. Om arbetet på grund av särskilda förhållanden, t.ex. arbetsnedläggelse, förhindras eller avsevärt försvåras kan tidsfristen förlängas. Ansökan om förlängning skall lämnas in före tidsperiodens utgång. Om naturgasledningen inte är färdig inom föreskriven tid och ansökan om förlängning inte har lämnats in eller beviljats kan koncessionen återkallas enligt 13 § 2.

9 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna för att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten skall prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

I paragrafen, som motsvarar 6 a § rörledningslagen, regleras skyldigheten att ställa säkerhet för återställningsåtgärder.

Av *första stycket* framgår bl.a. att ställande av säkerhet inte är obligatoriskt. Frågan om säkerhet skall ställas eller inte avgörs av regeringen i samband med att själva koncessionsfrågan prövas. Om säkerhet skall ställas skall den täcka alla kostnader som kan beräknas uppstå till följd av återställningsåtgärderna. Skyldigheten att vidta sådana åtgärder regleras i 14 §. Av den paragrafens tredje stycke framgår bl.a. att, om koncessionshavaren inte fullgör sina skyldigheter, en myndighet kan besluta att åtgärderna skall vidtas på koncessionshavarens bekostnad. I den situationen kan säkerheten tas i anspråk för att täcka kostnaderna för återställningen.

I *andra stycket* föreskrivs en möjlighet att kräva ytterligare säkerhet om den ursprungliga säkerheten visar sig otillräcklig.

Tredje stycket anger hur säkerheten skall vara beskaffad genom en hänvisning till 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Av sistnämnda bestämmelse framgår att säkerheten skall bestå av pant eller borgen. En prövning av den ställda säkerheten skall göras av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Denna bestämmelse gäller även en kompletterande säkerhet enligt *andra stycket*.

10 § En koncession skall meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Paragrafen motsvarar delvis 5 § rörledningslagen.

Huvudregeln i paragrafen är att en koncession skall meddelas för fyrtio år. Kortare tid kan bestämmas om sökanden begär det eller om det finns särskilda skäl. Sistnämnda möjlighet bör utnyttjas restriktivt eftersom en lång koncessionstid har stor betydelse för koncessionshavaren på grund av de stora investeringar som görs inom den verksamhet som en koncession avser. Ett exempel på när särskilda skäl kan anses föreligga är att en anläggning, för vilken koncession begärs, utgör en mindre del av ett större naturgassystem och det finns behov att samordna koncessionstiderna för de olika delarna av systemet.

Förlängning av giltighetstiden

11 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 4–8 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningen har prövats slutligt.

I *första stycket* anges att koncessionstiden kan förlängas efter ansökan av koncessionshavaren. Om ansökan beviljas skall giltighetstiden, enligt huvudregeln, förlängas med 40 år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det kan kortare tid bestämmas för förlängningen. Övervägs kortare tid i ett förlängningsärende bör samma bedömning göras som då koncession meddelas första gången enligt 10 §.

Vid prövning av en ansökan om förlängning skall, enligt *andra stycket*, ett antal angivna paragrafer tillämpas, vilket innebär att en ansökan om förlängning i princip skall prövas som en ansökan om en ny koncession. Detta kan bl.a. medföra att koncessionshavaren, enligt 5 §, blir tvungen att ändra rörledningens sträckning eller flytta andra typer av anläggningar. Under koncessionens giltighetstid kan nämligen kommunen ha antagit nya eller ändrade detaljplaner, som inte medger hittillsvarande placering av naturgasanläggningarna. En flyttning av anläggningarna kan också bli aktuell till följd av bestämmelserna i 6 §. Av tekniska skäl torde det inte vara möjligt att flytta ett naturgaslager för vilket det krävs koncession. Sådana lager är nämligen ofta nedsprängda i bergrum. Slutligen kan koncessionen förenas med nya eller ändrade villkor med stöd av 8 § *andra stycket*.

I *tredje stycket* föreskrivs att ansökan om förlängning av giltighetstiden bör göras senast två år före koncessionstidens utgång. Bestämmelsen är

inte sanktionerad men det är viktigt att tidsgränsen hålls så att regeringen får den tid som behövs för att behandla ärendet. Prop. 1999/2000:72

Överlåtelse av koncession

12 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession skall 7 § tillämpas.

Paragrafen motsvarar 14 § i utredningens förslag.

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 13 § rörledningslagen, föreskrivs att en koncession inte får överlåtas utan tillstånd. Den nye innehavarens lämplighet skall prövas på samma sätt som vid en ansökan om ny koncession varför en hänvisning till 7 § görs. Däremot skall inte övriga villkor för koncessionen prövas på nytt. Den nye koncessionshavaren övertar ansvaret för att följa de villkor som är förenade med koncessionen. Någon ny koncessionstid fastställs inte heller utan koncessionen övertas för återstoden av innevarande koncessionstid.

Återkallelse av koncession

13 § En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om en naturgasledning eller ett naturgaslager inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för naturgasledningens eller naturgaslagrets drift.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 § i utredningens förslag och 15 § rörledningslagen.

I *första stycket* anges de fall i vilka återkallelse av koncession får äga rum.

Tidsgränsen, som anges i *första punkten*, har bestämts med beaktande av att naturgasledningar av denna typ tillverkas av stål och att dessa rosttar så snart de inte längre används och blir underhållna. Även naturgaslager, ovan eller i mark, förfaller om de inte underhålls.

Återkallelse får enligt *andra punkten* även ske vid misskötsamhet. De säkerhetsföreskrifter som gäller för naturgasledningens eller naturgaslagrets drift är de föreskrifter som har meddelats i eller med stöd av lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor.

I *andra stycket* anges att frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Om koncessionen återkallas med stöd av första stycket första punkten blir koncessionshavaren, enligt 14 §, skyldig att ta bort ledningen och vidta övriga återställningsåtgärder.

14 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast har haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen, som motsvarar 16 § i utredningens förslag och 16 § rörledningslagen, är tillämplig då en koncession upphör att gälla. Detta blir fallet om tiden för koncessionen går ut och koncessionshavaren inte överlåter koncessionen till någon annan. Så blir också fallet om koncessionen återkallas enligt 13 § första stycket första punkten. I båda dessa situationer upphör koncessionen därför att det inte längre finns något behov av den anläggning som omfattas av koncessionen. I praktiken torde däremot inte paragrafen bli tillämplig då koncessionen återkallas enligt 13 § första stycket andra punkten, dvs. på grund av misskötsamhet. I detta fall föreligger alltså behov av den anläggning som omfattas av koncessionen. Därför torde en återkallelse inte bli aktuell förrän det står klart att anläggningen kan drivas vidare av en annan koncessionshavare.

Enligt *första stycket* är den som senast innehaft koncessionen skyldig att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret och att vidta andra åtgärder för återställning om det behövs från allmän eller enskild synpunkt. Behovet av återställningsåtgärder prövas i varje särskilt fall.

Prövningen av vilka åtgärder som behöver vidtas skall, enligt *andra stycket*, göras i samband med att koncessionen upphör att gälla.

Enligt *tredje stycket* får prövningsmyndigheten antingen förelägga den tredskande att fullgöra sina skyldigheter vid vite eller besluta att åtgärderna skall utföras på den tredskandes bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tredskandes bekostnad får verkställas, vilket innebär att beslutet utgör en exekutionstitel enligt 3 kap. 1 § sjätte punkten utsökningsbalken. Verkställighet sker enligt bestämmelserna i 16 kap. utsökningsbalken.

15 § Om en naturgasledning eller ett naturgaslager har byggts utan koncession där sådan behövs, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga ledningens eller lagrets innehavare att ta bort anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om naturgasledningens eller naturgaslagrets innehavare inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldig-

heterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

Paragrafen, som motsvarar 17 § i utredningens förslag och 17 § rörledningslagen, innehåller samma reglering som 14 §, men blir tillämplig då någon har byggt en naturgasledning eller ett naturgaslager utan att ha rätt till det.

16 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningen skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om den myndighet som regeringen bestämmer lämnat tillstånd till åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen skall kunna utföras.

Om återställningen föranleder skada eller intrång, skall ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Paragrafen motsvarar 18 § i utredningens förslag och 18 § rörledningslagen.

Då återställningsåtgärder enligt 14 och 15 §§ skall vidtas bör ledningsinnehavaren i första hand försöka träffa frivilliga överenskommelser med berörda sakägare om tillträde till marken. Om detta misslyckas får föreskrifterna i förevarande paragraf i stället utnyttjas.

Naturgasledning inom område för trafikled

17 § Innehavaren av en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vattentrafikled (trafikled), är skyldig att, om trafikleden skall ändras, vidta och bekosta de åtgärder med naturgasledningen som behövs för att ändringen skall kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en naturgasledning där denna korsar en trafikled skall dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

Paragrafen, som motsvarar 11 § i utredningens förslag och 10 § rörledningslagen, är tillämplig på alla naturgasledningar, oavsett om de tillkommit med stöd av koncession eller ej. I praktiken torde bestämmelsen främst beröra rörledningar medan stationer sällan torde byggas inom ett område för en trafikled.

Paragrafen är bara tillämplig om ledningen har byggts inom området för en *befintlig* trafikled. I det helt övervägande antalet fall torde denna

situation vara för handen, eftersom det mycket sällan förekommer att en trafikled råkar dras fram längs en redan befintlig ledning.

Bestämmelsen i *första stycket* är bara tillämplig när ledningen har byggts inom *området för trafikleden*. Om ledningen har byggts längs med trafikleden är den i allmänhet placerad inom trafikområdet. I denna situation blir ledningens innehavare skyldig att dels flytta sin ledning, dels svara för kostnaden för denna åtgärd.

Beträffande vägar definieras vägområde i 2 och 3 §§ väglagen (1971:948). Motsvarande bestämmelser beträffande järnväg, tunnelbana och spårväg finns i 2 § järnvägssäkerhetslagen (1990:1157).

Skyldigheterna enligt denna paragraf åvilar ledningens innehavare, oavsett om innehavet grundar sig på äganderätt eller nyttjanderätt.

Regleringen av flyttningsskyldigheten i denna paragraf baserar sig på prioritetsprincipen, dvs. den senare tillkomna anläggningen får vika för den tidigare tillkomna anläggningen.

Skälet till att ledningens innehavare åläggs kostnadsansvaret för nödvändiga flyttning åtgärder är att det innebär avsevärda fördelar att bygga ledningen längs en trafikled i stället för i obruten terräng. Det underlättar både själva byggandet av ledningen och det senare underhållet av den. Däremot medför det knappast några fördelar för trafikleden.

Om ledningen däremot korsar trafikleden är detta snarast till nackdel för ledningens innehavare. Som framgår av *andra stycket* blir då trafikledens förvaltare ansvarig för de kostnader som uppstår till följd av att ledningen måste flyttas i samband med en omläggning av trafikleden. Ansvaret för att ledningen flyttas ligger dock kvar på ledningens innehavare.

18 § Om en naturgasledning som har byggts inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

Paragrafen, som motsvarar 12 § i utredningens förslag och 11 § rörledningslagen, bygger, liksom föregående paragraf, på prioritetsprincipen.

19 § Om arbete på en naturgasledning, som är belägen inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, skall det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom hans försorg. Innehavaren av ledningen skall svara för kostnaden för arbetet.

Om en naturgasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om han inte hunnit anmäla skadan till trafikledens förvaltare. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen (1971:948).

Paragrafen motsvarar 13 § i utredningens förslag och 12 § rörledningslagen.

Bestämmelsen i *första stycket* avser alla slags arbeten på en naturgasledning, dvs. framdragande, ändring och underhåll. Förvaltaren av trafikleden får välja mellan att ge anvisningar för arbetets utförande och att utföra arbetet genom egen försorg. Innehavaren av ledningen svarar för kostnaderna för såväl sitt eget arbete som det arbete som har utförts genom trafikledens förvaltares försorg.

I *andra stycket* ges en ledningsinnehavare rätt att påbörja reparationsarbeten om dröjsmål med reparationen skulle orsaka allvarlig olägenhet. Han skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare så att denne kan ge anvisningar för det fortsatta arbetet eller utföra arbetet genom egen försorg.

I *tredje stycket* anges att för arbete med naturgasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen.

3 kap. Skyldigheter för den som innehar en naturgasledning

Anslutning av naturgasledning

1 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor ansluta en annan naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till sin naturgasledning.

Skyldighet föreligger inte om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan naturgasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

Paragrafen motsvarar 3 § i utredningens förslag.

I *första stycket* regleras anslutningsskyldigheten för den som innehar en naturgasledning. Skyldigheten gäller för innehavare av naturgasledning oavsett om ledningen innehas med eller utan stöd av koncession, dvs. skyldigheten gäller för innehavare av såväl överförings- som distributionsledningar. Däremot är innehavare av interna ledningar undantagna från anslutningsskyldigheten, vilket framgår av tredje stycket. Skyldigheten åvilar ledningens *innehavare* oavsett om innehavet grundas på äganderätt eller nyttjanderätt.

Enligt huvudregeln är en ledningsinnehavare skyldig att till sin egen ledning ansluta andra naturgasledningar om dessa innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund. Dessa kundbegrepp definieras i 1 kap. 4 respektive 5 §. Här bör uppmärksammas att innehavare av interna nät inte omfattas av definitionen av naturgasföretag, varför anslutningsskyldighet gentemot sådana ledningsinnehavare inte föreligger på denna grund. Däremot kan innehavaren av ett internt nät ha så stor förbrukning att han uppfyller definitionen av berättigad kund, varvid anslutningsskyldighet föreligger.

Om anslutning medges skall den ske på skäligen villkor. Föreskrifter om sådana villkor finns i 5 §.

Undantag från anslutningsskyldigheten föreligger, enligt *andra stycket*, om naturgasledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen. Naturgasledningen måste nämligen fysiskt, utöver befintlig överföring,

kunna klara den ökade överföring som blir följden av en ny anslutning. Härvid måste bedömas inte bara den tillkommande mängden naturgas som skall överföras utan också den tid under vilken överföringen skall ske. Överföring av naturgas varierar nämligen till sin omfattning under året. Den är större under vinterhalvåret och mindre under sommarhalvåret.

Om det inte finns ledig kapacitet föreligger inte anslutningsskyldighet. I sådana fall har redan anslutna kunder företräde.

En innehavare av en naturgasledning får inte särbehandla sig själv eller den koncern där han eventuellt ingår. Innehavaren får alltså inte med hänvisning till sina eller koncernens framtida behov av överföringskapacitet vägra att ansluta andra kunder. Å andra sidan behöver innehavaren inte inskränka sin egen pågående överföring för att frigöra kapacitet åt andra kunder. Som nyss nämnts har ju redan pågående överföring företräde.

Anslutningsskyldighet föreligger inte heller om det finns särskilda skäl i övrigt. Som exempel kan nämnas situationer då det med fog kan befaras bli svårt att få betalt av motparten. Det kan också, i vissa fall, vara skäligt att kräva garantier eller säkerhet som förutsättning för anslutning.

Dessutom måste den ledning som skall anslutas ha en sådan teknisk konstruktion att den kan anslutas. Man kan alltså inte kräva att innehavaren av huvudledningen skall bygga om sin ledning för att kunna ansluta andra ledningar.

Vad gäller ledningars kapacitet bör också följande uppmärksammas. När en ledningsinnehavare får en begäran från en berättigad kund att bli ansluten till hans ledning måste han, som nyss nämnts, pröva om hans ledning har tillräcklig kapacitet för att klara den utökade överföringen. Om han finner att så är fallet måste han därutöver kontakta innehavaren av den s.k. överliggande naturgasledningen, dvs. den ledning genom vilken gasen överförs till hans egen ledning. Det finns alltid en överenskommelse mellan innehavarna av två anknutna naturgasledningar angående kapaciteten i anslutningspunkten mellan de två ledningarna. Om en ledningsinnehavare avser att öka överföringen i sin ledning måste han kontrollera att den överliggande ledningen har kapacitet att klara den utökade överföringen till anslutningspunkten.

Till följd av dessa förhållanden vet en berättigad kund, som blir ansluten till en ledning, att det finns kapacitet för just hans överföring, inte bara i den aktuella ledningen utan också i de överliggande ledningarna. Innebörden av detta är att den berättigade kunden därmed har tillgång till hela det svenska gasnätet och att han därmed kan köpa gas från vilken aktör som helst på den svenska gasmarknaden. Detta i sin tur leder till att handeln på den avreglerade naturgasmarknaden underlättas.

För tydlighets skull bör påpekas att anslutningsskyldighet aldrig föreligger gentemot kunder som inte är naturgasföretag eller berättigade kunder

I *tredje stycket* anges ett undantag från anslutningsskyldigheten enligt första stycket. Det gäller innehavare av s.k. interna ledningsnät inom hamn- eller industriområden som alltså inte är skyldiga att ansluta naturgasföretag eller berättigade kunder till sitt ledningsnät.

2 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor transportera naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan naturgasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

Paragrafen motsvarar 1 § i utredningens förslag.

Bestämmelsen i *första stycket* är en av de bärande principerna på den avreglerade naturgasmarknaden. Det är denna transportskyldighet för ledningsinnehavarna som möjliggör den handel på marknaden mellan naturgasföretagen och de berättigade kunderna som eftersträvas.

Skyldigheten avser transport av naturgas. Av definitionen i 1 kap. 6 § framgår att med transport av naturgas avses överföring av naturgas för ett annat naturgasföretags räkning till ett naturgasföretag eller en berättigad kund. Andra former av överföring omfattas alltså inte av skyldigheten enligt första stycket.

Ledningsinnehavaren har, med undantag för den situation som regleras i 3 §, ingen möjlighet att vägra utföra en transport. Frågan om ledningsnätet har den kapacitet som krävs för att transporten skall kunna genomföras skall, som nämnts i kommentaren till 1 §, prövas i samband med att naturgasföretag eller berättigade kunder begär anslutning till ledningsnätet. Sedan anslutning väl skett kan alltså ledningsinnehavaren inte, under åberopande av bristande kapacitet, vägra utföra en transport.

I *andra stycket* anges ett undantag från transportskyldigheten enligt första stycket. Det gäller innehavare av s.k. interna ledningsnät inom hamn- och industriområden, som alltså inte är skyldiga att transportera naturgas. Detta är en naturlig följd av att de inte har någon anslutningskyldighet enligt 1 §.

3 § Innehavaren av en naturgasledning som har gjort inköpsåtaganden i avtal om köp av naturgas får, efter ansökan, av regeringen beviljas ett tillfälligt undantag från skyldigheten enligt 2 § första stycket. Ett sådant undantag får beviljas bara om ledningsinnehavaren får eller kan antas få allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter till följd av skyldigheten enligt 2 § första stycket.

Ett undantag skall avse transporten av en viss mängd naturgas under viss angiven tid från en viss angiven leverantör till en eller flera angivna förbrukare.

Ansökan skall göras utan dröjsmål om ledningsinnehavaren redan har vägrat att utföra en viss transport.

Om ett tillfälligt undantag medges skall det i beslutet anges att det kan komma att ändras eller upphävas.

Ett beviljat undantag skall av regeringen utan dröjsmål anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission.

Paragrafen motsvarar 4 § i utredningens förslag.

Bestämmelsen i denna paragraf grundar sig på artikel 25.1 i gasmarknadsdirektivet. Bakgrunden till bestämmelsen är följande. På den nuvarande, monopoliserade marknaden är det vanligt att ledningsinnehavaren

gör s.k. take-or-pay-åtaganden i inköpsavtal. Detta innebär att ledningsinnehavaren åtar sig att under en angiven tid, som brukar vara lång, betala för en viss mängd naturgas oavsett om han senare begär att få hela denna mängd levererad eller ej från leverantören. Eftersom ledningsinnehavaren på den monopoliserade marknaden inte behöver öppna sina ledningar för andra leverantörer kan han alltid vara tämligen säker på att få avsättning för den avtalade gasmängden.

När nu gasmarknaden öppnas för konkurrens genom att ledningsinnehavarna blir skyldiga att transportera gas för annans räkning kan detta medföra problem för de ledningsinnehavare som är bundna av take-or-pay-åtaganden. De är fortfarande tvungna att, kanske under lång tid, betala för en viss mängd gas. Men numera har de inga garantier för att få avsättning för hela gasmängden eftersom andra gasleverantörer kan ingå leveransavtal med förbrukare som tidigare var tvungna att köpa sin gas från ledningsinnehavaren.

Innebörden av bestämmelsen i paragrafens *första stycke* är att ledningsinnehavaren kan ansöka om ett tillfälligt undantag från skyldigheten att transportera gas för annans räkning. Där anges också de kriterier som måste vara uppfyllda för att ett undantag skall kunna beviljas. Vid prövning huruvida kriterierna är uppfyllda kommer de kriterier som anges i artikel 25.1 andra stycket och artikel 25.3 i gasmarknadsdirektivet att vara vägledande.

Av *andra stycket* framgår vad ett undantag skall avse och därmed indirekt omfattningen av de möjligheter ledningshavaren har att vägra att transportera gas för annans räkning. Först bör det konstateras att ledningsinnehavaren inte kan generellt vägra att transportera gas för annans räkning. Han kan inte heller generellt vägra att transportera gas för en viss leverantörs räkning eller för vissa förbrukares räkning.

När en viss leverantör begär att en ledningsinnehavare skall transportera gas för hans räkning måste han ange till vilka förbrukare transporten skall ske, hur stor mängd gas per tidsenhet som transporten avser och hur lång tid denna transport skall pågå. Det är en på detta sätt specificerad transport som ledningsinnehavaren kan vägra att utföra. Han kan naturligtvis vägra att utföra flera olika transporter men dessa måste då vara specificerade på det sätt som nu nämnts.

Det bör här anmärkas att en ledningsinnehavare inte får vägra *anslutning* av en naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund med stöd av bestämmelserna i denna paragraf.

I *tredje stycket* föreskrivs att en ledningsinnehavare som redan har vägrat att utföra en viss transport måste ansöka om undantag utan dröjsmål. Av bestämmelsen framgår att ledningsinnehavaren kan vägra att utföra en transport redan innan han ens har ansökt om ett undantag enligt första stycket. Vidare framgår att en ansökan om undantag kan göras såväl innan som efter det att ledningsinnehavaren har vägrat utföra en transport.

En begäran om att få en viss transport utförd bör av praktiska skäl framställas någon tid innan den skall börja utföras. Om ledningsinnehavaren, då han mottagit framställningen, överväger att vägra utföra transporten kan han alltså välja mellan att omedelbart ansöka om undantag och att dröja med sin ansökan till senast då han just har underrättat trans-

portören att han vägrar utföra transporten. En sådan underrättelse bör naturligtvis lämnas så snart som möjligt.

I *fjärde stycket* föreskrivs att ett beslut om undantag skall innehålla en underrättelse att det kan komma att ändras eller upphävas. Skälet för detta är att ett beviljat undantag, enligt *femte stycket*, skall anmälas till Europeiska kommissionen, vilket även framgår av artikel 25.2 i gasmarknadsdirektivet. Av artikeln framgår också att kommissionen på visst sätt kan begära att undantaget skall ändras eller upphävas, vilket kan komma att medges av regeringen.

Mätning av transporterad naturgas

4 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att utföra mätning av transporterad naturgas och att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Kostnaden för den mätning och rapportering som avser transporterad naturgas skall av ledningsinnehavaren debiteras den som mottar naturgasen.

Paragrafen motsvarar 2 § i utredningens förslag.

Kraven på mätning och rapportering av mängden överförd naturgas ökar på den avreglerade marknaden. Hittills har denna fråga bara berört förhållandet dels mellan ledningsinnehavaren och de förbrukare som varit anslutna till hans ledningsnät, dels mellan innehavarna av ledningar som ansluter till varandra. Dessa frågor har därför reglerats i avtal mellan berörda parter.

På den avreglerade gasmarknaden kommer ledningsinnehavaren att bli tvungen att mäta och rapportera också för andra aktörers räkning, aktörer med vilka han inte har något avtalsförhållande. Därför måste föreskrifter meddelas om denna mätning och rapportering. Detta föreskrivs i *första stycket*. Dessa föreskrifter kommer bara att gälla mätning och rapportering av *transporterad* naturgas. Därmed avses naturgas som ledningsinnehavaren transporterar för en annan leverantörs räkning till ett naturgasföretag eller en berättigad kund. Detta följer av definitionen av transport av naturgas i 1 kap. 6 §. Mätning och rapportering av annan överföring av naturgas lämnas, som hittills, oreglerad.

I *andra stycket* regleras kostnaden för den mätning och rapportering som avser transporterad naturgas. Kostnaden skall debiteras den som tar emot gasen. Kostnaden får alltså inte ingå i den gemensamma transporttariffen. Mottagaren kan vara ett naturgasföretag vars ledning är ansluten till den ledning genom vilken transporten sker. Mätningen sker då i anslutningspunkten mellan de två ledningarna. Mottagaren kan också vara en berättigad kund. Mätningen sker då i den berättigade kundens anslutningspunkt.

5 § Avgifter och övriga villkor för anslutning av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till en naturgasledning skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en avgifts skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Den som innehar en naturgasledning skall vid begäran om ny anslutning inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen.

Enligt 1 § är innehavaren av en naturgasledning skyldig att *på skäliga villkor* ansluta en annan naturgasledning som innehas av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till sin ledning.

I *första stycket* preciseras innebörden av begreppet skäliga villkor. Med detta avses att avgifter och övriga villkor för en anslutning skall vara dels skäliga, dels utformade på sakliga grunder. Med det sista menas att avgifter och övriga villkor skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

Hur skäligheten skall bedömas regleras i andra meningen. Vid denna bedömning skall företagets krav på en rimlig avkastning av verksamheten beaktas. Anslutning är dock inte en kontinuerligt pågående verksamhet. Priset för en anslutning måste bedömas från fall till fall. Detta beror på att kostnaden för anslutningar varierar beroende på avståndet mellan den befintliga ledningen och den som skall anslutas samt terrängförhållandena på platsen. Skälighetsbedömningen av avgiften för en anslutning får därför baseras på kostnaden för anslutningen samt ett rimligt vinstpåslag.

Enligt *andra stycket* skall ledningsinnehavaren lämna skriftlig uppgift om avgifter och övriga villkor för en begärd anslutning. Eftersom kostnaden för en anslutning varierar från fall till fall måste ledningsinnehavaren få rimlig tid att beräkna dessa kostnader. Därför krävs bara att uppgiften lämnas inom skälig tid.

Transporttariffer

6 § Transporttariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en tariffs skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Transporttariffer skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar, genom vilka transporten sker.

Begreppet transporttariff finns definierat i 1 kap. 7 §. Därav framgår att med transporttariff avses avgifter och övriga villkor för transport av naturgas. Begreppet transport av naturgas definieras i 1 kap. 6 §. Till följd av den definitionen avser transporttariff endast avgifter och villkor som tillämpas gentemot naturgasföretag och berättigade kunder. Utanför definitionen faller alltså de avgifter och villkor som tillämpas gentemot förbrukare som inte är berättigade kunder. Vad gäller överföring betalar

dessa kunder ett samlat pris som innefattar priset för såväl den levererade gasen som överföringen till anslutningspunkten. Någon separat tariff för själva överföringen finns alltså inte.

I *första stycket* anges att transporttarifferna skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Att transporttarifferna skall vara skäliga framgår redan av 2 §, där det föreskrivs att ledningsinnehavaren är skyldig att *på skäliga villkor* transportera naturgas. Hur skäligheten skall bedömas regleras i andra meningen. Vid bedömning av en transporttariffs skälighet skall företagens krav på en rimlig avkastning av verksamheten beaktas. Vad gäller transport utgör den verksamheten ett naturligt monopol. Denna verksamhet bedrivs på ett affärsmässigt sätt, vilket bl.a. innebär att den skall ge en rimlig avkastning. Däremot får inte ledningsinnehavarna utnyttja sin monopolställning genom att ta ut oskäliga monopolvinster. Regleringen i andra meningen syftar till att förhindra det. Det låter sig inte göras att nu närmare ange hur denna fråga skall regleras. Skälen är främst att gassektorn i sin helhet är förhållandevis ung, att den hittills varit helt monopoliserad och att den tillämpat s.k. alternativprissättning, dvs. att priserna har fastställts utifrån priset på andra energislag och inte baserats på förhållandena inom gassektorn. Priset har alltid inkluderat såväl priset för själva gasen som priset för överföringen.

Innebörden av att tarifferna skall vara utformade på sakliga grunder är att de skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Kunder får delas in i grupper efter kostnadsbild. Inom samma kundkategori skall dock den principiella utformningen av transporttariffen vara likadan för alla kunder.

En berättigad kund är i allmänhet ansluten till en distributionsledning. Den transporterade gasen mäts i kundens anslutningspunkt. På grundval av mätresultatet betalar kunden för transporten till ledningsinnehavaren i enlighet med dennes transporttariff. Enligt *andra stycket* skall transporttariffen inkludera de kostnader som ledningsinnehavaren har för att få gasen överförd till sin rörledning genom s.k. överliggande rörledningsnät. Det rör sig i praktiken om den avgift innehavaren av distributionsledningen betalar till innehavaren av stamledningen enligt dennes transporttariff.

Med denna utformning av transporttariffen har en berättigad kund, när han har betalat till innehavaren av den ledning till vilken han är ansluten, därmed också betalat för transport genom alla rörledningar som krävs för att han skall få naturgas till sin anslutningspunkt. Därmed kan den berättigade kunden köpa gas från vilken aktör som helst på den svenska gasmarknaden utan att hans transportkostnader påverkas. Detta i sin tur leder till att handeln på den avreglerade gasmarknaden underlättas.

7 § Den som innehar en naturgasledning skall offentliggöra sin transporttariff samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om tariffen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariff.

I *första stycket* föreskrivs till en början att ledningsinnehavaren är skyldig att offentliggöra sin transporttariff. Syftet med bestämmelsen är att kunder inom EU skall kunna få kännedom om tariffen utan att kontakta ledningsinnehavaren. Vidare föreskrivs att transporttariffer skall finnas i skriftlig form och att de skall lämnas ut utan dröjsmål.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariffer.

4 kap. Redovisning och revision

Redovisning av överföring och lagring av naturgas

1 § Verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall ekonomiskt redovisas var för sig och skilda från annan verksamhet.

Redovisning av överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 1 och 2 §§ i utredningens förslag.

Bestämmelser om naturgasföretags redovisning finns i artikel 13 i gasmarknadsdirektivet. Enligt artikel 13.2 skall naturgasföretag upprätta, låta revidera och offentliggöra sin årsredovisning enligt de bestämmelser i nationell rätt som avser årsräkenskaper i aktiebolag.

Naturgasföretag är underkastade sedvanliga regler om redovisning av verksamheten. Viktigast i detta hänseende är bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554).

De företagsformer som kan bli aktuella för naturgasföretag är aktiebolag, ekonomiska föreningar och kommunala verk.

Juridiska personer, däribland aktiebolag och ekonomiska föreningar, är, med vissa undantag som i det här sammanhanget saknar betydelse, bokföringsskyldiga enligt bokföringslagen, vilket framgår av 2 kap. 1 §. Kommuner är däremot inte bokföringsskyldiga enligt bokföringslagen, vilket föreskrivs i 2 kap. 5 §. Föreskrifter om kommuners bokföringsskyldighet finns i 8 kap. kommunallagen (1991:900) och i 2 kap. lagen (1997:614) om kommunal redovisning.

Vad gäller årsredovisning är aktiebolag och ekonomiska föreningar skyldiga att upprätta och offentliggöra en årsredovisning enligt årsredovisningslagen, vilket föreskrivs i 1 kap. 1 § årsredovisningslagen och 6 kap. 1 § bokföringslagen.

Föreskrifter om kommuners skyldighet att upprätta årsredovisning finns i 8 kap. kommunallagen och 3–8 kap. lagen om kommunal redovisning.

Enligt artikel 13.3 skall integrerade naturgasföretag i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas.

I paragrafen ges vissa föreskrifter som syftar till att genomföra denna bestämmelse. Föreskrifterna kommer alltså att gälla utöver föreskrifterna i årsredovisningslagen och bokföringslagen.

I *första stycket* stadgas att verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall redovisas skilt från annan verksamhet.

Vad gäller överföring av naturgas bör följande uppmärksammas. Redovisningen av överföringsverksamhet avser all överföring, alltså dels den som ledningsinnehavaren utför för egen räkning till de kunder som han säljer gas till, dels den överföring som han utför för ett annat företags räkning när detta företag säljer gas till berättigade kunder. Den senare formen av överföring definieras i 1 kap. 6 § som transport av naturgas. Det är endast tariffen för sådan transport som är reglerad i 3 kap. 6 §. Det torde dock vara ogörligt att redovisa dessa två former av överföring separat.

Vid bedömningen av skäligheten i transporttariffen får man kontrollera hur stor del av de totala överföringskostnaderna som ligger till grund för transporttariffen. Om denna andel ter sig orimligt stor kan man misstänka att företaget korssubventionerar sin egen verksamhet och att transporttariffen därmed är för hög.

Som nyss nämnts skall överföring och distribution av naturgas redovisas skilda från varandra. Naturgaslagen gör dock ingen åtskillnad mellan dessa två begrepp. I *andra stycket* föreskrivs att den del av en överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall redovisas samlat, dvs. bedömas som en och samma verksamhet. Därav följer att de delar av en överföringsverksamhet som omfattas av olika tariffer skall redovisas åtskilt. Det förekommer aldrig att transporttariffen på en överföringsledning är densamma som tariffen på en distributionsledning, varför överföring och distribution alltid kommer att redovisas åtskilt.

I *tredje stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning. Dessa föreskrifter kommer att gälla oavsett om nämnda verksamheter särredovisas eller ej i ett naturgasföretag. Föreskrifterna kommer alltså att gälla utöver sedvanliga redovisningsregler. Dessutom kommer också att föreskrivas en skyldighet för berörda företag att till en myndighet ge in redovisningshandlingar.

I redovisningen skall bl.a. anges alla kostnader och intäkter som är hänförliga till den redovisade verksamheten. Vad gäller själva anläggningarna, dvs. naturgasledningar och naturgaslager, ingår bland kostnaderna inte bara kostnaden för att bygga anläggningen utan också kostnaderna för alla förberedande åtgärder som varit nödvändiga för själva byggandet.

2 § Revisor i ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

Paragrafen motsvarar 3 § i utredningens förslag.

I *första stycket* anges att revisorn i ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall granska den särskilda redovisningen av dessa verksamheter. Den särskilda granskningen syftar till att kontrollera att redovisningen har skett i överensstämmelse med föreskrifterna i 1 § eller i överensstämmelse med föreskrifter som har meddelats med stöd av 1 §.

Enligt *andra stycket* skall revisorn upprätta ett särskilt intyg som skall innehålla ett utlåtande i frågan om redovisningen skett i överensstämmelse med nämnda föreskrifter. Detta intyg skall företaget årligen lämna in till den myndighet som regeringen bestämmer.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen att meddela närmare föreskrifter om revision av överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning.

5 kap. Kommunala naturgasföretag

1 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets överföringsverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

I paragrafen avhandlas undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen. Sådant undantag blir tillåtet i två fall.

Det första fallet omfattar handel med naturgas och därmed sammanhängande verksamhet. Med därmed sammanhängande verksamhet förstås exempelvis konsultverksamhet och entreprenadverksamhet med anknytning till naturgasförsäljning. Någon geografisk begränsning av undantaget från lokaliseringsprincipen gäller inte. Detta innebär således att ett kommunalt naturgasföretag har rätt att bedriva handel med naturgas i hela landet.

Det andra fallet omfattar överföring av naturgas. Detta undantag får bara utnyttjas i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet. Härmed förstås att få en lämplig utformning av infrastrukturen, dvs.

kommunens rörledningsnät. Därför gäller undantaget bara i geografisk närhet till kommunens rörledningsnät.

En förutsättning för att undantag från lokaliseringsprincipen skall vara tillåten är i båda fallen att verksamheten bedrivs i en egen juridisk person. Det är alltså inte tillåtet att i de här fallen bedriva verksamheten i ett kommunalt verk.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § ellagen (1997:857) får företaget redovisa båda verksamheterna tillsammans.

En kommun som bedriver handel med naturgas kan välja att bedriva verksamheten i ett kommunalt verk eller i en fristående juridisk person, vanligen ett aktiebolag. Om den förstnämnda formen väljs skall verksamheten bedrivas med iakttagande av sedvanliga kommunalrättsliga principer. Om kommunen däremot väljer bolagsformen får verksamheten drivas med undantag från lokaliseringsprincipen, vilket framgår av 1 §.

Om kommunen väljer bolagsformen för sin handel med naturgas måste verksamheten, enligt förevarande paragraf, drivas på affärsmässig grund. Detta innebär att likställighets- och självkostnadsprinciperna inte får tillämpas.

Att verksamheten skall drivas på affärsmässig grund innebär främst att företaget skall ha ett affärsmässigt beteende och tillämpa en korrekt prisättning. En viss vinstmarginal bör normalt räknas in i priset. De villkor som gäller för det privata näringslivets affärsdrivande verksamhet skall alltså normalt vara vägledande.

Den verksamhet som skall drivas på affärsmässig grund skall redovisas särskilt. Det förekommer att kommuner samlar all sin energirelaterade verksamhet i ett företag. Ett sådant företag kan då också bedriva produktion av och handel med el och/eller distribution av fjärrvärme. Dessa verksamheter skall också, enligt 7 kap. 2 § ellagen (1997:857), drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. I denna situation får företaget tillsammans redovisa all verksamhet som skall drivas på affärsmässig grund.

6 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 19 § första stycket rörledningslagen. Den viktigaste delen i tillsynen kommer till en början att gälla de nya regler som syftar till att öppna gasmarknaden för konkurrens, nämligen naturgasföretagens anslutnings- och transportskyldighet, skyldigheten att ha skäliga transporttariffer och redovisningsskyldigheten. Dessutom kommer tillsynen att

omfatta de föreskrifter och villkor som gäller inom ramen för koncessionerna.

Det inte bara de företag, vars ledningar kräver koncession, som kommer att stå under tillsyn. Även de företag, vars ledningar inte kräver koncession, men där innehavaren har anslutnings- och transportskyldighet kommer att omfattas av tillsynen. Det gäller i praktiken de företag som innehar distributionsledningar. Däremot faller företag som endast innehar interna ledningar utanför tillsynens omfattning.

Som framgår av 2 kap. 8 § andra stycket skall en koncession föras med de villkor som behövs bl.a. av säkerhetsskäl. I kommentaren nämns att dessa villkor fastställs efter samråd med Sprängämnesinspektionen.

Vad gäller tillsynen beträffande dessa villkor sker den inte inom ramen för naturgaslagen. Naturgas är en brandfarlig gas och omfattas därmed av bestämmelserna i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor. Enligt 16 § den lagen utövas den centrala tillsynen av Sprängämnesinspektionen och den lokala tillsynen av den eller de kommunala nämnder som svarar för räddningstjänsten.

2 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. En begäran får förenas med vite.

I paragrafen, som delvis motsvarar 19 § andra stycket rörledningslagen, regleras tillsynsmyndighetens befogenheter närmare.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Paragrafen motsvarar 4 § i utredningens förslag och 20 § första stycket rörledningslagen.

Paragrafen anger tillsynsmyndighetens grundläggande befogenhet för att åstadkomma rättelse, nämligen förelägganden. Förelägganden får alltid förenas med vite. Bestämmelser om viten finns i lagen (1985:206) om viten.

Befogenheten att utfärda föreläggande, eventuellt i förening med vite, omfattar även den situation som regleras i 5 §. Ett företag som inte lämnar in föreskrivna redovisningshandlingar eller revisorsintyg skall enligt nämnda paragraf betala förseningsavgift. Närmare föreskrifter om förseningsavgift ges i 6–11 §§. Om ett företag inte har uppfyllt sina skyldigheter sedan möjligheterna att besluta om förseningsavgift har uttömts har alltså tillsynsmyndigheten möjlighet att förelägga företaget, eventuellt i förening med vite, att fullgöra sina skyldigheter.

Dessa skyldigheter är grundläggande för gasmarknadens funktion, varför tillsynsmyndigheten måste kunna använda alla möjligheter att åstadkomma rättelse. Om inte ett vitesföreläggande kan åstadkomma rättelse återstår bara att återkalla koncessionen. Denna sista möjlighet gäller dock bara gentemot innehavare av överföringsledningar, eftersom distributionsledningar inte omfattas av koncessionskravet.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter en myndighet har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Paragrafen motsvarar 5 § i utredningens förslag.

Med stöd av bemyndigandet i denna paragraf kommer regeringen eller en myndighet att meddela föreskrifter om vissa avgifter. Avgiften syftar till att finansiera alla de uppgifter en myndighet kommer att få enligt lagen. Samtliga uppgifter kommer att läggas på en och samma myndighet. De viktigaste uppgifterna är att bereda koncessionsärenden, granska naturgasföretagens redovisning samt att utöva tillsyn. De viktigaste tillsynsuppgifterna kommer att bli övervakning av att naturgasföretagen tillämpar skäliga anslutnings- och transportvillkor. Avgiften kommer att tas ut från alla företag som omfattas av tillsynen.

Förseningsavgift

Bestämmelserna i detta avsnitt har utformats efter mönster från motsvarande föreskrifter i 12 kap. 7–13 §§ ellagen (1997:857). Dessa föreskrifter i sin tur har utformats efter mönster från 8 kap. 5–11 §§ årsredovisningslagen (1995:1554). Kommentarer till dessa bestämmelser finns i Regeringens proposition (prop. 1995/96:10) Års- och koncernredovisning Del II s. 262 ff.

5–11 §§ motsvarar 6–12 §§ i utredningens förslag.

5 § Om ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning inte lämnar in de handlingar som krävs enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 1 § tredje stycket skall företaget betala förseningsavgift till staten enligt 6 §. Detsamma gäller om ett sådant naturgasföretag inte lämnar in ett revisorsintyg enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 2 § tredje stycket.

Beslut om förseningsavgift fattas av den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall betala en förseningsavgift om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in till den myndighet som regeringen bestämmer inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om företaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång. Avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett be-

slut om förseningsavgift enligt första stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt andra stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 20 000 kr.

Föreskrifterna i *första stycket* avviker något från motsvarande föreskrifter i årsredovisningslagen. För det första gäller föreskrifterna om förseningsavgift i den lagen bara aktiebolag medan förevarande bestämmelser gäller alla företag oavsett företagsform.

I motsvarande bestämmelse i årsredovisningslagen föreskrivs att aktiebolaget skall betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom *nio* månader i stället för *sju* månader från räkenskapsårets utgång om aktiebolaget bl.a. har gjort anmälan till registreringsmyndigheten om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 § tredje stycket aktiebolagslagen. Registreringsmyndighet är Patent- och registreringsverket (PRV), som också beslutar om förseningsavgift. När frågan om beslut om förseningsavgift blir aktuell har alltså PRV kännedom om huruvida ett aktiebolag har gjort anmälan eller inte.

När det gäller förseningsavgift enligt naturgaslagen är dock situationen annorlunda, eftersom någon anmälningsskyldighet gentemot tillsynsmyndigheten vad gäller fortsatt bolagsstämma eller föreningsstämma inte föreligger. Tillsynsmyndigheten har alltså inte motsvarande kännedom som PRV när frågan om beslut om förseningsavgift blir aktuell. Därför har föreskriften fått den utformning som framgår av lagtexten.

Detta innebär att tillsynsmyndigheten måste ta reda på om ett företag har fattat beslut om fortsatt bolagsstämma eller föreningsstämma om myndigheten överväger att fatta beslut om förseningsavgift inom nio månader från räkenskapsårets utgång.

7 § Om registrering har skett av ett beslut om att företaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

8 § Har företaget inom föreskriven tid lämnat in de handlingar som anges i 5 §, men har handlingarna någon brist som lätt kan avhjälpas, får myndigheten meddela beslut om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos myndigheten.

9 § En förseningsavgift skall efterges, om underlåtenheten att ge in handlingen framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som företaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

10 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppsmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

11 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Om ett företag har rätt att få tillbaka betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, skall ränta betalas på den återbetalda förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek tillämpas 19 kap. 14 § skattebetalningslagen (1997:483).

7 kap. Övriga bestämmelser

Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktamhet

1. bryter mot 2 kap. 1 eller 2 §, eller
2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 8 § andra stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Paragrafen motsvarar delvis 22 § rörledningslagen.

Enligt paragrafen inträder straffansvar för den som bygger eller använder en naturgasledning eller ett naturgaslager utan koncession när sådan krävs. Dessutom inträder straffansvar för den koncessionshavare som bryter mot de villkor som har meddelats i koncessionsbeslutet.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande

4 § Beslut av en myndighet enligt 2 kap. 14 och 15 §§ samt 6 kap. 2, 3, 6 och 9 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

I *första stycket* anges de beslut som får överklagas. Det gäller beslut enligt 2 kap. 14 och 15 §§ om återställningsåtgärder då en naturgasledning eller ett naturgaslager skall tas bort. Dessutom får vissa beslut av tillsynsmyndigheten överklagas, nämligen förelägganden enligt 6 kap. 3 § för att åstadkomma rättelse, beslut om förseningsavgift enligt 6 kap. 6 § och beslut om eftergift av förseningsavgift enligt 6 kap. 9 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

2. Denna lag tillämpas även på koncessioner som har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som avser rörledning för transport av naturgas eller produkt av naturgas med följande undantag.

a) 1 § andra stycket 1 lagen om vissa rörledningar tillämpas alltjämt på ledningar som har börjat byggas före ikraftträdandet.

b) Ett undantag som har medgivits med stöd av 1 § tredje stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

c) Bestämmelsen om giltighetstid i en koncession som har meddelats enligt lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

d) Ett villkor för en koncession som har meddelats enligt 6 § andra stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

e) 14 § lagen om vissa rörledningar tillämpas på anmälningar som gjorts före ikraftträdandet.

3. Föreskrifterna i 4 kap. 1 och 2 §§ tillämpas första gången för det första räkenskapsår som påbörjas efter den 31 juli 2000.

Gasmarknadsdirektivet skall vara genomfört i nationell lagstiftning senast den 10 augusti 2000. I *punkten 1* föreskrivs att lagen träder i kraft den 1 augusti 2000.

I *punkten 2* föreskrivs att den nya lagen skall tillämpas på koncessioner som har meddelats enligt rörledningslagen och som avser rörledningar för transport av naturgas eller produkt av naturgas. Samtliga koncessioner som avser det svenska naturgasnätet har meddelats enligt rörledningslagen. Föreskriften i denna punkt är nödvändig för att den nya lagen och därmed gasmarknadsdirektivet skall få genomslag på den svenska naturgasmarknaden. De viktigaste föreskrifterna i den nya lagen som blir tillämpliga på de befintliga koncessionerna är anslutnings- och transportskyldigheten, skyldigheten att mäta och rapportera transporterad naturgas samt redovisningsskyldigheten.

Vissa bestämmelser i rörledningslagen skall dock alltjämt tillämpas på befintliga rörledningar och koncessioner. Dessa undantag anges i punkterna a–e.

Ledningar som har eller avses få en längd av högst 20 kilometer är icke koncessionspliktiga enligt rörledningslagen. Föreskriften i *punkten a* in-

nebär att sådana ledningar alltså får byggas och användas utan koncession. En förutsättning för detta är att de har börjat byggas innan den nya lagen träder i kraft.

Enligt rörledningslagen får regeringen i ett visst fall medge undantag från koncessionsplikt. Enligt *punkten b* skall ett sådant medgivet undantag alltså gälla.

Koncession enligt naturgaslagen skall enligt huvudregeln i 2 kap. 10 § meddelas för fyrtio år. Enligt rörledningslagen skall dock giltighetstiden för en koncession bestämmas till längst trettio år. Enligt *punkten c* skall den giltighetstid som har meddelats i en koncession enligt rörledningslagen alltså gälla.

Enligt rörledningslagen kan som villkor för en koncession bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall utge en särskild avgift till staten eller iakttä något annat liknande villkor. Den bestämmelsen har inte förts över till den nya naturgaslagen. I *punkten d* föreskrivs att sådana villkor som har meddelats enligt rörledningslagen alltså skall gälla.

Enligt rörledningslagen har koncessionshavaren rätt att frånträda sin koncession om han gör anmälan om det sex månader i förväg. Den rätten har inte förts över till naturgaslagen. I *punkten e* föreskrivs att denna rätt kvarstår för den som har gjort anmälan innan den nya lagen träder i kraft.

Någon övergångsbestämmelse beträffande ansökningar om koncession som har gjorts men inte avgjorts innan den nya lagen träder i kraft införs inte. Det innebär att sådana ansökningar skall avgöras enligt den nya naturgaslagen. Det medför knappast några problem eftersom prövningskriterierna i de båda lagarna är i stort sett desamma.

Att dessa ansökningar kommer att prövas enligt den nya naturgaslagen innebär följande förändringar. Koncession kommer att meddelas för fyrtio år i stället för längst trettio år. Staten kan inte som villkor föreskriva om statligt deltagande i koncessionen eller om en särskild avgift till staten eller annat sådant villkor.

I 4 kap. 1 och 2 §§ föreskrivs om skyldighet att upprätta särredovisning och om revisorsintyg. De flesta naturgasföretag torde ha kalenderår eller två kalenderhalvår som räkenskapsår. Man kan inte kräva att särredovisning skall påbörjas under löpande räkenskapsår. Därför föreskrivs i *punkten 3* att dessa föreskrifter skall tillämpas första gången för det första räkenskapsår som börjar efter det att lagen har trätt i kraft.

13.2 Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Här föreslås bl.a. vissa ändringar i 7 kap. 2 §. Med ett mindre undantag föranleds dessa ändringar inte av genomförandet av gasmarknadsdirektivet. Tidigare fanns en möjlighet för nätmyndigheten att meddela förbud av visst angivet innehåll. Ett sådant förbud gällde dock bara till utgången av år 1998. Den föreskrift i förevarande paragraf som hade anknytning till sådana förbud har nu tagits bort.

Sammanställning av remissyttranden över Värme- och gasmarknadsutredningens slutbetänkande Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115)

Remissinstanserna

Värme- och gasmarknadsutredningens betänkande Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115) har tillställts totalt 65 remissinstanser. Efter remiss har yttranden avgetts av följande remissinstanser.

Hovrätten för västra Sverige, Kammarrätten i Göteborg, Justiekanslern, Domstolsverket, Statskontoret, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Överstyrelsen för civil beredskap, Sprängämnesinspektionen, Statens fastighetsverk, Riksrevisionsverket, Bokföringsnämnden, Marknadsdomstolen, Universitetet i Lund, Statens jordbruksverk, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Boverket, Lantmäteriverket, Banverket, Vägverket, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Konkurrensverket, Affärsverket svenska kraftnät (Svenska Kraftnät) Skogsstyrelsen, Statens energimyndighet, Telia AB, Länsstyrelsen i Skåne och Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Malmö kommun, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Kraftverksföreningen, Sveriges Elleverantörer, Svenska Fjärrvärmeföreningen, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Arbetsgivareföreningen, HSB Riksförbund, Hyresgästernas Riksförbund, Svensk Industriförening, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Svenska Bioenergiföreningen, Svenska Gasföreningen, Sveriges fastighetsägareförbund, Villaägarnas Riksförbund, Vattenfall Naturgas AB, Sydgas AB, Lunds Energi AB, Helsingborg Energi AB, Varberg Energi AB, Göteborg Energi AB.

Dessutom har skrivelser kommit in från Sydsvenska Industri- och Handelskammaren, Sydkraft, Vattenfall AB, Fortum Oil & Gas AB och Höganäs AB.

En ny naturgaslagstiftning

Behovet av en ny lagstiftning

Utredningen föreslår att en ny naturgaslag införs. Utredningens förslag lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Lagstiftningens omfattning och huvudsakliga innehåll

Utredningen föreslår att den nya naturgaslagen skall innehålla bl.a. regler för koncession, ledningsägarens skyldigheter, särredovisning och tillsyn. Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. *Hovrätten för västra Sverige* ifrågasätter om det finns någon vinst med att flytta över

bestämmelserna i rörledningslagen om koncession till den nya lagen. Risken är då att regleringarna av rörledningar splittras i två parallella system och där både systemen kommer att vara tillämpliga på rörledning för transport av naturgas.

Bestämmelser om koncession

Koncessionsplikt

Utredningen föreslår att det skall krävas koncession för att få dra fram och använda naturgasledningar och naturgaslager. Remissinstanserna instämmer med utredningens förslag.

Undantag från koncession

Utredningen föreslår att vissa naturgasledningar skall vara undantagna från koncessionsplikt.

Helsingborgs Energi, Vattenfall Naturgas, Lunds Energi, Göteborg Energi, Sydgas, Fortum Oil & Gas och Svenska Gasföreningen anser att det även skall finnas möjlighet till undantag från koncession för nybyggnation av mät- och reglerstation, linjeventilstation, rensdonsstation och kompressorstation. Orsaken till detta är att ett sådant undantag underlättar att den koncessionspliktiga ledningen utnyttjas effektivt.

Sveriges Fastighetsägareförbund vill att frågan om icke-koncessionspliktiga nät inom fastighet för leverans till hushåll bör utredas vidare.

Kommerskollegium anser att lösningen med att undanta vissa nät från koncession är ändamålsenlig innan naturgasnätet är utbyggt, men påpekar att sådana icke-koncessionspliktiga områden på sikt kan bli betydande användare av naturgas och att det då finns skäl att se över frågan om undantag från koncession.

Länsstyrelsen västra Götaland anser att kravet på koncession även skall gälla anslutningar till enskilda hushåll och företag och för ledningar som används inom hamn- eller industriområde. Orsaken till det utökade koncessionskravet är att framdragandet av naturgasledningar kan innebära betydande miljökonsekvenser.

Storstockholm Energi AB påpekar att rörledningslagen även innehåller ett undantag för koncession för ledning som är kortare än 20 meter och föreslår att detta undantag även införs i naturgaslagen.

Förutsättningar för koncession

Statskontoret, Svenska Kommunförbundet, Länsstyrelsen Halland, Malmö Stad, Svenska Bioenergiföreningen och LRF anser att utredningens förslag om ett upphävandet av den kommunala vetorätten avseende anläggning för lagring av minst 50 miljoner normalkubikmeter inte bör genomföras eller att frågan bör utredas ytterligare.

Boverket, Sydgas, Svenska Gasföreningen, Fortum Oil & Gas Vattenfall Naturgas och Helsingborgs Energi tillstyrker att den kommunala

vetorätten avseende anläggning för lagring av minst 50 miljoner normal-kubikmeter naturgas upphävs.

LRF vill att det vid koncessionsansökan skall åligga den sökande att visa att ledningen inte leder till ökade koldioxidutsläpp. *Svenska Bioenergiföreningen* vill att det skall åligga den sökande att visa att en ny gasledning innebär sänkta utsläpp av växthusgaser.

Svenska Gasföreningen, Sydgas, Göteborg Energi, Fortum Oil & Gas och *Vattenfall Naturgas* tillstyrker att framdragandet eller användning av en naturgasledning som tillåtits i en koncession enligt naturgaslagen inte ska kunna förbjudas med stöd av miljöbalken. De anser att detta är av stor vikt för att undvika osäkerhet i samband med investeringar i ny infrastruktur för naturgas.

Ett flertal remissinstanser vill att man närmare definierar ”lämplig från allmän synpunkt”, då detta uttryck uppfattas som vagt.

Villkor för koncession

Utredningen anser att man för att tillgodose allmänna intressen och enskild rätt bör kunna förena en koncession för en naturgasledning eller för ett naturgaslager med villkor. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna. *Sydgas* motsätter sig kravet på att göra koncessionen beroende av att sökanden ställer säkerhet för fullgörande av återställningsåtgärder. Detta skapar en administration som fördyrar transporten och därigenom försvagar naturgasens konkurrenskraft.

Tidsbegränsad koncession

Ingen remissinstans ifrågasätter utredningens bedömning om att 40 år är en lämplig koncessionstid. Flera remissinstanser tycker dock att koncessionstiden alltid skall vara 40 år och att kortare giltighetstid inte bör tillämpas.

Förlängning av giltighetstid

Utredningen föreslår att koncession får förlängas med 40 år åt gången och att det vid förlängning skall ställas samma krav som vid en prövning av en ny ansökan. Utredningens förslag lämnas utan invändning från remissinstanserna.

Naturgasledning inom trafikled

I förslaget föreslås att koncessionshavare vars ledning dragits fram inom område för befintlig allmän väg själv skall bekosta de åtgärder med ledningen som behövs för att en ändring av vägen ska kunna genomföras. Om däremot naturgasledningen endast korsar en väg får väghållaren ersätta koncessionshavaren för hans åtgärder när vägen ändras. *Vägverket* anser att koncessionshavaren i samtliga fall skall bekosta erforderliga åtgärder, oavsett om ledningen korsar vägen eller ej, eftersom detta dels är

rimligt och dels för att man riskerar svåra tolkningsfrågor, vilka kan föranleda tvister. *Banverket* tillstyrker förslaget till kostnadsdelning och att när en naturgasledning dras fram längs ett järnvägsspår bör samlokaliseringen av naturgasledning och järnvägsspår prövas särskilt. *Banverkets* samt berörd järnvägsinnehavares synpunkter bör därvid inhämtas. Lämpligen bör en oberoende riskanalys genomföras i varje enskilt fall.

Överlåtelse av koncession

Utredningen föreslår att en överlåtelse av koncession kräver särskilt tillstånd och att ny innehavares lämplighet prövas på samma sätt som vid ansökan om ny koncession. Utredningens förslag lämnas utan invändning från remissinstanserna.

Upphörande av koncession

Utredningen föreslår att koncession får återkallas om naturgasledningen eller naturgaslagret inte längre används och inte heller behövs för att säkra energiförsörjningen eller om koncessionshavaren missköter sig. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Borttagande av naturgasledning, återställning m.m.

Utredningen föreslår att vid upphörande av koncession är den som senast innehaft koncession skyldig att ta bort naturgasledningen och naturgaslagret samt att vidta åtgärder för återställning. *Lantmäterimyndigheten* anser att bland de återställningsarbeten som tillsynsmyndigheten bör besluta om, bör ingå att tillse att de rättsliga belastningar som gäller på berörda fastigheter tas bort. Då ledningsrättshavaren har ledningsrätt bör denne åläggas att begära omprövningsförrättning (33 § ledningsrättslagen) för att ledningsrätten skall upphävas. Enligt *Lantmäterimyndigheten* uppfattning är det orationellt att två olika myndigheter skall engageras, då det gäller markfrågor i samband med återställningsarbeten. För att effektivisera förfarandet föreslås att *Lantmäterimyndigheten* ges de uppgifter som tillsynsmyndigheten enligt 2 kap. 18 § föreslås få. Dessa frågor är ju av samma karaktär som de *Lantmäterimyndigheten* hanterar då ledningsrätt skall upplåtas för ny ledning. Motsvarande ändring bör i så fall införas också i 2 kap. 21 § ellagen.

Sydgas anser att texten i författningsförslaget 2 Kap. 18 § ”Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut...” bör ändras och få en lydelse enligt följande: ”Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt, ledningsrätt eller servitut...” *Fortum Oil & Gas* finner också det angeläget att även de som har ledningsrätt för eventuellt intilliggande ledningar, i detta avseende ges samma status som den som har utnyttjanderätt eller servitut till marken.

Tillträde till naturgasledningar

Utredningen föreslår att tillträde till naturgasledningar skall baseras på ett reglerat förfarande med offentliggjorda tariffer. Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Statskontoret, Konkurrensverket, länsstyrelsen i Västra Götalands län, Svenska Kommunförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, Fjärrvärmeföreningen, Villaägarnas Riksförbund, Lunds Energi och Stor-Stockholms Energi AB* tillstyrker förslaget. *Vattenfall Naturgas AB* anser att reglerat tillträde till naturgasnäten bör tillämpas efter en kortare övergångsperiod med förhandlat tillträde. När reglerat tillträde tillämpas bör ansvaret för prissättning av transporttjänster åvila naturgasföretagen.

Fortum Oil & Gas AB anser att förhandlat nättillträde är den lämpligaste tillträdesformen, som åtminstone borde tillämpas så länge som Danmark tillämpar förhandlat tillträde till det danska naturgasnätet, och i vart fall under en övergångsperiod. *Svenska Gasföreningen, Göteborg Energi AB* och *Fortum Oil & Gas AB* anför att om reglerat tillträde väljs så bör det utformas så att ansvaret för prissättning liksom utformningen av allmänna leveransvillkor och tariffer åläggs naturgasföretagen själva. *Statskontoret* framhåller att utvecklingen behöver följas noggrant för att uppmärksamma om intentionerna i lagen inte nås. *Konkurrensverket* anför att de föreslagna reglerna om anslutningsvillkorens skälighet synes vara formulerade med samma inbyggda brister som motsvarande regler i ellagen. Enligt verket har såväl Nätmyndigheten som domstolarna haft betydande svårigheter att tillämpa denna skälighetsregel. Verket anser att det är angeläget att regelverket ses över och skärps när gasmarknaden nått ett stadium där en sådan skärpt reglering inte motverkar tillväxten på ett negativt sätt.

Anslutning till naturgasledningar

Utredningen föreslår att den som äger en naturgasledning skall vara skyldig att på skäliga villkor ansluta berättigade kunders naturgasledningar. Förslaget lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser.

Sydgas och Helsingborg Energi AB anser att det är väsentligt att en anslutning som en gång accepterats inte med automatik innebär att uttagsrätten är obegränsad.

Transport av naturgas för annans räkning

Utredningen föreslår att en ledningsägare skall vara skyldig att på skäliga villkor transportera naturgas för berättigade kunder. Förslaget lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Berättigade kunder

Utredningen föreslår att berättigade kunder inledningsvis skall vara kunder som har naturgaseldad kraftproduktion och övriga slutförbrukare som förbrukar mer än fem miljoner kubikmeter naturgas per år och förbrukningsställe. Från och med den 1 januari 2006 skall alla kunder anses som berättigade.

Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran.

Fjärrvärmeföreningen tillstyrker förslaget. *Statens energimyndighet* anser att marknaden den 10 augusti 2000 bör öppnas för kunder med en förbrukning på 25 miljoner kubikmeter per år. Den 1 januari 2006 bör marknaden öppnas för samtliga kunder. *Svenska Gasföreningen* anser att öppningstakten för den svenska naturgasmarknaden bör anpassas till löptiderna hos nu gällande take or pay-kontrakt. *Konkurrensverket*, *TCO* och *Villaägarnas Riksförbund* anser att en fullständig öppning av marknaden bör ske tidigare än vad utredningen föreslagit. *Konkurrensverket* framhåller dock att den grad av marknadsöppning som föreslås ske i ett första steg är väl motiverad. *Vattenfall Naturgas AB* anser att den föreslagna initiala öppningstakten av den svenska naturgasmarknaden är balanserad och förstärker naturgasens konkurrensmöjlighet hos industriella användare. Den fortsatta öppningstakten bör dock prövas vid kontrollstationen 2003 och därvid skall hänsyn tas till såväl naturgastillförseln till Sverige som till befintliga take- or-pay-åtaganden.

Elleverantörerna saknar en diskussion om varför gränsen skall läggas på just fem miljoner kubikmeter och inte på någon annan högre eller lägre nivå.

Länsstyrelsen i Skåne län, *Fjärrvärmeföreningen*, *Svenska Gasföreningen*, *Lunds Energi* och *Göteborg Energi AB* anser att begreppet kraftvärme tydligare bör definieras, exempelvis genom att lägsta tillåtna kvot mellan producerad el och värme anges. *Sydgas AB*, *Lunds Energi* och *Göteborg Energi AB* understryker vikten av att en ledningsägare inte utan vidare skall kunna bedriva t.ex. distribution av naturgas; verksamheten måste även fortsättningsvis ske i överensstämmelse med bl.a. de föreskrifter som utfärdas av sprängämnesinspektionen. *Statens jordbruksverk* samt *länsstyrelserna i Hallands och Västra Götalands län* anser att det bör övervägas om regelverket även bör omfatta biogas.

Undantag

Geografiskt avgränsat område

Utredningen föreslår att om införandet av naturgaslagen skulle orsaka allvarliga problem inom ett geografiskt begränsat område kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ansöka hos Europeiska gemenskapens kommission om ett tillfälligt undantag från reglerna om marknadsöppning. *Helsingborgs kommun*, *Svenska Gasföreningen*, *Vattenfall Naturgas*, *Sydgas*, *Helsingborg Energi AB*, *Lunds Energi*, *Göteborg Energi AB* och *Fortum Oil & Gas AB* understryker vikten av att ett undantag medges för geografiskt begränsat område för att möjliggöra nya investeringar i naturgasinfrastruktur. *Vattenfall naturgas AB* anser att

utredningens förslag till lagtext i detta avseende bör förtydligas. *Svebio* anser att möjlighet till undantag från bestämmelserna om att tillåta tredje part utnyttja gasnäten inte bör finnas. *Lantbrukarnas Riksförbund* föreslår att undantag från marknadsöppning ej skall kunna beviljas för längre tid än fem år.

Take or pay-kontrakt

Utredningen föreslår att de naturgasföretag som får allvarliga ekonomiska svårigheter på grund av långsiktiga åtaganden om köp av naturgas, kan ansöka hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer om ett tillfälligt undantag från anslutnings- och transportskyldigheten. Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Svenska Gasföreningen* påtalar risken för att möjligheten till undantag p.g.a. långsiktiga take-or-pay-åtaganden leder till att problem byggs in i den nya svenska naturgasmarknaden. Föreningen anser att man i stället bör beakta strukturen hos naturgastillförseln till Sverige och anpassa öppningstakten av den svenska naturgasmarknaden till löptiden hos nu gällande take-or-pay-kontrakt.

Transporttariffer

Allmänt om transporttariffer

Utredningen föreslår att transporttariffer för transport av naturgas skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Transporttariffer för transport av naturgas skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar, genom vilken transporten sker.

Utredningens förslag lämnas utan invändning. *Konkurrensverket* framhåller dock att det är angeläget att regelverket ses över och skärps när gasmarknaden nått ett stadium där sådan skärpt reglering inte motverkar tillväxten på ett negativt sätt, mot bakgrund av erfarenheterna från motsvarande regler i ellagen. *Konkurrensverket* understryker att såväl Nätmyndigheten som domstolarna haft betydande svårigheter att tillämpa skälighetsregeln i ellagen och menar att såväl problemen med korssubventionering som problemen med tillämpning av reglerna om skäliga tariffer synes utgöra bakgrunden till att regeringen nyligen givit direktiv till en utredning om översyn av ellagens bestämmelser (1997:857).

Offentliggörande av tariffer

Utredningen föreslår att ledningsägare skall vara skyldiga att offentliggöra sina transporttariffer och andra villkor för att utnyttja systemet. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Ledningsägare skall vara skyldig att mängden transporterad naturgas och rapportera mätresultatet. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Reciprocitet

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller en s.k. reciprocitetsklausul, som har till uppgift att hindra bristande jämvikt i öppnandet av naturgasmarknaderna. Utredningen anser att reciprocitetsklausulen bör kunna användas mot länder med en procentuellt sett mindre marknadsöppning än Sveriges och om öppningen uppenbart orsakar ett snedvridande av konkurrensen.

Den närmare utformningen av en bestämmelse i den svenska naturgaslagen, där möjligheten att vägra leveranser utnyttjas i enlighet med reciprocitetsklausulen, måste dock enligt utredningen göras under beaktande av de särskilda konkurrensvillkor som föranleder utnyttjandet. Enligt klausulen får ledningsinnehavare rätt att vägra transportera gas från leverantör i ett visst land till en viss typ av berättigad kund i Sverige. Utredningen framhåller att det således inte är möjligt att införa en generell bestämmelse i lagen och att det därför är viktigt att regeringen bevakar konkurrenssituationen på naturgasmarknaden, och om så bedöms nödvändigt, lämnar förslag om tillägg till lagstiftningen för att undanröja bristande jämvikt i utlandshandeln.

Helsingborgs Energi AB (HEAB) samt *Sydgas AB* har haft synpunkter på frågan om reciprocitet. De framhåller att reciprocitet är en del av EG:s grundpelare och väsentligt för att uppnå jämvikt mellan olika länder. Därför anser HEAB och Sydgas att det är självklart att Sverige skall ha möjlighet att använda sig av en sådan klausul. Företagen anser att det bör införas tydliga regler som kan användas mot länder med en procentuellt mindre marknadsöppning än Sveriges, och att detta är särskilt viktigt om Sverige använder reglerat tillträde medan närliggande länder väljer ett förhandlat tillträde.

Import av naturgas till Sverige

Utredningen har berört frågan om eventuella importproblem av naturgas till Sverige, men föreslår inte någon åtgärd. Statskontoret, Länsstyrelsen i Skåne, Malmö kommun, Helsingborgs stad, Svenska Kommunförbundet, Industriförbundet, Fjärrvärmeföreningen, HSB Riksförbund, Hyresgästernas Riksförbund, Svensk Industriförening, SABO, Svenska Gasföreningen, Vattenfall AB, Sydgas, Varbergs Energi, Göteborg Energi AB, Sydsvenska Industri- och Handelskammaren, Sydkraft AB och Höganäs AB har kommenterat Vattenfall Naturgas transportavtal med DONG. Flera av remissinstanser är oroliga för att transportavtalet kommer att hindra företag i Sverige från att köpa naturgas via Danmark.

Särredovisning

Utredningen föreslår att särredovisning skall ske för respektive verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas. För en effektiv reglering av ett naturligt monopol krävs att den reglerande myndigheten kan kontrollera verksamheternas ekonomiska resultat. Under förutsättning att ett naturgasföretag bedriver såväl monopolverksamhet som konkurrensutsatt verksamhet föreligger enligt utredningen en uppenbar risk för konkurrensproblem genom att ett ekonomiskt överskott från monopolverksamhet kan användas för att subventionera konkurrensutsatt verksamhet, s.k. korssubventionering.

Remissinstanserna stödjer i huvudsak förslaget om särredovisning för respektive verksamhetsgren. *Bokföringsnämnden* anser dock att det kan vara förenat med betydande svårigheter att upprätta en särredovisning av god kvalitet i de fall då en och samma juridisk person bedriver olika verksamheter. Nämnden erinrar om vikten att regeringen och ansvarig myndighet kan utfärda föreskrifter för naturgasmarknaden som är jämförbara med vad som gäller inom elmarknadsområdet. *Statskontoret* anför att särredovisning ställer höga krav på såväl regelverk som tillsynsmyndighet för att tillsynen skall vara effektiv vad gäller att bevaka att villkoren för kunderna är skäliga och utformade på sakliga grunder. Vidare framhåller *Statskontoret* att det ligger på tillsynsmyndighetens ansvar, om tillsynen visar att lagstiftningen inte följs, att dels agera gentemot det aktuella företaget, dels överväga om regelverket bör skärpas för att motverka korssubventionering.

Revision

Utredningen föreslår att en revisor skall särskilt granska särredovisningen av verksamheterna och årligen avge ett utlåtande i form av ett särskilt intyg.

Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Kommunala naturgasföretag*Lokaliseringsprincipen*

Utredningen föreslår att för transport av naturgas skall undantaget från kommunallagens lokaliseringsprincip gälla endast om syftet är att uppnå en ändamålsenlig naturgasverksamhet samt att transportverksamheten därvid endast får bedrivas i geografisk närhet till företagets transportverksamhet i den egna kommunen.

Statskontoret anför att lokaliseringsprincipen är en av flera grundläggande principer för kommunal verksamhet, som det är angeläget att värna om. Undantag från denna princip måste vara mycket väl underbyggda, där syftet med undantaget noggrant måste analyseras i förhållande till syftet med lokaliseringsprincipen. *Statskontoret* anser inte att utredningens förslag uppfyller de krav som bör ställas på ett besluts-

underlag i denna fråga. *Länsstyrelsen Västra Götaland* anser att kommunala naturgasföretag i princip inte bör undantas från kommunallagens lokaliseringsprincip då kommunala bolag som verkar utanför den egna kommunen i konkurrens med det privata näringslivet skapar konkurrensproblem. Länsstyrelsen anser dock att det faktum att undantag från kommunallagens lokalisering-, likställighets- och självkostnadsprincip idag råder för kommunala bolag verksamma inom energiområdet torde dock tala för att undantag även bör gälla naturgasföretag. *Malmö stad, Svenska Kommunförbundet, Svenska Fjärrvärmeföreningen, Svenska Gasföreningen, Lunds Energi AB, Helsingborg Energi AB och Göteborg Energi AB* anser att kommunerna bör tillåtas bedriva naturgasverksamhet på en konkurrensutsatt marknad, utan geografisk inskränkning av lokaliseringsprincipen.

Likställighets- och självkostnadsprinciperna

Utredningen föreslår att ett sådant företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) och som bedriver handel med naturgas skall driva den delen av verksamheten på affärsmässiga grunder samt redovisa den särskilt.

Sydgas AB finner det självklart att de kommunägda naturgasföretagen skall bedriva sin handelsverksamhet enligt affärsmässiga principer. I annat fall riskerar den svenska naturgasmarknaden att snedvridas. När det gäller transportverksamheten kommer denna att regleras för såväl kommunägda som icke kommunägda naturgasföretag av reglerna om skäliga villkor för berättigade kunders tillträde till naturgasledningarna och därigenom kommer inte heller här att uppstå någon snedvridning av konkurrensen. *Sydgas AB* delar således utredningens förslag i denna del.

Tillsyn

Tillsyn m.m.

Utredningen föreslår att den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av naturgaslagen.

De remissinstanser som nämnder utredningens förslag om att tillsyn över efterlevnaden av den föreslagna naturgaslagen skall utövas av den myndighet som regeringen bestämmer delar samtliga utredarens förslag. *Banverket* saknar dock ett uttalat ansvar för den föreslagna myndigheten att utöva tillsyn över drift och underhåll så att detta inte eftersätts på ett sådant sätt att säkerheten äventyras och att tillsynsmyndigheten bör ges rätten att stänga driften av anläggningen i dessa fall.

Förseningsavgift

Utredningen föreslår att överförings- och lagringsverksamhet skall särredovisas, samt att en årsrapport jämte ett revisorsintyg beträffande särredovisningen årligen skall sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer. För att förmå naturgasföretagen i rätt tid och med riktiga

uppgifter sända in dessa handlingar skall en sanktion kunna meddelas för det fall att ett företag inte uppfyller kraven. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 1

Finansiering

Utredningen föreslår att tillsynsmyndighetens verksamhet skall finansieras genom en årlig avgift, som betalas av de naturgasföretag som skall sända in särredovisningar enligt naturgaslagen.

Sydgas AB och *Helsingborg AB* har förståelse för att myndighetens verksamhet bör finansieras genom avgifter som betalas av verksamheten. *Sydgas AB* vill dock påpeka att det, i varje fall inledningsvis, enbart är sju företag som kommer att finansiera verksamheten och med den föreslagna metoden för avgiftsuttag är det till största delen *Sydgas AB* och *Vattenfall Naturgas AB* som kommer satt vara finansiärer. *Sydgas AB* anser därför att med hänsyn till att naturgasverksamheten är så pass liten och under utveckling kan den inte bära ytterligare kostnader. *Helsingborg AB* anser att det är av vikt att tillsynsmyndighetens verksamhet inte tillåts expandera så att avgifterna blir orimligt stora.

Organisation av myndigheten

Utredningen föreslår att regeringen bör låta utreda huruvida tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen skall handhas av en självständig myndighet.

Statskontoret anser att tillsynsmyndigheten har en viktig roll i genomförandet av den nya naturgaslagen och denna verksamhet kan komma igång senast när den nya lagen träder i kraft den 1 augusti 2000. *Statskontoret* anser att tillsynsverksamheten i ett inledningsskede bör ligga på Statens energimyndighet men att det finns skäl att som en mer långsiktig lösning, som utredningen föreslår, utreda om nätmyndigheten och tillsynsmyndigheten för gasmarknaden bör föras samman i en från *Energimyndigheten* fristående myndighet. *Riksrevisionsverket* tar inte ställning till om tillsynen över både ellagen och naturgaslagen bör utövas av en och samma myndighet men instämmer i utredningens förslag att en samordning bör föregås av en utredning om inrättandet av en självständig myndighet. *Statens energimyndighet* anser inte att frågan om huruvida tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen skall handhas av en självständig myndighet behöver utredas ytterligare. Frågan om de myndighetsuppgifter som avser ellagen skall handhas av en självständig myndighet eller ej har utretts och analyserats grundligt vid två tillfällen, dels inför inrättandet av *Nätmyndigheten* vid *Närings- och teknikutvecklingsverket* 1995, dels inför inrättandet av *Energimyndigheten* 1998. Vid båda dessa tillfällen ansågs övervägande skäl tala för att uppgifterna inte skulle handhas av en självständig myndighet. Enligt *Statens energimyndighets* uppfattning har inte några nya omständigheter framkommit som kan medföra att dessa ställningstaganden bör ändras och därmed inga skäl att än en gång utreda organisationsfrågan avseende tillsynen enligt ellagen och en kommande

naturgaslag. *Sveriges elleverantörer* anser att tillstånds- och tillsyns-ärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen bör handhas av en självständig myndighet. *Sveriges elleverantörer* anser vidare att det är viktigt att en sådan myndighet har kompetens och kan arbeta självständigt och effektivt inom sitt verksamhetsområde. Risken för intressekonflikter om dessa frågor förläggs till en existerande myndighet är en annan viktig faktor som talar för en självständig myndighet. *Sydgas AB* delar utredningens uppfattning att samma myndighet bör hantera både ellagen och naturgaslagen. *Sydgas AB* vill dock påpeka att en sådan självständig myndighet inte onödigtvis tillåts expandera utan istället administrativt och till viss del kompetensmässigt tar hjälp av andra myndigheter så att eventuella skalfördelar utnyttjas. *Sydgas AB* anser vidare att det mest effektiva är att Statens energimyndighet är tillsynsmyndighet samt att detta medför att samordningsfördelar kan uppnås med annan verksamhet som hantering av koncessionsärenden. *Helsingborg Energi AB* uppfattar utredningen som att den anser att en särskild tillsynsmyndighet bör inrättas gemensamt för tillsyn av ellagens och naturgaslagens bestämmelser. *Helsingborg Energi AB* delar den uppfattningen, men självklart bör de administrativa kostnaderna minimeras.

Övriga frågor

Systemansvar – ansvar för att teknisk balans upprätthålls i landets naturgassystem

Utredningen bedömer att ansvaret, på avtalsmässiga grunder mellan naturgasmarknadens aktörer, bör åvila de naturgasföretag som bedriver handel med naturgas.

Svenska kraftnät framhåller vikten av en tydlig ansvars- och rollfördelning mellan marknadens aktörer. Erfarenheter från andra avreglerade områden visar att detta bäst åstadkoms genom en klar boskillnad mellan den konkurrensutsatta verksamheten och monopolverksamheten. På elmarknaden har stamnätet och utlandsförbindelserna avskiljts och hanteras av ett särskilt företag, Svenska kraftnät, med uppgift att svara för denna infrastruktur. Detta är en allmänt accepterad ordning som har visat sig fungera väl. Enligt Svenska kraftnät bör erfarenheterna från elmarknaden tas till vara när den svenska naturgasmarknaden avregleras. Utredningen har inte redovisat några skäl som talar för att naturgasmarknaden inte borde organiseras på samma sätt som elmarknaden. Man bör således skapa ett stamnätsbolag som är oberoende av de kommersiella aktörerna. Detta bolag bör hantera såväl de större ledningarna i landet som ledningarna till andra länder. Bolagets främsta uppgift skulle vara att säkerställa tillgången till ledningarna på icke-diskriminerande villkor för samtliga kommersiella aktörer. Svenska kraftnät konstaterar att det finns klara synergieffekter att integrera hanteringen av ett stamnät för gas med stamnätet för el som bl.a. gäller planering, tillståndsfrågor, upphandling, underhåll och övervakning. Svenska gasföreningen motsätter sig utredningens övervägande om att balansansvaret enbart bör åvila handelsdelen hos respektive naturgasföretag. *Svenska gasföreningen* anser att balansansvaret bäst hanteras genom att det fördelas mellan såväl nätdelen som

handelsdelen samt att detta bör överlämnas till naturgasmarknadens aktörer att lösa. Säkerhetskraven ligger på nätägaren och därför måste även denne omfattas av balansansvaret. Även *Vattenfall Naturgas AB*, *Lunds Energi AB* och *Göteborg Energi AB* motsätter sig utredningens förslag. Att upprätthålla den tekniska balansen i landets naturgassystem anser bolagen vara en skyldighet som, inte minst av säkerhetsskäl, bör hanteras av ägarna till naturgasnäten. Det fysiska ansvaret för naturgasledningarna måste kopplas till äganderätten via en kontraktskedja mellan olika nätägare där det ekonomiska ansvaret vidare fördelas på samtliga aktörer. Bolagen anser detta vara en förutsättning för att naturgasnäten ska kunna utnyttjas såväl säkert som optimalt. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* delar utredningens uppfattning att det för närvarande inte föreligger behov av en särskild myndighetsfunktion för att upprätthålla balansen i det svenska naturgassystemet. Huruvida ansvaret för balansens upprätthållande skall åvila naturgasföretagens handelsverksamhet eller annat naturgasföretag bör dock lösas av naturgasmarknadens aktörer på rent affärsmässiga grunder.

Allmännyttiga tjänster

Utredningen bedömer att naturgasföretag inte skall åläggas att tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

Länsstyrelsen Västra Götaland anser att naturgasnätet bör kunna användas för distribution av biogas och att även biogasleverantörer betraktas som berättigade kunder från och med den föreslagna naturgaslagstiftningens ikraftträdande. Länsstyrelsen anser att en sådan bestämmelse kan anses vara i linje med bestämmelserna i EG:s naturgasdirektiv som ger medlemsländerna rätt att ålägga naturgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster för att säkerställa en god miljö och att det således bör betraktas som en allmännyttig tjänst att tillhandahålla biogas i naturgasnätet. *Sydgas AB* och *Helsingborg Energi AB* anför att inte bara nationellt utan även internationellt är det viktigt att konkurrensen inte snedvrids. med hänsyn till de signaler som har erhållits från andra länder om införande av allmännyttiga tjänster är det viktigt att den svenska myndigheten är mycket uppmärksam på dessa förhållanden så att svenska naturgasföretag inte drabbas negativt. *Helsingborg Energi AB* anser att man inte har kunnat visa att det föreligger något behov av s.k. allmännyttiga tjänster, varför denna fråga kan avföras från diskussionen. *Sydgas AB* föreslår att det omedelbart tillsätts en utredning som får i uppdrag att följa utvecklingen och behovet av allmännyttiga tjänster och vilka konsekvenser ett tillämpande av sådana kan få.

Företagens behandling av kommersiellt känsliga uppgifter

Överförings- lagrings- och distributionsföretag är skyldiga att behandla kommersiellt känsliga uppgifter konfidentiellt. Utredningens bedömning lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Sydgas AB delar utredningens uppfattning att, såvitt avser privatägda naturgasföretag, dessa i eget intresse behandlar kommersiellt känsliga

uppgifter konfidentiellt och att det därför inte är nödvändigt att införa särskilda regler kring detta.

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 1

Övriga bestämmelser

Ansvar

Utredningen föreslår att den som med uppsåt eller av oaktsamhet drar fram och använder en naturgasledning utan tillstånd eller som uppför och använder naturgaslager utan tillstånd, skall kunna dömas till ansvar. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Överklagande

Utredningen föreslår att beslut enligt 6 kap. 7 och 10 §§ skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utredningen föreslår att naturgaslagen skall träda i kraft den 10 augusti 2000. De nya reglerna skall tillämpas även på koncession för naturgasledning meddelad enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar. Utredningens förslag lämnas utan invändning av remissinstanserna.

Sammanfattning av slutbetänkandet Handel med gas i konkurrens (SOU 1999:115)

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 2

Den 22 juni 1998 antog Europaparlamentet och rådet direktivet 98/30/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas (kapitel 7). Det s.k. naturgasmarknadsdirektivet syftar till att öka konkurrensen på gasmarknaden och skapa en inre marknad för naturgas. För att uppnå detta innehåller direktivet bl.a. bestämmelser om att ägare av överförings- och distributionsnät skall göra det möjligt för andra aktörer att utnyttja dessa. Direktivet är betydligt mer långtgående och omfattande än den nuvarande svenska lagstiftningen på naturgasområdet (kapitel 6).

Utredningens huvuduppgift är att lämna ett förslag till naturgaslagstiftning som tillgodoser det nya direktivets krav. Arbetet med den nya lagstiftningen bör enligt kommittédirektiven syfta till att regelverket skall vara grunden för en samhällsekonomiskt effektiv marknad. Det bör dock samtidigt beaktas att den svenska naturgasmarknaden är mindre utvecklad än marknaderna i flertalet andra europeiska länder och att en bristande jämvikt i öppnandet av gasmarknaderna bör undvikas. Pågående internationella överväganden rörande naturgasnätet i Norden och Östersjöområdet skall också beaktas. I *kapitel 1* redogörs närmare för utgångspunkter för och genomförande av utredningens arbete.

Betänkandet är disponerat i form av tre huvuddelar, en bakgrundsdel, en del med utgångspunkter och en förslagsdel.

Bakgrund

I *kapitel 2* görs en genomgång av några grundläggande aspekter på naturgasen. Det gäller t.ex. egenskaper, användningsområden och utbud och efterfrågan på naturgas.

Naturgas består av gasformiga kolväten med metan som huvudbeståndsdel. Gasen innehåller små mängder kväve och icke mätbara mängder tungmetaller samt ger vid förbränning upphov till mindre mängder koldioxid än vad andra fossila bränslen gör.

Transporter av naturgas sker till övervägande del i markförlagda ledningar. Ett ledningssystem består i huvudsak av överförings- och distributionsledningar. Gasen transporteras i många fall genom självtryck. Om det finns behov av större överföringskapacitet byggs efter hand kompressorstationer för att kunna öka trycket på gasen och därmed ledningarnas överföringskapacitet. I mät- och reglerstationer (MR-stationer) mäts gasleveransen och trycket reduceras. Anläggandet av en ledning kräver ett visst markutrymme. Detta utrymme är störst under anläggningskedet som bl.a. består av röjning, avverkning, anläggandet av transportvägar och schaktning av rörgrav. När anläggningsarbetet är färdigt kan marken åter användas för jordbruk. Markpåverkan kan dock uppkomma, det kan t.ex. gälla skördebortfall under byggnadsåret. I skogsterräng krävs en ledningsgata på sju meter när arbetet är färdigställt. Den bestående inverkan på skogsbruket av en gasledning är främst ett produktionsbortfall i ledningsgatan.

Världens kända reserver av naturgas förväntas räcka i drygt 65 år med nuvarande utvinningstakt (i ca 185 år om möjliga eller sannolika reserver räknas in). I Europa är reserverna koncentrerade till Norge, Nederländerna och Storbritannien. En stor del av världens gasreserver ligger emellertid i Europas närhet, i t.ex. Ryssland, Algeriet och Iran. Europa svarar för ungefär 13 procent av världsproduktionen av naturgas, men ca 20 procent av konsumtionen. Detta innebär ett betydande importberoende. Importen kommer i huvudsak från Ryssland och Algeriet. De absolut största gasproducenterna i Europa är Storbritannien, Nederländerna och Norge.

I Europa är naturgasens betydelse som energikälla av relativt sent datum. Gasens andel av den primära energiförbrukningen har dock stigit från ca 7 procent 1970 till drygt 20 procent 1997. I huvudsak har detta skett på bekostnad av olja och kol. Inom EU är numera naturgas den största energikällan näst efter olja. EU räknar med att konsumtionen av naturgas kommer att öka med 45–70 procent fram till 2020.

Naturgasens egenskaper har gjort att den har ett flertal användningsområden. Den används i varierande omfattning inom sektorer som el- och värmeproduktion, industri, småhus och fastigheter, och transporter.

Naturgasnätet i Europa är väl utbyggt. Större delen av Europa (inklusive Sverige) är sammanlänkat i ett naturgasnät. Stora delar av försörjningen sker från källor i Nordsjön, Nordafrika och Ryssland, som således också är sammanlänkat med systemet i Europa.

Kapitel 3 innehåller en analys av gasmarknadens struktur. Naturgasmarknaden kan sägas avvika från gängse marknader på ett antal områden och syftet med kapitlet är främst att redovisa de särdrag som karakteriserar gasmarknaden.

Utvinning/produktion, transport och försäljning av naturgas kan betraktas som en s.k. nätverksindustri. Det som kännetecknar en nätverksindustri är ett starkt beroende av en infrastruktur i form av ett nätverk som binder samman produktionen av branschens basprodukter och de slutliga konsumenterna av dessa produkter.

Det finns två förhållanden som gör att förutsättningarna för konkurrens och marknadsbestämd prisbildning och kapacitetsutbyggnad skiljer sig mellan nätverksindustrier och ”vanliga” branscher. Det första är att det i allmänhet finns betydande skalfördelar i utbyggnad och drift av nätverksindustriernas infrastruktur (”transportnät”). Skalfördelar innebär att kostnaden för att hålla en viss transportkapacitet är lägre i ett relativt storskaligt transportnät än i två eller fler parallella transportnät som tillsammans har samma kapacitet. Om dessa skalfördelar är betydande är ”produktionen” av transporttjänster ett s.k. naturligt monopol.

Det andra förhållandet av betydelse för förutsättningarna för konkurrens och marknadsbestämd prisbildning och kapacitetsutbyggnad är att det i nätverksindustrier ofta finns vertikala integrationsvinster, dvs. att kostnaderna för att producera och leverera en viss mängd av basprodukten blir lägre om utnyttjandet av produktionsanläggningar och transportinfrastruktur koordineras inom ramen för en integrerad verksamhet.

Ett annat kännetecken för naturgasmarknaden är att de investeringar som krävs för att bygga en från energiförsörjningssynpunkt betydande

infrastruktur för naturgas inte bara är stora utan även i allt väsentligt irreversibla; det aktuella rörledningsnätet har i huvudsak ingen alternativ användning. Dessutom har rörledningar och andra delar av den aktuella infrastrukturen en mycket lång livslängd. Kombinationen av storskalighet, irreversibilitet och långsiktighet gör att denna typ av investeringar i allmänhet är förenade med en betydande ekonomisk risk. Hur stor denna risk är beror på kapacitetsutnyttjandet och nätanvändarnas betalningsförmåga under anläggningens livstid. Dessa förhållanden beror i sin tur på hur mycket naturgas slutkunderna efterfrågar och vad de är villiga att betala för denna. De priser nätägarna kan ta ut beror också på importpriserna och beskattningen av naturgas. Den traditionella metoden att reducera nätägarnas ekonomiska risker har varit vertikal integration av transport och försörjning i kombination med långsiktiga kontrakt med kunderna.

Traditionellt har all västeuropeisk naturgasförsörjning varit baserad på långsiktiga kontrakt. Omfattande och långa kontrakt har ansetts utgöra en viktig förutsättning för att garantera avkastning på de stora investeringarna i produktionen. Dessa kontrakt har också tryggt utnyttjandet av transportnäten och ökat försörjningstryggheten. De långsiktiga avtalen är i allmänhet uppbyggda som s.k. take or pay-avtal. Vid sådana avtal förbinder sig kunden att mottaga en minsta volym och säljaren att leverera en maximal volym. Kunden får betala för minimivolymer även om kundens naturgasanvändning inte nått upp till den kontrakterade miniminivån.

De prissättningsprinciper som tillämpas på naturgasmarknaden avviker från de principer som tillämpas på gängse marknader. Naturgaspriset baseras i allmänhet på kundens alternativkostnad, i normalfallet olja. På gasmarknader som öppnats för konkurrens, t.ex. Storbritanniens, sker prissättningen i stället mot andra leverantörers gaspris, dvs. gasen har fått ett "eget" pris.

Gasmarknaden i Västeuropa har karakteriserats av starka monopolistiska inslag. Kombinationen av skalfördelar i transportnätet och vertikala integrationsvinster mellan produktion och transport, är den viktigaste orsaken till att det i de flesta nätverksindustrier i flertalet länder under lång tid har funnits ett dominerande, vertikalt integrerat, ofta statligt, företag. Vanligen har det dominerande företaget också ansvarat för uppbyggnaden av infrastrukturen. Efterfrågetillväxt och teknisk utveckling har emellertid med tiden skapat nya förutsättningar som gör att den traditionella strukturen inte längre är den bästa för att främja effektivitet och låga priser. Speciellt har ny teknik reducerat vinsterna av vertikal integration mellan produktion och transport. Sammantaget har denna utveckling skapat förutsättningar för en branschstruktur där infrastrukturen drivs som ett naturligt monopol, medan produktion/import och försäljning till slutförbrukare sker i konkurrens och under fri prisbildning. Under senare år har det också skett betydelsefulla förändringar för att öka konkurrensen. Detta gäller främst Storbritannien som numera har en fullständigt avreglerad gasmarknad, dvs. alla kunder har rätt att välja leverantör.

I *kapitel 4* beskrivs den svenska naturgasmarknaden i aspekter av t.ex. utbredning, aktörer, avtal, volymer och användning.

Sverige är en liten aktör på naturgasmarknaden och vi har varken reserver eller någon produktion av naturgas. Vi köper sedan 1985 naturgas från danska fyndigheter.

Uppbyggnaden av gasnätet har skett stegvis och omfattar nu ett 25-tal kommuner i sydligaste Sverige och på Västkusten. Överföringsledningen sträcker sig mellan Malmö och Göteborg, och till den är kopplat grenledningarna och distributionsledningarna. Överföringsledningen har en kapacitet på 2 miljarder m³ naturgas per år, vilket motsvarar 22 TWh. Med kompressorer kan kapaciteten öka till ca 30 TWh.

Den nationella marknaden i Sverige karakteriseras av ett fåtal aktörer med starka inslag av monopol. All import av naturgas sker av Vattenfall Naturgas AB. Bolaget säljer naturgas till lokala och regionala distributionsbolag, till kraft- och värmeproducenter samt till slutanvändare. Vattenfall Naturgas AB äger och driver vidare den svenska överföringsledningen. På de enskilda lokala marknaderna är enskilda distributörer i princip monopolister. Bland distributörerna är Sydgas AB störst och levererar ca 75 procent av gasen i Sverige. I vissa områden säljer Sydgas AB naturgas till lokala underdistributörer som byggt upp lokala distributionsnät.

Avtalen och prissättningen på den svenska naturgasmarknaden följer i princip den uppbyggnad som redovisats i kapitel 3. Vattenfall Naturgas AB:s kontrakt med den danske leverantören DONG Naturgas A/S är av take or pay-karaktär och har en längd på ca 20 år. De löper ut 2003, 2006 och 2010. Avtalen med distributörerna är av liknande karaktär som importavtalen.

Naturgasen står för mindre än 2 procent av den totala energitillförseln i Sverige. I de områden där naturgas har introducerats står den dock för ca 20 procent av energitillförseln, dvs. på ungefär samma nivå som i Europa. Naturgasen har främst ersatt olja inom industrin samt i kraftvärme- och värmeverk. Av den totala volymen i Sverige används drygt 42 procent för kraft- och värmeproduktion, ca 40 procent inom industrin och ca 17 procent för hushåll, fastigheter och mindre industrier. Hushållens användning av naturgas för uppvärmning svarar endast för 3–4 procent av den totala konsumtionen.

Det finns, högt räknat, en total potential på ca 1,5 miljarder m³ naturgas i anslutning till det nuvarande ledningsnätet. En eventuell volymökning är i första hand aktuell för kraftvärmeproduktion, men utbyggnaden av kraftvärme anses dock hämmas av skattesystemets utformning och ett lågt elpris. En mycket stor del av industrierna i befintligt område är i dag anslutna till gassystemet. Hushållssektorn har däremot en relativt låg anslutningsgrad, vilket till stor del förklaras av att fjärrvärmerna är väl utbyggda inom området.

Kapitel 5 innehåller en genomgång av naturgasfrågan i Sverige, närområdet och Europa.

Naturgas har fått en allt större betydelse för energiförsörjningen i Östersjöregionen. Samstämmiga bedömningar tyder på att marknaden för naturgas under de närmaste åren kommer att öka avsevärt. Finland och de baltiska staterna (och även många östeuropeiska länder) som är anknutna endast till det ryska försörjningsnätet strävar efter alternativa tillförsel-

vägar och leverantörer. En sammanbindning av naturgasnäten i Östersjöområdet och en koppling till det västeuropeiska gasnätet skulle innebära att tillförselmöjligheter, försörjningstrygghet och konkurrens ökar i hela regionen. Det innebär också en möjlighet till en starkt utökad lagringskapacitet.

För konsumentländerna i Västeuropa är också nya tillförselvägar genom Östersjöområdet av stort intresse. Fler och säkrare leveransvägar från Ryssland ökar leveranssäkerheten och konkurrensen på den europeiska gasmarknaden. Eftersom importberoendet kommer att öka eftersträvas också ökad import och nya tillförselvägar från t.ex. Norge och Algeriet. Norge har, av naturliga skäl, ett stort intresse av fler tillförselvägar till den europeiska marknaden.

I norra Europa har det ökade intresset för naturgas tagits upp i det mellanstatliga energisamarbetet. Det är ett viktigt inslag i den omfattande verksamhet på energiområdet som är inriktad på ett utvidgat Östersjö-samarbete.

I Sverige antog riksdagen 1988 riktlinjer för naturgasanvändningen. Enligt dessa skall inköp av naturgas ske efter strikt kommersiella principer. Gasen måste av egen kraft kunna konkurrera på den svenska energimarknaden. De kommersiella förhandlingarna skall genomföras på företagsnivå. Den samhällseliga bedömningen av ett naturgasprojekt skall vidare göras i samband med tillståndsprövningen enligt den s.k. rörledningslagen. Tillförseln måste slutligen ske i överensstämmelse med de energipolitiska riktlinjerna. Således måste de samhällseliga målen angående leveranssäkerhet, beredskapslagring och miljö kunna nås.

Ett flertal studier avseende naturgasens utbyggnad i Sverige har gjorts under senare tid. Studien *Nordic Gas Grid* undersöker möjligheten för ett nordiskt naturgasnät, där gasen kommer från reserverna i Norge och Ryssland. I en studie utförd av *North Transgas Oy* utreds möjligheten av att anlägga en rörledning för naturgas från Ryssland till Västeuropa. Vid en utbyggnad överförs naturgas från Ryssland, eventuellt via Finland och Sverige, vidare till Västeuropa. En utredning planeras genomföras angående ytterligare en transportväg för naturgas mellan Tyskland, Sverige och Danmark, den s.k. *The Baltic Gas Interconnector*. Avsikten med utredningen är att undersöka möjligheten att via nya tillförselvägar knyta samman de befintliga gasledningarna i södra Skandinavien med det kontinentala systemet och därmed bl.a. öka konkurrens och leveranssäkerhet.

Utgångspunkter

I *kapitel 6* redovisas de lagar som reglerar anläggande och drift av gasledningar. Dessutom ges en kortfattad beskrivning av de möjligheter som finns för att få tillgång till den mark som behövs för en gasledning.

Den centrala lagstiftningen återfinns i *lagen (1978:160) om vissa rörledningar* (rörledningslagen) som främst behandlar frågor om koncession (tillstånd). Enligt lagen krävs koncession för att dra fram eller använda rörledning för transport av naturgas (tillstånd behövs dock inte för t.ex. distributionsledningar). Frågan om koncession prövas av regeringen, men

ansökan ges in till Statens energimyndighet. Koncession får meddelas endast om det från allmän synpunkt är lämpligt att ledningen dras fram och används och om sökanden anses vara lämplig att utöva verksamhet som avses med koncessionen. Koncession får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Vid koncessionsprövningen skall miljöbalken tillämpas. Koncessionsprövningen innebär att rörledningsföretaget blir föremål för en samlad bedömning i alla de avseenden där samhällsintressen gör sig gällande.

Rörledningslagen (liksom annan lagstiftning inom området) saknar detaljerade bestämmelser om handel och transport av naturgas. Det framgår endast att koncessionshavaren är skyldig att mot ersättning ombesörja transport genom ledningen åt annan, om det kan ske utan väsentligt förfång för koncessionshavaren.

I övrigt skall ett antal andra lagar beaktas. Det gäller bl.a. *plan- och bygglagen* som innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. I *miljöbalken*, som trädde i kraft den 1 januari 1999, regleras de grundläggande miljöbestämmelserna. Miljöbalkens mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö. Andra lagar är *väglagen*, *lagen om kulturminnen*, *lagen om kontinentalsockeln* och *lagen om brandfarliga och explosiva varor*.

Det finns även detaljerade säkerhetsföreskrifter. Sprängämnesinspektionen har bl.a. *utfärdat Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter och allmänna råd till föreskrifterna*. Föreskrifterna gäller utformning, anläggande och drift av ledningssystem för naturgas.

Rätt att använda mark för gasledningar regleras genom *ledningsrättslagen* och *expropriationslagen*.

Kapitel 7 innehåller en redovisning av EG:s naturgasmarknadsdirektiv. Syftet med direktivet är främst att skapa en konkurrensutsatt marknad för naturgas. I direktivet finns gemensamma regler för bl.a. tillträde till systemet, överföring, distribution, leverans och lagring av naturgas.

Direktivets centrala bestämmelser för att öka konkurrensen finns i *kapitel VI* som reglerar tillträde till systemet. Huvudsyftet är att ge tredje part tillträde till systemet, dvs. att ge kunden möjlighet att välja gasleverantör. Direktivet medger olika förfaranden för tillträde till ledningsnäten. Det är möjligt att välja mellan förhandlat och reglerat tillträde eller båda av dessa förfaranden. Ett reglerat tillträde innebär en laglig rätt att mot offentliggjorda tariffer och/eller andra villkor och skyldigheter utnyttja näten. Ett förhandlat tillträde däremot innebär en rätt att förhandla om villkoren för tillträde till näten.

Medlemsstaterna skall ange vilka kunder inom respektive land som skall kunna få tillträde till systemet i avsikt att ingå avtal om eller köpa naturgas. Definitionen av sådana s.k. berättigade kunder skall leda till en öppning av marknaden som motsvarar 20 procent av den totala årliga gasförbrukningen på den nationella marknaden. Denna andel skall öka till 28 procent fem år efter det att direktivet har trätt i kraft och till 33 procent efter tio år.

Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att åtminstone kunder som har gaseldad kraftproduktion (med vissa undan-

tag) och övriga slutförbrukare som förbrukar mer än 25 miljoner m³ gas per år och förbrukningsställe anges som berättigade kunder. För gruppen övriga slutförbrukare skall tröskeln sänkas till 15 miljoner m³ fem år efter det att direktivet trätt i kraft och till 5 miljoner m³ efter tio år.

Ett annat viktigt moment i direktivet är dess bestämmelser om särredovisning (*kapitel V*). Ett centralt inslag är att undvika diskriminering, kors-subsventionering och snedvridning av konkurrensen. Integrerade naturgasföretag skall därför i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas, och där så är lämpligt, upprätta en samlad redovisning för aktiviteter utanför gassektorn, på det sätt som skulle ha krävts av dem om de aktuella aktiviteterna bedrivits i separata företag.

Andra huvudpunkter i direktivet är bl.a. *kapitel II* som behandlar allmänna regler för sektorns organisering. Där framgår bl.a. att medlemsstaterna i det allmänna ekonomiska intresset kan ålägga naturgasföretag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Dessa kan avse säkerhet, inbegripet försörjningstrygghet, regelbundna leveranser, kvalitet och pris på leveranser samt miljöskydd. Sådana tjänster skall vara klart definierade, öppna, icke diskriminerande och kontrollerbara. Under hänvisning till allmännyttiga tjänster är det möjligt att avstå från att tillämpa vissa artiklar i direktivet. Kapitellet behandlar vidare tillstånd för att bygga eller driva naturgasanläggningar.

Kapitel III reglerar vissa frågor rörande överförings-, lagrings- och/eller LNG-företag. Företagen skall på ekonomiska villkor driva, underhålla och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva överförings-, lagrings- och/eller LNG-anläggningar, med vederbörlig hänsyn till miljön. Företagen får inte i något fall diskriminera mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare, i synnerhet inte till förmån för sina anknutna företag. Företagen åläggs även viss informationsskyldighet. Om informationen är kommersiellt känslig så skall den behandlas konfidentiellt. *Kapitel IV* innehåller i stort sett motsvarande bestämmelser för distributionsföretag. Enda skillnaden är att medlemsstaterna kan ålägga distributionsföretag och/eller försörjningsföretag leveransskyldighet gentemot kunder inom ett visst område och/eller i en viss kategori.

Naturgasmarknadsdirektivet kan vidare medge olika former av undantag från reglerna om bl.a. marknadsöppning och tillträde till systemet. För svensk del är det möjligt att ansöka hos kommissionen om ett tillfälligt undantag (högst tio år) om direktivet skulle orsaka allvarliga problem inom ett geografiskt begränsat område, i synnerhet när det gäller att utveckla infrastrukturen för överföring, och när syftet är att uppmuntra investeringar. Ett naturgasföretag kan vidare ansöka om ett tillfälligt undantag från reglerna om tillträde till systemet om företaget råkar ut för, eller befäras att råka ut för, allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter på grund av take or pay-åtaganden.

Reglerna i naturgasmarknadsdirektivet anger de mål som skall uppnås, medan medlemsstaterna själva kan välja på vilket sätt de skall uppnås. Utformningen ger således varje medlemsstat viss frihet att välja den ordning som bäst motsvarar en viss situation. I *kapitel 8* analyseras olika sätt

att uppnå målen och vilka effekter som kan tänkas uppstå om det ena eller det andra alternativet väljs.

Valet av *tillträdesform* till gasledningsnäten, som är den centrala delen av analysen i kapitlet, kan antas påverka gasmarknaden och dess aktörer på olika sätt. Två viktiga områden är hur konkurrens och investeringsbenägenhet påverkas. Naturgasmarknadsdirektivet syftar till att öka konkurrensen på gasmarknaden, men samtidigt är en väl utbyggd infrastruktur för naturgas en (av flera) förutsättning för att få en fungerande marknad. Det föreligger således i viss mening en konfliktsituation mellan målet om en effektiv konkurrens på naturgasmarknaden och de ekonomiska incitamenten att bygga ut infrastrukturen för naturgas. Investeringar i infrastruktur är i allmänhet förenade med betydande ekonomisk risk. Den traditionella metoden att reducera nätägarnas ekonomiska risker har varit vertikal integration av överföring och försörjning i kombination med långsiktiga kontrakt med kunderna. Detta har i hög grad begränsat tillträdet till näten för tredje part och reducerat konkurrensen. Konkurrensaspekter och benägenheten att investera i infrastruktur måste därför vägas mot varandra. En central fråga blir därför hur de bägge tillträdesformerna påverkar investeringsbenägenheten i infrastruktur. En konkret bedömning som måste göras i detta sammanhang är huruvida ett reglerat tillträde försvagar incitamenten i en sådan utsträckning att ett förhandlat tillträde bör föredras framför ett reglerat.

Analysen pekar på att kravet på prövning och offentliggörande av tariffer vid ett reglerat tillträde i någon utsträckning begränsar nätägarnas handlingsutrymme jämfört med vad som är fallet vid ett förhandlat tillträde. Ett förhandlat tillträde ger nätägare vissa möjligheter att påverka konkurrensförhållandena i försörjningsledet. Det är därmed troligt att incitamenten att investera i infrastruktur för naturgas är starkare vid ett förhandlat tillträde än vid ett reglerat. De ekonomiska förutsättningarna för utbyggnad av infrastruktur kan emellertid påverkas även med traditionella energipolitiska styrmedel som skatter och andra regler. Dessa medel kan utformas just för att främja investeringar i infrastruktur och kan därför vara effektivare i detta avseende än ett regelverk som främst skall skapa konkurrens på marknaden. Kreditmarknaden har vidare ändrat karaktär sedan merparten av gassystemen byggdes upp, vilket medför att behovet av långsiktiga bindningar minskar.

Det är samtidigt troligt att en ordning med förhandlat tillträde är mer resurskrävande och innebär större osäkerhet för potentiella nyttjare av överförings- och distributionsnät än en ordning med reglerat tillträde. Det betyder att det vid ett förhandlat tillträde är förenat med högre kostnader och större osäkerhet att etablera sig på naturgasmarknaden än vad som är fallet vid reglerat tillträde, vilket begränsar konkurrensen.

I kapitlet analyseras också graden av *marknadsöppning* i Sverige. Naturgasmarknadsdirektivets definition av vad som åtminstone skall betraktas som berättigade kunder leder till en öppning av den svenska marknaden med ca 45 procent när direktivet genomförs. Efter fem år ökar marknadsöppningen till 50 procent och efter tio år till ca 60 procent. Även om marknadsöppningen blir förhållandevis stor, så är det endast 25–30 slutkunder som blir berättigade kunder. Distributionsföretag ingår inte i

direktivets bestämmelser av vad som åtminstone skall betraktas som berättigade kunder. Studier pekar dock på att den ekonomiska effektiviteten är låg i många europeiska distributionsföretag. En väg att öka effektiviteten är att betrakta dessa som berättigade kunder och ge dem tillträde till överföringsnäten.

Det går dock att diskutera hur stor andel av kunderna som i praktiken kan få tillträde till systemen. Vattenfall Naturgas AB har transporträtten för 2 miljarder m³ naturgas per år i det danska systemet, varför viss osäkerhet föreligger. Ett annat osäkerhetsmoment ligger i valet av tillträdesform i Danmark och i att den danska produktionskapaciteten successivt minskar. Det kommer att bli viktigt att få tillgång till bl.a. det danska transportsystemet för att kunna utnyttja andra importalternativ.

Analysen pekar också på att direktivets bestämmelser om berättigade kunder kan komma att ge incitament till korssubventionering och förändrat prisbeteende. Det är i princip enbart större kunder som kan utnyttja den ökade konkurrensen för att få lägre priser, medan t.ex. hushållssektorn ställs utanför. I ett sådant läge är risken för korssubventionering större vid försäljning av naturgas till stora kunder än vid försäljning till t.ex. hushållen, beroende på en betydligt hårdare konkurrens i det förstnämnda fallet än i det sistnämnda. Detta kan också innebära en press uppåt av priserna för de konsumentgrupper som inte i praktiken kan köpa naturgas i konkurrens mellan olika leverantörer.

För att undvika inslag av diskriminering, korssubventionering och snedvridning av konkurrensen innehåller naturgasmarknadsdirektivet bestämmelser om *särredovisning*. Integrerade naturgasföretag skall i sin interna bokföring särredovisa verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas. Syftet är att ekonomiska överskott från monopolverksamheten (t.ex. överföring) inte skall användas för att subventionera konkurrensutsatt verksamhet, t.ex. handel med naturgas. Direktivets krav är minimibestämmelser. Andra alternativ skulle kunna vara att nätverksamhet och annan verksamhet bedrivs i skilda bolag. Dessa skilda bolag skulle också kunna ha skilda ägare.

De analyser som presenteras i kapitlet pekar på att det kan vara relativt komplicerat att förhindra eller försvåra korssubventionering via särredovisning. Även om krav ställs på att monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet skall bedrivs i skilda bolag är det komplicerat att få till stånd ett regelverk som förhindrar korssubventionering. Inom t.ex. den svenska elmarknaden visar studier att korssubventionering kan förekomma. Detta trots att en juridisk person som bedriver nätverksamhet inte får bedriva produktion av eller handel med el. Det är inte möjligt att i detalj ange vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att särredovisning skall fungera. För att det skall fungera acceptabelt krävs sannolikt att de funktioner som skall tillhöra överföringsverksamheten kan preciseras väl. Det ställs också krav på redovisningsprinciper, kostnadsverifiering och en väl fungerande tillsynsmyndighet. Om sådana förhållanden är uppfyllda, och givet att nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet kan hållas isär, finns det från konkurrenssynpunkt sannolikt ingen väsentlig skillnad mellan gasmarknadsdirektivets krav på särredovisning och skilda bolag. Ett annat alternativ är att ställa krav på skilda bolag som

också skall ha skilda ägare. Det finns dock en risk för att en så långtgående separation kan vara ett hinder för utvecklingen av en naturgasmarknad.

En viktig aspekt är om Sverige skall utnyttja möjligheten att ålägga naturgasföretag att tillhandahålla *allmännyttiga tjänster*. Begreppet allmännyttiga tjänster är inte entydigt definierat, men för vissa kunder kan t.ex. marknadspriserna för vissa tjänster uppfattas som oöverstigligt höga. Ett annat exempel är att olika krav från myndigheter kan medföra extra kostnader som inte kan övervältras på vissa kundkategorier. För att kunna göra de aktuella tjänsterna tillgängliga för alla måste något eller några gasföretag åläggas att tillhandahålla tjänsterna. Sådana krav måste dock kombineras med en möjlighet för företagen att täcka de extra kostnader som uppstår. Detta kan t.ex. ske genom att företagen skyddas från konkurrens inom vissa marknadssegment. Huvudsyftet med EG:s naturgasmarknadsdirektiv är dock att öka konkurrensen och på sikt uppnå effektivitetsvinster. Det bör därför kunna visas att vinsterna av sådana ingrepp överstiger kostnaderna, dvs. att effektivitetsförlusterna av allmännyttiga tjänster är lägre än vinsterna av ett ökat tillträde till näten. Det bör också analyseras om inte konventionella ekonomisk-politiska åtgärder har en större fördelningspolitisk träffsäkerhet än en lagstiftning på naturgasområdet.

Naturgasmarknadsdirektivet innehåller tre olika former av *undantag* från reglerna om tillträde till systemen och/eller marknadsöppning. För svensk del är det endast aktuellt med ett undantag om genomförandet av direktivet skulle orsaka allvarliga problem inom ett *geografiskt begränsat område*, i synnerhet när det gäller att utveckla infrastrukturen för överföring, och när syftet är att uppmuntra investeringar. Ett sådant undantag beslutas av EU-kommissionen.

Stora nya investeringar i gasinfrastruktur riskerar att inte bli lönsamma i den typ av konkurrensutsatt marknad som kan tänkas uppstå när gasmarknadsdirektivet genomförs. Det är mot denna bakgrund som undantaget har införts i direktivet, dvs. för att uppmuntra nya investeringar i områden som inte tidigare varit försörjda med naturgas. Som framgått av kapitel 5 analyseras ett antal sådana investeringar i Sverige.

Undantaget leder till en temporär begränsning av konkurrensen på naturgasmarknaden och syftar till att minska den ekonomiska risken i uppbyggnaden av infrastruktur för naturgas. Den aktuella risken kan dock också hänga samman med osäkerhet beträffande efterfrågan på naturgas i området i fråga. Osäkerheten om den framtida efterfrågan på naturgas kan dock också i hög grad bero på osäkerhet om den framtida beskattningen av naturgas jämfört med beskattningen av andra energislag (jfr kapitel 3). Undantagsregeln kan vidare gynna vertikalt integrerade naturgasföretag till nackdel för företag med en annan struktur på sin verksamhet. Nätverksindustrier har traditionellt byggts upp av vertikalt integrerade statliga företag. Det har emellertid skett under tider då kapitalmarknaden varit betydligt mindre utvecklad än vad den är i dag. Den välutvecklade kapitalmarknaden gör att det i dag kan finnas andra möjligheter att bygga upp separata infrastrukturföretag. Om undantagsregeln skulle tillämpas finns det skäl att analysera effekterna av den. Det kan t.ex. vara motiverat

att motverka kontraktsformer som gör att många kunder efter tioårsperioden är uppbundna av mycket långsiktiga åtaganden. Det finns annars en risk för att den tillfälliga undantagsregeln, vid en eventuell utbyggnad, under lång tid kommer att bestå av ett antal regionala monopolmarknader.

En annan form av undantagsregel än de som diskuterats ovan, är att ett naturgasföretag som råkar ut för, eller befarar att råka ut för, allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter på grund av *take or pay-åtaganden* kan ansöka om ett tillfälligt undantag från reglerna om tillträde. Gasföretagen på den svenska gasmarknaden är uppbundna av traditionella och långsiktiga *take or pay-åtaganden*. Vattenfall Naturgas AB:s importavtal med DONG Naturgas A/S löper exempelvis ut 2003, 2006 och 2010. Sådana åtaganden kan leda till stora förluster om näten öppnas för tillträde. En analys av kontrakt och hur dessa påverkar incitamentsstrukturer indikerar att avtalstidpunkten kan ha betydelse. Om undantag skulle kunna fås för avtal som ingåtts efter det att EG:s naturgasmarknadsdirektiv blivit känt kan det leda till att marknadens aktörer i praktiken får en möjlighet att styra över det regelverk som reglerar marknaden. För avtal som slöts innan EG-direktivet var känt, kan regelförändringar som i efterhand ändrar förutsättningarna för kommersiella avtal medföra att marknadens aktörer blir ovilliga att ingå avtal med långsiktig verkan. Det är dock viktigt att eventuella undantag som beviljas är tidsmässigt bestämda så att marknadens aktörer ges klarhet om vilka spelregler som kommer att gälla.

Kapitel 9 innehåller en genomgång av hur arbetet med att införa naturgasmarknadsdirektivet utvecklas i våra grannländer och i länder som kan anses ha särskild betydelse för den svenska gasmarknaden. De länder som analyseras är Danmark, Finland, Norge, Storbritannien och Tyskland.

I flertalet av dessa länder har dock arbetet inte slutförts, utan det pågår ett arbete för att anpassa lagstiftningen på naturgasområdet till direktivet. Mot bakgrund av detta är det för närvarande i de flesta fall inte möjligt att redovisa vilka explicita ställningstaganden som gjorts. Det är emellertid möjligt att redovisa mer allmänna synpunkter.

I *Danmark* finns det mycket som tyder på att ett förhandlat tillträde kommer att väljas. Det finns också mycket som tyder på att marknadsöppningen initialt begränsas till 30 procent och att distributionsföretag inte blir berättigade kunder. I *Finland* har en arbetsgrupp föreslagit reglerat tillträde. Eftersom landet inte är anslutet till det europeiska sammankopplade systemet saknar tillträdesformen i grund och botten betydelse. Det reglerade tillträdet innebär dock viss begränsad handel mellan större kunder. *Norge* har en mycket begränsad inhemsk marknad och har ännu inte redovisat tillträdesform. *Storbritannien* har sedan maj 1998 en fullständigt liberaliserad gasmarknad med ett reglerat tillträde där alla kunder fritt kan välja gasleverantör. I *Tyskland* pågår ett arbete med utformningen av naturgaslagstiftningen. Tyskland är emellertid i dagsläget inriktat på ett förhandlat tillträde samt att alla kunder skall vara berättigade.

Utredningen föreslår att en ny lagstiftning införs på naturgasområdet. Motivet till detta är att EG:s naturgasmarknadsdirektiv, som skall genomföras i svensk lagstiftning, är betydligt mer långtgående och omfattande än den nuvarande svenska lagstiftningen på naturgasområdet som i huvudsak innehåller bestämmelser om koncession. Den nya naturgaslagen reglerar i huvudsak verksamheter avseende *koncession, ledningsägarens skyldigheter, särredovisning och tillsyn*.

Koncession

Tillkomsten av en större naturgasledning är en komplicerad process som kan innebära avsevärd påverkan på omgivningen. Genom den nuvarande rörledningslagen har samhället möjlighet att pröva tillkomsten och förläggningen av vissa rörledningar för transport av bl.a. naturgas. Enligt vår bedömning har rörledningslagen fungerat tillfredsställande och därför behålls huvuddragen av gällande koncessionssystem. Vårt förslag är följande.

- Det bör krävas koncession för att dels dra fram och använda en naturgasledning, dels för att uppföra och använda ett naturgaslager. Regeringen bör pröva frågan om koncession. Naturgasledningar som huvudsakligen skall användas för att tillgodose enskilda hushålls och företags behov eller uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde bör dock undantas från koncessionsplikt.
- Koncession får meddelas endast under vissa förutsättningar. Naturgasledningen skall vara lämplig ur allmän synpunkt. Sökanden skall från allmän synpunkt vara lämplig att utöva verksamhet som avses med koncessionen. Koncessionen får inte strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller områdesbestämelsen inte motverkas får dock mindre avvikelser göras. Vid prövningen skall vissa bestämmelser i miljöbalken tillämpas. En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. Syftet med lämplighetsprövningen är främst att hindra att samhällsekonomiskt onödiga naturgasledningar dras fram, eller att naturgasledningar dras fram på ett sådant sätt att de medför onödigt stort intrång till skada för tredje man.
- Koncession skall avse naturgasledning med en i huvudsak bestämd sträckning. En koncession får förenas med villkor för att bl.a. skydda miljön.
- En koncession meddelas för fyrtio år. Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavare förlängas med fyrtio år åt gången.
- Överlåtelse av koncession kräver särskilt tillstånd. Ny innehavares lämplighet prövas på samma sätt som vid ansökan om ny koncession.
- Koncession får återkallas om naturgasledningen inte längre används och inte heller behövs för att säkra energiförsörjningen, eller om koncessionshavaren missköter sig.

- Om en koncession upphör att gälla är den som senast haft koncession skyldig att ta bort naturgasledningen och vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Ledningsägarens skyldigheter

I kapitlet redovisas de bärande principerna för att få till stånd en ökad konkurrens på gasmarknaden. Enligt utredningens uppfattning är det viktigt att naturgasmarknaden i Sverige öppnas för konkurrens. För att uppnå ökad konkurrens inom naturgashandeln måste köpare och säljare på naturgasmarknaden ges möjlighet att utnyttja naturgasledningarna. Naturgasmarknadsdirektivets bestämmelser om tillträde till systemet är, enligt vår uppfattning, de centrala verktygen för att åstadkomma ökad konkurrens på naturgasmarknaden. Det är möjligt att välja förhandlat och reglerat tillträde, eller båda dessa förfaranden.

Tillträde och anslutning

Utredningen föreslår att tillträde till naturgasledningarna skall baseras på ett reglerat förfarande med offentliggjorda tariffer. Det främsta motivet för vårt förslag är att ett reglerat tillträde är förenat med lägre kostnader och mindre osäkerhet än ett förhandlat tillträde och därför medför mindre hinder för marknadstillträde. Det har därmed de mest positiva effekterna på konkurrensen och i förlängningen på konsumentintresset.

Det reglerade tillträdet förutsätter att säljare och köpare får tillgång till de naturgasledningar som behövs för leveranserna. En ledningsägare skall därmed vara skyldig att på skäliga villkor transportera naturgas för berättigade kunder.

För att åstadkomma en naturgasmarknad i konkurrens är det inte tillräckligt att enbart öppna ledningarna för de berättigade kunderna. En förutsättning för att kunna leverera och ta emot naturgas är dessutom att kunden måste vara ansluten till en naturgasledning. Vi föreslår därför att ledningsägaren blir skyldig att ansluta berättigade kunders naturgasledningar.

Skyldigheten att ansluta naturgasledningar och transportera naturgas gäller endast mot s.k. berättigade kunder. Dessa är inledningsvis ledningsägare, kunder som har naturgaseldad kraftproduktion och vissa större slutförbrukare. Från och med den 1 januari 2006 anses alla som berättigade kunder, dvs. naturgasmarknaden öppnas fullständigt. Den relativt snabba och kraftiga marknadsöppningen kan dock på grund av take or pay-åtaganden leda till ekonomiska förluster för ledningsägarna. Den myndighet som regeringen bestämmer bör därför under 2003 analysera effekterna av den föreslagna marknadsöppningen och lämna förslag till om öppningstakten bör förändras.

Undantag

Ett osäkerhetsmoment i vår bedömning är att Sverige har en begränsad infrastruktur på naturgasområdet och att en utveckling av denna infrastruktur skulle förbättra marknadens funktionssätt. Det går inte att bortse från att vårt förslag till reglerat tillträde kan komma att påverka investeringsbenägenheten negativt. Det finns en risk för att stora nya investeringar i naturgasinfrastruktur inte blir lönsamma i den typ av konkurrensutsatt marknad som kan tänkas uppstå när gasmarknadsdirektivet genomförs. I direktivet och i vårt förslag till lagstiftning finns emellertid ett undantag som införts för att uppmuntra investeringar i geografiskt begränsade områden som inte tidigare varit försörjda med naturgas. Innebörden är att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan ansöka hos EU-kommissionen om ett tillfälligt undantag från reglerna om marknadsöppning.

Ett annat osäkerhetsmoment är hur naturgasföretags lönsamhet kan komma att påverkas genom att de är uppbundna av långsiktiga take or pay-åtaganden. Sådana åtaganden kan leda till stora förluster om ledningarna öppnas för tillträde. Samtidigt har det framgått att det under vissa premisser är möjligt att omförhandla kontrakten. Det är också sannolikt att det växer fram andra typer av kontraktsformer vid en mer konkurrensutsatt marknad. Utredningen är dock medveten om att ett tillträde till ledningarna kan åsamka företag förluster på grund av take or pay-åtaganden. Vi föreslår därför, i enlighet med direktivet, att naturgasföretag i sådana fall, efter ansökan hos berörd myndighet, kan få ett tillfälligt undantag från att ge tillträde till ledningarna.

Transporttariffer

Tariffer för transporter av naturgas måste utformas så att de uppfyller de krav som ställs på en konkurrensutsatt gasmarknad med kontraktsfrihet. Det skall vara enkelt att köpa och sälja naturgas med olika typer av kontrakt, och olika aktörer skall ha denna möjlighet. Det skall därför räcka för en berättigad kund att vara ansluten till en punkt på naturgasledningen för att man skall ha rätt att använda alla andra ledningar som är anslutna till det svenska naturgasledningsnätet.

Det är inte en uppgift för statsmakterna att meddela detaljerade föreskrifter om vilka tariffer som skall tillämpas av gasföretagen. Den närmare utformningen av tarifferna är en fråga för ledningsföretagen. Det bör dock föreskrivas i naturgaslagen att transporttariffer skall vara skäliga och utformas på sakliga grunder. Tillsynsmyndigheten bör få i uppdrag att i sin tillsyn bedöma om transporttariffer och övriga villkor är skäliga och utformade på sakliga grunder.

Ledningsägare bör, i enlighet med naturgasmarknadsdirektivet, vara skyldiga att offentliggöra sin transporttariff och andra villkor och skyldigheter för att utnyttja systemet.

För en effektiv reglering av ett naturligt monopol krävs att den reglerande myndigheten kan kontrollera verksamheternas ekonomiska resultat. Motivet till detta är bl.a. att ett monopolföretag kan försöka hindra tillträde genom att ta ut för höga priser. Företaget kan t.ex. också försöka påverka konkurrensen inom andra verksamhetsområden. Under förutsättning att ett naturgasföretag bedriver såväl monopolverksamhet som konkurrensutsatt verksamhet föreligger en uppenbar risk för konkurrensproblem genom att ett ekonomiskt överskott från monopolverksamhet kan användas för att subventionera konkurrensutsatt verksamhet, s.k. korssubventionering. I en sådan integrerad verksamhet är det komplicerat att analysera prissättningen på de olika nyttigheterna. Det är som regel också mycket svårt att fastställa om överskott från monopolverksamhet används för att subventionera den konkurrensutsatta verksamheten.

Genom en långtgående särredovisning ökas förutsättningarna för att skapa en effektiv tillsyn och riskerna för t.ex. korssubventionering minskar. Vi föreslår därför (med vissa undantag) att den verksamhet som bedrivs i integrerade naturgasföretag skall särredovisas för verksamhetsgrenarna överföring, distribution och lagring av naturgas. Särredovisning av dessa verksamheter skall ske som särskilda rörelsegrenar. Om monopolverksamheten och den konkurrensutsatta verksamheten kan hållas isär finns det, enligt vår bedömning, från konkurrenssynpunkt, ingen väsentlig skillnad mellan krav på särredovisning i den interna bokföringen och längre gående krav som t.ex. skilda juridiska personer. Erfarenheterna från ellagstiftningsområdet i Sverige talar dock för att det kan krävas detaljerade bestämmelser och kontroll. Enligt utredningens bedömning krävs således tydliga och klara riktlinjer för redovisningarna och att dessa redovisningar följs upp av tillsynsmyndigheten på ett aktivt sätt.

De särskilda redovisningarna för verksamheterna överföring, distribution och lagring av naturgas skall årligen sändas in till den myndighet som regeringen bestämmer.

Revisor hos ett företag som bedriver överföring, distribution eller lagring av naturgas skall granska den särskilda redovisningen av dessa verksamheter. Revisor skall även uttala om redovisningen skett enligt gällande bestämmelser.

Kommunala naturgasföretag

När handel med naturgas skall ske i konkurrens uppstår frågan om nuvarande kommunalrättsliga regler är ändamålsenliga för de kommunala företag som agerar på naturgasmarknaden. De kommunalrättsliga regler som i huvudsak är aktuella är lokaliseringsprincipen, likställighetsprincipen och självkostnadsprincipen.

Kommunala företag som bedriver distribution av naturgas är för närvarande undantagna från likställighets- och självkostnadsprinciperna, och verksamheten skall därmed bedrivas på affärsmässiga grunder. Företagen

är dock inte undantagna från lokaliseringsprincipen och verksamheten skall därför vara knuten till kommunens område eller dess innevånare.

För närvarande görs ingen skillnad i lagstiftningen mellan transport- eller ledningsverksamhet och handelsverksamhet vad avser naturgas. Då naturgaslagen träder i kraft kommer dock en åtskillnad att göras mellan dessa två verksamheter.

En principiell fråga är om kommunernas möjligheter att bedriva näringsverksamhet bör underlättas ytterligare. När det gäller naturgas finns det, enligt vår bedömning, mycket som pekar på att ett undantag från lokaliseringsprincipen kan vara motiverat för kommunala företag som bedriver handel med naturgas.

Även de kommunala företag som bedriver transport av naturgas i den egna kommunen bör få bedriva sådan verksamhet utanför kommungränsen. Undantaget från kommunallagens lokaliseringsprincip gäller dock endast om syftet är att uppnå en ändamålsenlig naturgasverksamhet. Verksamheten får därför endast bedrivas i geografisk närhet till företagets naturgasverksamhet i den egna kommunen.

Kommunal handelsverksamhet med naturgas är en konkurrensutsatt verksamhet och därför bör ett kommunalt naturgasföretag kunna agera på samma villkor som andra aktörer. Sådan verksamhet bör därför bedrivas på affärsmässiga grunder.

För ett kommunalt naturgasföretags transportverksamhet kommer naturgaslagens bestämmelser om skäliga villkor för kunders tillträde till naturgasledningarna att gälla.

Tillsyn

Det är viktigt att naturgaslagens regler, och de föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av denna, följs. Därför bör det finnas regler om tillsyn. Tillsynen bör avse efterlevnaden inte bara av vad som föreskrivits om framdragande och användande av naturgasledningar, inklusive olika naturgasanläggningar, utan även reglerna om återställning. Tillsynen bör vidare omfatta kontroll av skäligheten av villkoren för transport av naturgas för annans räkning samt för anslutning till naturgasledningar. I denna tillsyn ingår också att bestämma vem som inledningsvis skall betraktas som en s.k. berättigad kund.

För att kunna utöva tillsynen bör tillsynsmyndigheten ha rätt att infordra de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Myndigheten bör ha befogenhet att meddela förelägganden för att åstadkomma rättelse av felaktiga beteenden.

I myndighetens övriga uppgifter ingår att utfärda föreskrifter och råd samt att bereda koncessionsärenden. Därutöver bör myndigheten lämna information och råd samt bedriva allmän uppföljnings- och bevakningsverksamhet.

Tillsynsmyndighetens verksamhet skall finansieras genom en årlig avgift, som betalas av de naturgasföretag som skall sända in särredovisningar enligt naturgaslagen.

Det föreligger många likheter vad gäller tillsynen enligt ellagen och naturgaslagen. Enligt utredningens uppfattning är det viktigt att tillsynsverksamheten enligt både naturgaslagen och ellagen har den styrka och självständighet som krävs för att fortsätta att driva avregleringen av naturgas- och elmarknaden på ett effektivt sätt. Vi föreslår att regeringen låter utreda huruvida tillstånds- och tillsynsärenden samt normgivning avseende både ellagen och naturgaslagen skall handhas av en självständig myndighet.

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 2

Förslag till naturgaslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag ges föreskrifter om naturgasledningar och naturgaslager samt om handel med naturgas i vissa fall.

Definitioner

2 § Med naturgasledning avses rörledning, mät- och reglerstation, linje-ventilstation, rensdonsstation och kompressorstation.

3 § Med överföring av naturgas avses överföring genom såväl överföringsledningar som distributionsledningar till naturgasföretag eller förbrukare av naturgas.

Till överföring av naturgas hör också projektering, byggande och underhåll av naturgasledningar och annan verksamhet som behövs för att överföra naturgas.

4 § Till lagring av naturgas för annans räkning hör också projektering, byggande och underhåll av naturgaslager och annan verksamhet som behövs för att lagra naturgas.

5 § Med naturgasföretag avses den som överför eller säljer naturgas samt den som lagrar naturgas för annans räkning.

6 § Med berättigad kund avses

1. förbrukare som har naturgaseldad kraftproduktion, och
2. övriga förbrukare som enligt ingångna inköpsavtal kommer att förbruka mer än 25 miljoner kubikmeter naturgas per år och förbrukningsställe.

7 § Med transport av naturgas avses överföring av naturgas som innehavaren av en naturgasledning gör för ett annat naturgasföretags räkning till ett naturgasföretag eller en berättigad kund.

8 § Med transporttariff avses avgifter och övriga villkor för transport av naturgas samt för att ansluta naturgasföretag och berättigade kunder till en naturgasledning.

9 § Med anslutning av en naturgasledning avses också återinkoppling av en befintlig naturgasledning, ändring av den avtalade kapaciteten i anslutningspunkten samt ändring av tidpunkt för överföringen.

Allmänt om koncession

1 § En naturgasledning får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen. Till byggandet av en naturgasledning räknas också sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen.

Koncession krävs inte för en naturgasledning som

1. är belägen efter en mät- och reglerstation, eller
2. uteslutande skall användas inom hamn- eller industriområde.

Regeringen får föreskriva undantag från kravet på koncession enligt första stycket i fråga om vissa slag av naturgasledningar eller vissa slag av åtgärder med naturgasledningar.

2 § Ett naturgaslager får inte byggas eller användas utan tillstånd (koncession) av regeringen.

Koncession krävs inte för ett naturgaslager som skall anslutas till en naturgasledning för vilken det inte krävs koncession.

3 § Om regeringen har meddelat koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager får förbud inte meddelas med stöd av miljöbalken mot att

1. dra fram och använda naturgasledningen eller
2. bygga och använda naturgaslagret.

Förutsättningar för meddelande av koncession

4 § Koncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

5 § Koncession får inte strida mot en detaljplan eller mot områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

6 § Vid prövning av frågor om meddelande av koncession skall bestämmelserna i 2–4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken tillämpas.

En miljökonsekvensbeskrivning skall ingå i en ansökan om koncession. När det gäller förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningen samt planer och planeringsunderlag gäller 6 kap. miljöbalken. Vad som där sägs om tillståndsmyndighet skall gälla regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

7 § En koncession får beviljas endast den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva den verksamhet som avses med koncessionen. Härvid skall särskilt beaktas om sökanden kan antas ha vilja och förmåga att dels utöva den verksamhet som avses med koncessionen, dels utöva verksamheten enligt de föreskrifter och villkor som kommer att gälla för verksamheten.

8 § En koncession för en naturgasledning skall ange rörledningens huvudsakliga sträckning.

En koncession för en naturgasledning eller ett naturgaslager skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt. Den skall också förenas med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

Det får anges som villkor för en koncession att naturgasledningen eller naturgaslagret skall vara färdigställt inom en viss tid. Om det finns särskilda skäl kan den angivna tiden förlängas. Ansökan om förlängning skall göras före utgången av den angivna tiden.

9 § En koncession får för sin giltighet göras beroende av att den som innehar koncessionen ställer säkerhet för kostnaderna att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret och att vidta andra åtgärder för återställning. Staten, kommuner, landsting och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Om det kan antas att den ställda säkerheten inte längre är tillräcklig, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ytterligare säkerhet.

I fråga om säkerhetens beskaffenhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten skall prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer och förvaras av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs.

Koncessionens giltighetstid

10 § En koncession skall meddelas för fyrtio år. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

Förlängning av giltighetstiden

11 § Koncessionens giltighetstid får på ansökan av koncessionshavaren förlängas med fyrtio år i taget. Om det finns särskilda skäl eller om sökanden begär det, får dock kortare tid bestämmas.

I ett ärende om förlängning av giltighetstiden skall 4–8 §§ tillämpas.

Ansökan om förlängning av giltighetstiden skall göras senast två år före koncessionstidens utgång. Koncessionen gäller till dess att ansökningsen har prövats slutligt.

12 § En koncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Vid prövning av en ansökan om överlåtelse av koncession skall 7 § tillämpas.

13 § En koncession får återkallas helt eller delvis

1. om en naturgasledning eller ett naturgaslager inte har använts under tre år i följd och inte längre behövs för en säker energiförsörjning, eller

2. om koncessionshavaren i väsentlig mån inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt villkoren i koncessionen eller enligt de säkerhetsföreskrifter som gäller för naturgasledningens eller naturgaslagrets drift.

Frågor om återkallelse av koncession prövas av regeringen.

Återställning

14 § Om en koncession upphör att gälla, är den som senast haft koncessionen skyldig att ta bort naturgasledningen eller naturgaslagret samt vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

I samband med att koncessionen upphör skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställa koncessionshavarens skyldigheter enligt första stycket.

Om den som senast har haft koncessionen inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på den tidigare koncessionshavarens bekostnad får verkställas.

15 § Om en naturgasledning eller ett naturgaslager har byggts utan koncession där sådan behövs, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga ledningens eller lagrets innehavare att ta bort anläggningen och att vidta andra åtgärder för återställning, om det behövs från allmän eller enskild synpunkt.

Om naturgasledningens eller naturgaslagrets innehavare inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket, får den myndighet som regeringen bestämmer förelägga honom vid vite att fullgöra skyldigheterna eller besluta att åtgärderna skall vidtas på hans bekostnad. Ett beslut om att åtgärderna skall vidtas på innehavarens bekostnad får verkställas.

16 § Om någon annans mark behöver tas i anspråk för återställning får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att tillträde till marken skall lämnas under viss tid.

Återställningen skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnader får uppföras eller vägar byggas endast om markens ägare och den som har nyttjanderätt eller servitut avseende marken samtyckt till det eller om den myndighet som regeringen bestämmer lämnat tillstånd till

åtgärden. Tillstånd får lämnas endast om åtgärden är oundgängligen nödvändig för att återställningen skall kunna vidtas.

Om återställningen föranleder skada eller intrång, skall ersättning för detta lämnas. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen av denna ligger.

Natargasledning inom område för trafikled

17 § Innehavaren av en natargasledning som har dragits fram inom området för en befintlig allmän väg, enskild väg som hålls öppen för trafik, järnväg, tunnelbana eller spårväg eller kanal eller annan sådan vatten- trafikled (trafikled), är skyldig att, om trafikleden skall ändras, vidta och bekosta de åtgärder med natargasledningen som behövs för att ändringen skall kunna genomföras.

Om åtgärden vidtas med en natargasledning där denna korsar en trafikled skall dock den som förvaltar trafikleden ersätta innehavaren av ledningen för kostnaden för åtgärden.

18 § Om en natargasledning som har dragits fram inom området för en befintlig trafikled medför ökade kostnader för trafikledens underhåll, skall innehavaren av ledningen ersätta dessa ökade kostnader.

19 § Om arbete på en natargasledning, som är belägen inom området för någon annan trafikled än allmän väg, kan inverka på trafiksäkerheten eller om arbetet medför större ingrepp i trafikleden, skall det utföras efter anvisningar av den som förvaltar trafikleden eller genom hans försorg. Innehavaren av ledningen skall svara för kostnaden för arbetet.

Om en natargasledning blivit skadad och dröjsmål med reparationen skulle orsaka avsevärd olägenhet får ledningsinnehavaren påbörja reparationen även om han inte hunnit anmäla skadan till trafikledens förvaltare. Ledningsinnehavaren skall dock snarast underrätta trafikledens förvaltare om det påbörjade arbetet.

I fråga om arbete med natargasledning inom område för allmän väg gäller 44 § väglagen (1971:948).

3 kap. Skyldigheter för den som innehar en natargasledning

Anslutning av natargasledning

1 § Den som innehar en natargasledning är skyldig att på skäliga villkor ansluta en annan natargasledning som innehas av ett natargasföretag eller en berättigad kund till sin natargasledning.

Skyldighet föreligger inte om ledningen saknar kapacitet för den begärda anslutningen eller om det annars finns särskilda skäl.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan natargasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

Tvister om skyldigheter enligt första stycket för den som innehar en natargasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att på skäligen villkor transportera naturgas.

Skyldigheten gäller inte den som innehar en sådan naturgasledning som uteslutande används inom hamn- eller industriområde.

Tvister om skyldigheter enligt första stycket för den som innehar en naturgasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § Innehavaren av en naturgasledning som har gjort inköpsåtaganden i avtal om köp av naturgas får, efter ansökan, av regeringen beviljas ett tillfälligt undantag från skyldigheten enligt 2 § första stycket. Ett sådant undantag får beviljas bara om ledningsinnehavaren får eller kan antas få allvarliga ekonomiska och finansiella svårigheter till följd av skyldigheten enligt 2 § första stycket.

Ett undantag skall avse transporten av en viss mängd naturgas under viss angiven tid från en viss angiven leverantör till en eller flera angivna förbrukare.

Ansökan skall göras utan dröjsmål om ledningsinnehavaren redan har vägrat att utföra en viss transport.

Om ett tillfälligt undantag medges skall det i beslutet anges att det kan komma att ändras eller upphävas.

Ett beviljat undantag skall av regeringen utan dröjsmål anmälas till Europeiska gemenskapernas kommission.

Mätning av transporterad naturgas

4 § Den som innehar en naturgasledning är skyldig att utföra mätning av transporterad naturgas och att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Kostnaden för den mätning och rapportering som avser transporterad naturgas skall av ledningsinnehavaren debiteras den som mottar naturgasen.

Tvister om skyldigheter enligt första och andra styckena för den som innehar en naturgasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Transporttariffer

5 § Transporttariffer skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder.

Vid bedömning av en transporttariffs skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

6 § Transporttariffer för transport av naturgas skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar, genom vilka transporten sker.

7 § Den som innehar en naturgasledning skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om sin transporttariff. Uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att begära prövning enligt sista stycket.

Vid begäran om ny anslutning skall uppgifter enligt första stycket lämnas inom skälig tid.

Den som innehar en naturgasledning skall offentliggöra sin transporttariff till den del den avser avgifter och övriga villkor för transport av naturgas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariff.

Tvister om skyldigheter för ledningsinnehavare enligt första och andra styckena prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

4 kap. Redovisning och revision

Redovisning av överföring och lagring av naturgas

1 § Verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning skall ekonomiskt redovisas var för sig och skilt från annan verksamhet.

Redovisning av överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av verksamhet som rör överföring av naturgas och lagring av naturgas för annans räkning samt om skyldighet att ge in redovisningshandlingar till den myndighet som regeringen bestämmer.

Revision

2 § Revisor i ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall göra en särskild granskning av redovisningen av denna verksamhet.

Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av verksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Företaget skall lämna in intyget till den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om revisionen.

5 kap. Kommunala naturgasföretag

1 § Ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) får, utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, eller

2. överföring av naturgas i geografisk närhet till företagets verksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig överföringsverksamhet.

2 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver handel med naturgas samt därmed sammanhängande verksamhet, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Om företaget även bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 2 § ellagen (1997:857) får företaget redovisa båda verksamheterna tillsammans.

6 kap. Tillsyn m.m.

Tillsyn

1 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. En begäran får förenas med vite.

3 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett föreläggande får förenas med vite.

Avgifter

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter en myndighet har enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Förseningsavgift

5 § Om ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning inte lämnar in de handlingar som krävs enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 1 § tredje stycket skall företaget betala förseningsavgift till staten enligt 6 §. Detsamma gäller om ett sådant naturgasföretag inte lämnar in ett revisorsintyg enligt föreskrifter meddelade med stöd av 4 kap. 2 § tredje stycket.

Beslut om förseningsavgift fattas av den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Ett naturgasföretag som bedriver överföring av naturgas eller lagring av naturgas för annans räkning skall betala en förseningsavgift om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in till den myndighet som regeringen bestämmer inom sju månader från räkenskapsårets utgång. Om företaget har beslutat om fortsatt bolagsstämma enligt 9 kap. 9 §

aktiebolagslagen (1975:1385) eller om fortsatt föreningsstämma enligt 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall dock företaget betala förseningsavgift först om handlingarna inte har kommit in inom nio månader från räkenskapsårets utgång. Avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt första stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 10 000 kr.

Om de handlingar som anges i 5 § inte har kommit in inom två månader från det att underrättelse avsändes till företaget om ett beslut om förseningsavgift enligt andra stycket, skall företaget betala en ny förseningsavgift. Den nya avgiften skall uppgå till 20 000 kr.

7 § Om registrering har skett av ett beslut om att företaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

8 § Har företaget inom föreskriven tid lämnat in de handlingar som anges i 5 §, men har handlingarna någon brist som lätt kan avhjälpas, får myndigheten meddela beslut om förseningsavgift endast om företaget har underrättats om bristen och fått tillfälle att avhjälpa den men inte gjort det inom den tid som angetts i underrättelsen. En sådan underrättelse får sändas med posten till den postadress som företaget senast har anmält hos myndigheten.

9 § En förseningsavgift skall efterges, om underlåtenheten att ge in handlingen framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som företaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

10 § Om en förseningsavgift inte har betalats efter betalningsuppsmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

11 § Ett beslut om förseningsavgift får verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Om ett företag har rätt att få tillbaka betald förseningsavgift på grund av en domstols beslut, skall ränta betalas på den återbetalda förseningsavgiften från och med månaden efter den då förseningsavgiften betalades in till och med den månad då återbetalning görs. I fråga om räntans storlek tillämpas 19 kap. 14 § skattebetalningslagen (1997:483).

7 kap. Övriga bestämmelser

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 3

Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av oaktamhet

1. bryter mot 2 kap. 1 eller 2 §, eller
2. bryter mot villkor som meddelats med stöd av 2 kap. 7 § andra stycket.

I ringa fall döms inte till ansvar.

2 § Till ansvar enligt denna lag döms inte om gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

3 § Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande

4 § Beslut av en myndighet enligt 2 kap. 13 och 14 §§, 3 kap. 1 § tredje stycket, 2 § tredje stycket och 4 § tredje stycket samt 6 kap. 2, 3, 6 och 9 §§ får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

2. Denna lag tillämpas även på koncessioner som har meddelats enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar och som avser rörledning för transport av naturgas eller produkt av naturgas med följande undantag.

a) 1 § 1 lagen om vissa rörledningar tillämpas alltjämt på ledningar som har börjat byggas före ikraftträdandet.

b) Ett undantag som har medgivits med stöd av 1 § tredje stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

c) Bestämmelsen om giltighetstid i en koncession som har meddelats enligt lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

d) Ett villkor för en koncession som har meddelats enligt 6 § andra stycket lagen om vissa rörledningar skall alltjämt gälla.

e) 14 § lagen om vissa rörledningar tillämpas på anmälningar som gjorts före ikraftträdandet.

3. Föreskrifterna i 4 kap. 1 och 2 §§ tillämpas första gången för det första räkenskapsår som påbörjas efter den 31 juli 2000.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 och 7 §§ samt 11 kap. 23 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Bestämmelserna i 3 och 4 kap. skall tillämpas endast vid prövning av frågor enligt 7 kap., tillståndsprövning av sådan verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9, 11 och 12 kap. och vid regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. samt enligt vad som är föreskrivet i luftfartslagen (1957:297), lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, plan- och bygglagen (1987:10), minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och ellagen (1997:857).

Bestämmelserna i 3 och 4 kap. skall tillämpas endast vid prövning av frågor enligt 7 kap., tillståndsprövning av sådan verksamhet som är tillståndspliktig enligt 9, 11 och 12 kap. och vid regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. samt enligt vad som är föreskrivet i luftfartslagen (1957:297), lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, väglagen (1971:948), lagen (1978:160) om vissa rörledningar, lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn, lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, plan- och bygglagen (1987:10), minerallagen (1991:45), lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ellagen (1997:857) och naturgaslagen (2000:000).

1 kap.

7 §

I fråga om renhållning inom vissa vägområden och angränsande områden gäller 26 § väglagen (1971:948).

I fråga om framförande av luftfartyg i överljudsfart och luftfartygs miljövårdighet gäller 1 kap. 2 a § och 3 kap. 1 § luftfartslagen (1957:297).

I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

I fråga om framdragande och begagnande av rörledning gäller i vissa fall 23 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar och 2 kap. 19 § naturgaslagen (2000:000).

**11 kap.
23 §**

Prop. 1999/2000:72
Bilaga 3

Tillstånd skall lämnas till följande vattenverksamhet, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 §§ har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,

2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

4. verksamhet som bearbetningskoncession har meddelats för enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter.

Tillstånd skall lämnas till följande vattenverksamhet, om inte något annat följer av 2 kap. 9 §:

1. Vattenverksamhet som vid prövning av annan verksamhet enligt 17 kap. 1 eller 3 §§ har angetts som ett villkor för verksamhetens utövande,

2. anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårväg vars anläggande har prövats i särskild ordning,

3. anläggande av rörledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt lagen (1978:160) om vissa rörledningar,

4. verksamhet som bearbetningskoncession har meddelats för enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,

5. *anläggande av naturgasledningar i vatten som koncession har meddelats för enligt naturgaslagen (2000:000).*

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

Förslag till lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1978:160) om vissa rörledningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Rörledning för transport av fjärrvärme eller av råolja, *naturgas* eller produkt av råolja *eller naturgas* eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får ej utan särskilt tillstånd (koncession) framdragas eller be-
gagnas.

Rörledning för transport av fjärrvärme eller av råolja eller produkt av råolja eller av annan vätska eller gas som är ägnad att användas som bränsle får ej utan särskilt tillstånd (koncession) framdragas eller begagnas.

Koncession krävs icke för ledning som

1. har eller avses få en längd av högst 20 kilometer,
2. huvudsakligen skall nyttjas för tillgodoseende av enskilda hushålls behov eller

3. uteslutande skall nyttjas inom hamn eller industriområde.

Regeringen får i visst fall medge undantag från koncessionsplikt.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 §, 9 kap. 2 § och 10 kap. 1 § ellagen (1997:857) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***7 kap.****2 §**

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. *Detta gäller dock inte företag som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas i ett område där nämndigheten har meddelat ett förbud enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag.*

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § 1 eller distribution av fjärrvärme, skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

9 kap.**2 §**

Om en elektrisk anläggning genom inverkan på en redan befintlig sådan anläggning kan vålla person- eller sakskada eller störning i driften, svarar innehavaren av den förstnämnda anläggningen för de åtgärder som behövs vid hans anläggning för att förebygga sådan skada eller störning.

Vad som sägs i första stycket gäller också då en elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig *rörledning för transport av naturgas*, för vilken det krävs koncession enligt *lagen (1978:160) om vissa rörledningar*.

Vad som sägs i första stycket gäller också då en elektrisk anläggning kan vålla sakskada genom inverkan på en redan befintlig *naturgasledning*, för vilken det krävs koncession enligt *naturgaslagen (2000:000)*.

10 kap.

1 §

Har någon tillfogats person- eller sakskada genom inverkan av el från en starkströmsanläggning, skall skadan, även om det inte följer av allmänna skadeståndsbestämmelser, ersättas av innehavaren av den starkströmsanläggning från vilken elen senast kommit.

Ansvar enligt första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller en *rörledning för transport av naturgas*, för vilken det krävs koncession enligt *lagen (1978:160) om vissa rörledningar*, eller

4. om den elektriska anläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skada uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Ansvar enligt första stycket gäller inte

1. den som innehar en starkströmsanläggning för produktion av el där generatoren har en märkeffekt om högst 50 kilovoltampere,

2. den som innehar en starkströmsanläggning som är avsedd för användning av el och som tillförs el med en spänning av högst 250 volt mellan en ledare och jord eller, vid icke direkt jordat system, mellan två ledare,

3. om skadan skett på en annan elektrisk anläggning eller en *naturgasledning*, för vilken det krävs koncession enligt *naturgaslagen (2000:000)*, eller

4. om den elektriska anläggningen utgörs av en inrättning för godsbefordran eller är avsedd för en sådan inrättnings behov och skada uppkommit på egendom som har blivit mottagen för sådan befordran.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2000.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2000-03-20

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Leif Thorsson, regeringsrådet Rune Lavin.

Enligt en lagrådsremiss den 2 mars 2000 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. naturgaslag,
2. lag om ändring i miljöbalken,
3. lag om ändring i lagen (1978:160) om vissa rörledningar,
4. lag om ändring i ellagen (1997:857).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Bengt Agartz.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till naturgaslag

1 kap. 3 §

I den föreslagna paragrafens andra stycke utvidgas definitionen av överföring av naturgas till att avse bl.a. byggande och underhåll av gasledningar. Bestämmingens funktion är, enligt vad som framkommit under föredragningen inför Lagrådet, endast att ange att kostnaderna för sådan verksamhet får beaktas när tariffers och anslutningsavgifters skälighet skall bedömas enligt bestämmelserna i 3 kap. Utvidgningen av definitionen överensstämmer inte med vanligt språkbruk och den avsedda effekten torde kunna nås redan genom att ett påpekande görs i författningskommentaren till 3 kap. 5 §, varvid andra stycket i förevarande paragraf bör utgå.

1 kap. 6 §

Lagrådet vill endast anmärka att det gränsvärde, 25 miljoner kubikmeter naturgas, som gäller för att någon skall anses som berättigad kund med rätt till transport genom andras naturgasledningar, synes ha mindre betydelse än vad man i förstone kan tro. Ett naturgasföretag har enligt vad som följer av 3 kap. 1 och 2 §§ rätt till sådan transport oavsett vilken mängd naturgas det är fråga om. Ett naturgasföretag kan vara den som innehar en distributionsledning och säljer gas från denna. Intet hindrar naturgasföretaget att träffa avtal med slutkunder om gasleverans, även om den samfälliga förbrukningen hos slutkunderna vida understiger det i lagtexten angivna gränsvärdet.

1 kap. 8 §

Definitionen av transporttariff avses omfatta även avgifter för anslutning av naturgasföretag och kunder till en naturgasledning. Dessa avgifter skall, enligt vad som framgår av författningskommentaren till 3 kap. 5 §, bestämmas från fall till fall beroende på den varierande kostnaden för den

enskilda anslutningen. Redan härigenom ter det sig inte naturligt att beteckna anslutningsavgiften som en tariff, och Lagrådet förordar att orden ”samt för att ansluta naturgasföretag och berättigade kunder till en naturgasledning” får utgå. Förslaget föranleder följdändringar i 3 kap.

2 kap. 1 §

Enligt första stycket andra meningen räknas till byggandet av en naturgasledning också sprängning, schaktning, skogsavverkning, markberedning eller liknande åtgärder för att bereda plats för ledningen. Detta synes mindre väl förenligt med vanligt språkbruk. I stället bör det föreskrivas förbud mot sådana åtgärder innan koncession meddelats. Lagrådet föreslår att meningen ges följande lydelse: ”Åtgärder för att bereda plats för en naturgasledning, såsom sprängning, schaktning, skogsavverkning eller markberedning, får inte vidtas innan koncession meddelats.”

2 kap. 11 §

I sista stycket sägs att ansökan om förlängning av giltighetstiden *skall* göras senast två år före koncessionstidens utgång. Användandet av ordet ”skall” ger intrycket att endast ansökningar som gjorts senast vid den angivna tidpunkten kommer att tas upp till saklig prövning. Av den allmänna motiveringen framgår emellertid att vad som avses är att ansökningen *bör* göras inom den angivna tiden. Ordet ”skall” bör därför bytas ut mot ”bör”.

3 kap. 1 §

Enligt sista stycket skall ”tvister” om skyldigheter enligt paragrafen för den som innehar en naturgasledning prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ordet ”tvister” för närmast tankarna till att det skulle vara fråga om sådana tvistemål som i normala fall handläggs av allmän domstol. Mot bakgrund av den övriga regleringen i lagen torde rättsförhållandet dock i själva verket vara förvaltningsrättsligt med den skillnaden att här talas om tvister, vilket inte tillhör vanligheten inom förvaltningsförfarandet.

Om innehavaren av en naturgasledning och den som vill få sin ledning ansluten inte kommer överens, kan den sistnämnde anmäla den andre hos tillsynsmyndigheten, dvs. den ”tvistelösande” myndigheten, med påstående om att denne inte fullgör sina skyldigheter enligt paragrafen. Förhållanden av denna art finns på många ställen i förvaltningsrätten. Om t.ex. en hyresvärd och en hyresgäst inte kommer överens i en fråga om hyresvärdens skyldighet att avhjälpa påstådda sanitära brister i lägenheten, kan hyresgästen hos den kommunala nämnd som handhar hälsovårdsfrågor påkalla ingripande för avhjälpan av olägenheterna. Likaså kan en fastighetsägare med åberopande av plan- och bygglagen begära att en byggnadsnämnd ingriper mot byggnadsåtgärder på en grannfastighet och meddelar beslut i saken.

Det framgår inte av lagrådsremissen vilket slags rättsmedel som skall användas för att göra tillsynsmyndigheten uppmärksam på den uppkomna ”tvisten”. Utan uttryckliga regler kommer, liksom i fråga om hälsoskydds- eller byggnadsärenden, en anmälan att bli det naturliga medlet. Tidigare

har inom förvaltningsrätten en anmälare inte ansetts förvärva partsställning i ärendet hos tillsynsmyndigheten; ärendet har nämligen ansetts angå endast en fråga mellan myndigheten och den som anmälts. Utvecklingen har emellertid gått dithän att partsställning numera tillerkänns en anmälare i allt större utsträckning, vilket särskilt kunnat märkas på byggnadsrättens område. Se t.ex. rättsfallen RÅ 1963 ref. 20 och 1966 ref. 17 samt uttalanden i SOU 1968:27 s. 86 och JO 1980/81 s. 468, 1990/91 s. 337. Den som med stöd av paragrafen begär ingripande av tillsynsmyndigheten bör därför kunna räkna med att få partsställning hos myndigheten.

Den myndighet som avses i sista stycket kommer att intaga den ställning som tillsynsmyndigheten brukar i förvaltningsrättslig lagstiftning. Den kommer att kunna vidtaga åtgärder med anledning av enskilds anmälan eller ex officio. Vidare kommer den med stöd av bestämmelserna i 6 kap. 3 § att kunna meddela förelägganden mot tredskande innehavare av naturgasledningar. Tillsynsmyndigheten blir med andra ord en normal förvaltningsmyndighet, vars beslut i vanlig ordning är överklagbara hos allmän förvaltningsdomstol.

Vad nu sagts hade också blivit resultatet om sista stycket över huvud taget inte funnits. De regler om myndighetens tillsynsbefogenheter som föreslås skola tas in i 6 kap. 1–3 §§ är i princip tillräckliga för att tillgoda enskilds intressen i det ifrågavarande fallet. Enligt Lagrådets mening kan sista stycket således utgå. En anledning av helt och hållet formell art till att behålla sista stycket skulle möjligen vara att det i den svenska versionen av EU:s direktiv (artikel 21.2) talas om ”tvister” och en behörig myndighet för att lösa dessa.

3 kap. 2 §

Vad ovan sagts om sista stycket i 3 kap. 1 § har motsvarande tillämpning på sista stycket här.

3 kap. 4 §

Vad ovan sagts om sista stycket i 3 kap. 1 § har motsvarande tillämpning på sista stycket här.

3 kap. 5–7 §§

Godtas Lagrådets förslag avseende definitionen av transporttariff i 1 kap. 8 §, bör bestämmelserna i 3 kap. 5–7 §§ disponeras om med hänsyn härtill. Förslagsvis behandlas anslutningsavgifter i 5 § och transporttariffer i 6 och 7 §§. Godtas Lagrådets förslag avseende definitionen av överföring av naturgas i 1 kap. 3 §, bör författningskommentaren till 5 och 6 §§ kompletteras med vad som i remissen föreslagits bli reglerat i andra stycket av 1 kap. 3 §.

3 kap. 7 §

I första och andra styckena föreskrivs sådana åligganden för innehavaren av naturgasledning, som bäst skulle kunna utkrävas genom förelägganden inom ramen för myndighetens tillsynsverksamhet. Av denna anledning bör sista stycket utgå, liksom andra meningens i första stycket.

Lagtexten i 3 kap. 5–7 §§ skulle därmed kunna ges följande lydelse:

5 § Avgifter och övriga villkor för anslutning av ett naturgasföretag eller en berättigad kund till en naturgasledning skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en avgifts skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Den som innehar en naturgasledning skall vid begäran om ny anslutning inom skälig tid lämna skriftlig uppgift om avgiften och övriga villkor för anslutningen.

Transporttariffer

6 § Transporttariffer skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Vid bedömningen av en tariffs skälighet skall det beaktas att ledningsinnehavaren får en rimlig avkastning av verksamheten.

Transporttariffer skall utformas så, att den avgift ett naturgasföretag eller en berättigad kund betalar för transporten till sin anslutningspunkt innefattar avgift för transporten i samtliga rörledningar genom vilka transporten sker.

7 § Den som innehar en naturgasledning skall offentliggöra sin transporttariff samt på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om tariffen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om offentliggörande av transporttariff.”

4 kap. 1 §

Enligt första stycket i paragrafen skall redovisning ske separat för överföring av naturgas och lagring av naturgas. Enligt artikel 13.3 i naturgasmarknadsdirektivet däremot skall verksamhetsgrenarna överföring, ”distribution” och lagring av naturgas särredovisas. Med överföring avses i direktivet (något förkortat) transport av naturgas genom ett nät av högtrycksledningar, medan med distribution avses transport av naturgas genom lokala eller regionala rörledningsnät för leverans till kunder. Begreppet ”överföring” i lagförslaget omfattar enligt 1 kap. 3 § båda dess kategorier av tjänster. En sådan uppdelning mellan överföring och distribution som föreskrivs i direktivet synes vara av betydelse för att förhindra korssubventionering mellan transport av naturgas för annans räkning och försäljning av naturgas till slutkunder. Syftet att undvika korssubventionering anges i direktivet som ett motiv för den föreskrivna särredovisningen. Såvitt Lagrådet förstår skall särredovisningen enligt det remitterade förslaget – till skillnad från direktivet (artikel 13.3) – ingå i företagets årsredovisning och blir därmed offentlig, medan sådan redovisning som sker till tillsynsmyndigheten kan bli föremål för sekretess enligt 8 kap. 6 § sekretesslagen och bilagan till sekretessförordningen.

Lagrådet inser svårigheterna att särredovisa kostnader för transport respektive distribution av naturgas men måste konstatera att den föreslagna lagtexten inte överensstämmer med direktivet. Möjligen kan be-

stämelsen i andra stycket, att redovisning av överföringsverksamhet som omfattas av samma transporttariff skall ske samlat i förening med det förhållandet att tarifferna är offentliga, bidra till att problemet inte blir så stort.

6 kap. 3 §

Med stöd av denna paragraf kommer tillsynsmyndigheten att få meddela de vitesförelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Något undantag görs inte för det fall att förseningsavgift enligt 6 kap. 5 § kan tas ut för den ifrågavarande förseelsen. Om avsikten är att båda påföljderna skall kunna tillämpas på en och samma förseelse bör detta klargöras, åtminstone i motiveringen. Annars bör en uttrycklig regel som motverkar kumulation av påföljderna tas in i paragrafen. Förutsättningen att föreläggandet skall vara behövligt för att få meddelas är i detta hänseende inte tillräckligt.

6 kap. 4 §

Enligt paragrafen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om avgifter för att finansiera de uppgifter en myndighet har enligt lagen och enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Lagrådet har inte tagit del av något förslag till föreskrifter men förutsätter att avgifterna grundas på myndigheternas självkostnader för verksamheten; i annat fall utgör avgifterna skatt och kan inte meddelas annat än genom lag. Lagrådet inser svårigheterna att fördela kostnaderna på enskilda företag och kan godta att fördelningen såsom förutskickas i motiveringen sker med hänsyn till verksamheternas omslutning i de delar som skall särredovisas.

7 kap. 4 §

Enligt 2 kap. 12 § får en koncession inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Om en av regeringen utsedd myndighet skulle avslå en tillståndsansökan, bör beslutet kunna överklagas hos regeringen. Vid föredragningen inför Lagrådet upplystes att detta också var avsikten men att själva regeln härom skulle tas in i en kommande förordning. Enligt Lagrådets mening bör det av förevarande paragraf framgå att överklaganderegler också kan finnas på annat ställe i de berörda författningarna. Efter förebild av 13 kap. 5 § andra stycket ellagen kan ett nytt andra stycke ges följande lydelse: ”Regeringen får meddela föreskrifter om överklagande av andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.”

Om Lagrådets förslag under 3 kap. 1, 2 och 4 §§ godtas, bör hänvisningarna till nämnda paragrafer utgå ur förevarande paragraf.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 30 mars 2000.

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Thalén, Winberg, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm.

Föredragande: statsrådet Rosengren.

Regeringen beslutar proposition 1999/2000:72 Ny naturgaslag.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsmyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Naturgaslagen (2000:000)	2 kap. 1 §, 3 kap. 4 och 7 §§, 4 kap. 1 och 2 §§, 6 kap. 4 och 10 §§, 7 kap. 4 §	398L0030
